

วส 126942

๗-125238

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด
THE PROCESSES OF SOCIAL SPACE CONSTRUCTION OF
STUDENT WHO ACCUSED THE DRUG

ดร.ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	
วันที่รับ.....	20 พ.ค. 2560
วันส่งมอบ.....	.....
เลขทะเบียน.....	วส. 250492
เลขเรียกหนังสือ.....	362.29 2/367ก

2558

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

หัวข้อวิจัย   กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด
ผู้ดำเนินการวิจัย   ดร.ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ
หน่วยงาน   สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
    มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ปี พ.ศ.   2558

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการเบียดขับทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด และ 2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ 1) ระดับปัจเจกบุคคล ได้แก่ ผู้ที่เป็นนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด จำนวน 14 คน และผู้เกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 6 คน โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคม การถูกเบียดขับจากครอบครัว สถานศึกษา กฎหมายและนโยบายการปราบปรามยาเสพติด นอกจากนี้ยังถูกเบียดขับจากความแตกต่างด้านอัตลักษณ์รวมถึงการเบียดขับด้วยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผลกระทบจากการเบียดขับตัวตนของในระดับต่าง ๆ ได้นำมาสู่การต่อสู้ ต่อรองทางอัตลักษณ์ รวมถึงการสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อยืนยันอัตลักษณ์และตัวตน นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้สร้างกลุ่มของตนเอง พร้อมทั้งแสวงหาพันธมิตรเครือข่ายและเข้าร่วมทำกิจกรรมกับคนทั่วไปในสังคมเพื่อต่อสู้กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ รวมทั้งได้สร้างอัตลักษณ์ด้านตัวตนผ่านความรู้ ความสามารถของตนเองเพื่อต่อสู้ให้ได้มาซึ่งความอยู่รอด โดยเป้าหมายของการสร้างพื้นที่ทางสังคมนั้น มิใช่เพื่อโค่นล้มบรรทัดฐานเดิมของสังคม แต่เพื่อให้มีพื้นที่ในการสร้างตัวตนและให้ได้มาซึ่งสิทธิความเท่าเทียม การสร้างความเข้าใจและการลอคคิตต่อคนติดยาเสพติด เป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การผลักดันประเด็นสิทธิมนุษยชนของผู้เสพยาเสพติดให้เข้าไปอยู่ในกฎหมาย มาตรการทางสังคมและการเมือง เพื่อปกป้องคุ้มครองจากการถูกเลือกปฏิบัติ

Research Title	The Processes of Social Space Construction of Student who Accused the Drug
Researcher	Dr.Piyaluk Potiwan
Organization	Political Science, Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University
Year	2014

ABSTRACT

This research was aimed at studying 1) the processes of marginalization of student who accused the drug and 2) the processes of social space construction of the student who accused the drug. Qualitative research methods were used to collect and analyze data from the individual level, including 14 student who accused the drug and 6 key informants. The results showed that the marginalization of the student who accused the drug identity was constructed by unequal power relations within social institutions namely family, education, law and policy. In addition, student who accused the drug people were marginalized within society due to identity difference. Within society, marginalization also occurred due to economic and social difference. Marginalization was one important factor leading to negotiation in everyday life and collective action. Student who accused the drug people negotiated for their identity and social space, and created groups. Their collective action started by joining with other in society; but eventually they were able to confirm and acquire the rights specific. The goal of the social space construction was not to overthrow the existing social norms and rules, but to create a space for survival, equal rights and understanding, and to reduce social prejudice against the addict. The movement also aimed at changing the constitutional law and other social, economic, political, and legal measures to protect the addict from discrimination and acquire the human rights equal to other.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้มาจากการทำงานแบบรวมพลังของบุคลากรหลายฝ่าย ความสำเร็จของงานเกิดขึ้นได้เนื่องจากการได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคคลจำนวนมาก ผู้วิจัยรู้สึกประทับใจและขอขอบคุณในการสนับสนุนและความร่วมมือของทุกฝ่ายมา ดังนี้

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ สมชาย วงศ์เกษม อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมสงวน ปัสสาโก ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ รังสฤกษ์ สรรพอาษา ประธานหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่ให้การสนับสนุนในด้านนโยบาย ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำความคิดสู่การปฏิบัติซึ่งช่วยให้เห็นผลที่เป็นรูปธรรม และเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่ายิ่งต่อการสร้างสรรค์ผลงานประเภทวิจัย

ขอขอบคุณ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ที่ได้ให้การสนับสนุนในการดำเนินงานวิจัย และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ขอขอบคุณ นักศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่ได้อุทิศตนเป็นผู้ช่วยวิจัยตลอดการดำเนินงานในครั้งนี้ ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ เอกทัศน์ รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนานักศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ว่าที่ พ.ต.ดร.กิตติกรณ์ บำรุงบุญ ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา ที่ได้เป็นกำลังสำคัญในการสำรวจข้อมูล ติดต่อประสานงาน และส่งเคราะห์ข้อมูล ทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย ขอขอบคุณ พันตำรวจเอกอุดมศักดิ์ เปลี่ยนขำ ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรเมืองมหาสารคาม ร้อยตำรวจเอกศักดิ์ชัย เสนามาตย์ หัวหน้าชุดฝึกอบรมพันฟูเยาวชนฝ่ายปกครอง โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง และนายสงคราม ขำต้นวงษ์ ผู้อำนวยการ บปส.ภาค 4 และกลุ่มของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทุกคน ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักอันเป็นหัวใจสำคัญของงานวิจัยนี้

ขอขอบคุณ ดร.มณีนัย ทองอยู่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขาวลักษณะ อภิชาติวัลลภ รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิยุทธ์ จำรัสพันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุขฎิ อายุวัฒน์ และรองศาสตราจารย์ สำเร็จ จันทรสวรรณ คณาจารย์ สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ประสิทธิ์วิชาความรู้ให้ผู้วิจัยได้มีความรู้ ความสามารถในเชิงวิชาการและการทำวิจัยขั้นสูงอันทรงคุณค่ายิ่ง

ขอขอบคุณ พันตำรวจโท ดร.พัทธกร ศาสนะสุพินธ์ ที่ได้เคียงบ่าเคียงไหล่ต่อสู้ในทุกมิติของการใช้ชีวิต และที่ขาดไม่ได้คือ บิดามารดา สำหรับกำลังใจที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถแก้ไขปัญหาและดำเนินงานแต่ละขั้นตอนลุล่วงไปได้อย่างดี และอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวถึง ณ ที่นี้ ผู้วิจัยขอภัยและขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ดร.ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
โจทย์ในการวิจัย.....	3
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
ขอบเขตในการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดอัตลักษณ์.....	6
แนวคิดพื้นที่ทางสังคม.....	13
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	19
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	22
รูปแบบการวิจัย.....	22
หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	23
กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย	23
พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย	24
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล.....	25
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	33

	หน้า
จริยธรรมในการวิจัย.....	35
บทที่ 4 บริบทมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามและบริบทเมืองมหาสารคาม	37
บริบทมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	37
บริบทเมืองมหาสารคาม	39
บทที่ 5 กระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด	46
การถูกเบียดขับด้านอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด	46
สรุปผล	59
บทที่ 6 กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด	61
กระบวนการต่อรองทางอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด	61
กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด	75
สรุปผล	79
บทที่ 7 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	81
วัตถุประสงค์การวิจัย	81
สรุปผลการวิจัย	81
อภิปรายผล	85
ข้อเสนอแนะ	89
บรรณานุกรม	91
ภาคผนวก	97
ประวัติผู้วิจัย	103

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนผู้ให้ข้อมูล	30
2	สรุปการต่อช่องทางอัตลักษณ์และตัวตนของนักศึกษาที่ตองคดียาเสพติด.....	73

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	21
2	แผนที่โดยสังเขปเมืองมหาสารคาม	42

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท่ามกลางความผันผวนที่เกิดขึ้นในสภาวะที่โลกไร้พรมแดน รวมทั้งปรากฏการณ์ของความหลากหลายที่เกิดขึ้นในทั่วทุกมุมโลก ผนวกกับความทันสมัยของระบบเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ส่งผลให้การส่งต่อแนวความคิด ระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ การกระจายของวัฒนธรรมและการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ มีผลทั้งด้านบวกและด้านลบต่อสังคม และในขณะเดียวกันประเทศไทยได้ถูกท้าทายต่อความทันสมัยของสภาวะโลกและความหลากหลาย ที่มีปัจจัยนานับประการเข้ามากระทบกับสังคมไทย อีกทั้งประเทศไทยยังคงอยู่ในภาวะของการถูกคุกคาม ทั้งภัยคุกคามทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ภัยคุกคามทั้งหมดได้ส่งผลให้ความมั่นคงของสังคมไทยได้ถูกสั่นคลอน ไม่เว้นแม้แต่ประเด็นปัญหาทางการเมือง การเกิดขึ้นของการละเมิดสิทธิมนุษยชน การค้ามนุษย์ข้ามชาติ หรือภัยที่เกิดจากการก่อการร้ายเป็นต้น ซึ่งล้วนทำให้สังคมไทยจำเป็นต้องตั้งรับและแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อให้สามารถรักษาสถานภาพความมั่นคงของสังคมให้ดำรงอยู่ได้

ภัยจากปัญหายาเสพติดถือเป็นภัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่เกิดจากปัญหาของสังคม โดยเฉพาะใน สภาวะปัจจุบันได้กลายเป็นภัยที่ร้ายแรงที่ทำลายความมั่นคงของสังคมทุกภาคส่วนทั้งระดับโลก ระดับรัฐ ระดับชุมชน ระดับครอบครัวและในระดับปัจเจก นอกจากนี้ยังพบว่าสถานการณ์ปัญหายาเสพติดของประเทศไทยจัดอยู่ในขั้นวิกฤต โดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะมีการผลิตยาเสพติดทั้งภายในประเทศและมีการลักลอบนำเข้ามาจากต่างประเทศมากมายหลายชนิด เช่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาอี ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่จะมีการปราบปรามจับกุมการค้ายาเสพติดอย่างเข้มงวดและจริงจัง แต่ก็ไม่ทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลง ในทางตรงกันข้ามกลับทำให้ผู้ผลิตได้พัฒนายาเสพติดให้ออกฤทธิ์ได้แรงขึ้นรวมทั้งนวัตกรรม การตรวจพบสารเสพติดในตัวผู้เสพได้ลำบากกว่าเดิม ทำให้เจ้าหน้าที่จับกุมได้ยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนไม่น้อยเข้าไปมีผลประโยชน์และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดเสียเอง ทำให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไม่สัมฤทธิ์ผล (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2556)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งจากสถิติพบว่าผู้ติดยาเสพติดจำนวนมากจะเป็นผู้ก่อคดีอุกฉกรรจ์ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติและปัญหาความ

มั่นคงแห่งชาติ และหากละเลยจะก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสังคมอย่างรุนแรงจนไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะปัญหายาเสพติดไม่ใช่เรื่องที่จะสามารถควบคุมให้อยู่ในวงจำกัดได้อีกต่อไป แต่กลับจะเป็นปัญหาระดับชาติที่ลุกลามอย่างไม่จบสิ้น ดังนั้น จึงเห็นสมควรที่ทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญกับปัญหา ดังกล่าว พร้อมทั้งหามาตรการในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้บรรลุผลอย่างจริงจัง

ในกระบวนการต่อสู้กับสถานการณ์ยาเสพติด เชนนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมา มุ่งเน้นด้านการปราบปราม มากกว่าการป้องกัน โดยมองว่าปัญหาเสพติดเป็นเรื่องของอาชญากรรมที่ต้องใช้ มาตรการปราบปรามนำ กล่าวคือหากสามารถปราบปรามจับกุมผู้ค้าได้ปัญหาก็จะหมดไป บนฐาน ความเชื่อว่าตราบใดที่คนซื้อยังมีอยู่และเพิ่มขึ้น ตราบนั้นย่อมจะมีผู้ขายอยู่เสมอ นอกจากนี้กลไกด้าน การปราบปรามเองก็ยังไม่เอื้ออำนวยทั้งด้านปริมาณและคุณภาพที่จะให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ไม่ ว่าจะเป็นเรื่องของงบประมาณ หรืออุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ อีกทั้งนโยบายของรัฐบาลมุ่งเน้นให้ ราชการเป็นผู้ลงไปดำเนินการเป็นหลัก โดยมีประชาชนเป็นเป้าหมายในการดำเนินการมิใช่เป็นผู้มี ส่วนร่วม มีการสั่งการจากระดับบนลงล่าง แต่ละหน่วยงานมีงบประมาณของตนเองในการดำเนินงาน และไม่มี การประสานงาน ทำให้ขาดเอกภาพต่างคนต่างทำ เกิดความซ้ำซ้อน และประชาชนไม่เกิด ความรู้สึกร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหา ไม่เกิดความรับผิดชอบและความผูกพันกับการแก้ไขปัญหา เห็นว่าการแก้ไขปัญหาคือหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่ของตนเองหรือของชุมชนที่จะต้องเข้าไปรับผิดชอบ ซึ่ง สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลมองปัญหาเสพติดเป็นลักษณะแยกส่วน ทั้งด้านการป้องกัน การ ปราบปรามการบำบัดรักษาและฟื้นฟู โดยแต่ละเรื่องก็มอบให้หน่วยงานที่รับผิดชอบไปดำเนินการเอง ตามงบประมาณที่ได้รับ ไม่มองและพิจารณาปัญหาในแบบองค์รวม ไม่มีการบูรณาการ การแก้ไขปัญหาก็ไม่ครบวงจรซึ่งทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ

(สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2556)

จากสภาพปัญหาและสถานการณ์ยาเสพติดดังที่กล่าวมานับได้ว่าปัญหาเสพติดถูกจัดไว้ เป็นวาระแห่งชาติและมีผลต่อเสถียรภาพความมั่นคงและความน่าเชื่อถือ จังหวัดมหาสารคามซึ่งเป็น จังหวัดที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งการศึกษา และมีแนวโน้มของความเจริญในลักษณะที่ก้าวกระโดด มี การย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยของประชากรแฝงจำนวนมาก ทั้งที่เป็นนักศึกษาและบุคคลทั่วไป อีกทั้งการ เข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และแรงงานข้ามชาติ ทั้งหมดล้วนแต่นำมาซึ่งสังคมความ เสี่ยงและสถานการณ์การระบาดของยาเสพติดให้ทวีความรุนแรงมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามใน สถานศึกษามีความพยายามที่จัดการกับสถานการณ์ปัญหาเสพติด เช่น การจัดมีระบบข้อมูลที่ เอื้ออำนวยให้ผู้บริหาร อาจารย์สามารถใช้วิเคราะห์ให้ทราบถึงปัญหาได้ทุกมิติและทุกระดับ มีระบบ การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา มีกระบวนการแก้ไขปัญหาย่อยอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่ หลากหลายเพื่อให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและมีการส่งต่อนักศึกษาที่อยู่ใน ภาวะเสี่ยงรวมทั้งส่งต่อนักศึกษาที่มีส่วนพัวพันเกี่ยวกับยาเสพติดให้กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ดำเนินการดูแล เช่น การฟื้นฟู การบำบัดและการเข้าค่ายต่าง ๆ (คณะกรรมการวิชาการวิสามัญศึกษา ปัญหาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2545)

งานวิจัยและการศึกษาจำนวนมากที่รายงานให้ทราบถึงโทษภัยของยาเสพติดและการจัดการ กับปัญหาเสพติดแต่ในส่วนของการศึกษาถึงตัวตนของผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งที่เป็นผู้เสพและ ผู้ค้า รวมถึงการทำความเข้าใจในการต่อสู้ในชีวิตประจำวัน การต่อสู้กับวาทกรรมทางสังคมของกลุ่ม คนเหล่านี้ยังถูกละเลยหรือมีจำนวนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิตของเยาวชน และนักเรียน นักศึกษาที่ดูราวกับว่ามีชีวิตที่เป็นปกติและได้รับโอกาสจากสังคม แต่ในอีกมุมหนึ่งพวกเขาต้องดำเนินชีวิตท่ามกลางการถูกจัดประเภทว่าเป็นบุคคลที่มีรายชื่อพิเศษของสถาบันการศึกษา เป็นผู้ที่ต้องเข้ารับการบำบัดหรือต้องรายงานตัวตลอด ในบางครั้งต้องเป็นกลุ่มเป้าหมายของการทำ วิจัยเกี่ยวกับยาเสพติด แต่พวกเขาเหล่านี้ได้มีความพยายามที่จะทำตนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับอย่าง จริงใจของสังคม พยายามสร้างคุณงามความดีในตัวเอง เช่น การตั้งใจเรียนเพื่อให้ได้มาซึ่งผลการเรียน ที่สูงกว่าคนทั่วไป หรือการเข้าเป็นนักกีฬาที่มีความสามารถสูงและมีรางวัลรองรับมากมาย ทั้งนี้ก็ เพื่อให้ตนเองนั้นได้มีพื้นที่ทางสังคม แต่แม้ว่าพวกเขาเหล่านี้จะพยายามเท่าไร ก็ไม่ได้หมายความว่า สังคมกระแสหลักจะไม่จับตามองหรือไว้วางใจในตัวพวกเขาอย่างจริงจัง ถึงแม้ว่าจะดำรงอยู่ในสังคมที่มี วาทกรรมของคำขวัญ “กลับตัว กลับใจ สังคมให้อภัย” ก็ตาม

แต่ถึงอย่างไรก็ตามในมิติแห่งการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นยังมีความ ข้อนทับในความเป็นชายขอบและการยอมสยบได้อำนาจของวาทกรรมสังคมนกระแสหลัก นั่นคือ ภายใต้อความพยายามในการสร้างตัวตน สร้างอัตลักษณ์ และสร้างพื้นที่ทางสังคมนั้น ยังพบว่ามีบุคคล ที่ไม่มีพื้นที่แห่งตัวตนเพราะยอมสยบต่ออุดมการณ์ของสังคมนกระแสหลัก จึงทำให้ต้องตกเป็นชายขอบ ของสังคมอย่างไม่มีเงื่อนไข การศึกษาครั้งนี้เป็นความพยายามที่จะสะท้อนให้เห็นว่า ในสภาวะการณ์ ปัจจุบันกลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นได้ถูกเบียดขับอย่างไรและได้มีการเคลื่อนไหวอย่างไร เพื่อ ต่อสู้และเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมในสังคมผ่านกระบวนการต่อรอง การสร้างตัวตน และสร้างพื้นที่ ทางสังคม

2. โจทย์ในการวิจัย

2.1 ในสภาวะการณ์ปัจจุบันนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้ถูกเบียดขับตัวตนและอัตลักษณ์ ภายใต้อความสัมพันธ์เชิงอำนาจอย่างไร

2.2 นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้มีการต่อสู้ ต่อรองทางอัตลักษณ์ และกระบวนการสร้างพื้นที่ ทางสังคมภายใต้การเผชิญกับสภาวะการถูกเบียดขับจากความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ในสังคม อย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษากระบวนการเบียดขับทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด
- 3.2 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 ทราบถึงกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด
- 4.2 ทราบถึงเงื่อนไขสำคัญของกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด
- 4.3 ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของบุคคลเพื่อลดทอนการเบียดขับทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

5. ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจริงที่มีต่อนักศึกษาที่มีส่วนพัวพันกับคดียาเสพติดทั้งในฐานะผู้เสพ และผู้ค้า ทั้งที่เคยผ่านกระบวนการทางกฎหมายแล้วและอยู่ในระหว่างดำเนินคดี ในมิติของกระบวนการเบียดขับทางสังคม การถูกตีตราทางสังคม รวมทั้งการวิเคราะห์กระบวนการสร้างและพื้นที่ทางสังคม โดยเลือกพื้นที่มหาวิทยาลัยของรัฐ เป็นพื้นที่ในการทำวิจัย

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

พื้นที่ทางสังคม หมายถึง การปฏิบัติการทางสังคมที่เกิดกับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด อันเกิดมาจากการตีตรา และมีการช่วงชิง ขัดแย้ง และแทรกแซงอยู่ตลอดเวลา เป็นสิ่งที่มีมิติหลายด้าน และมีความหลากหลาย มีสถานะทั้งที่เป็นเครื่องมือและเป้าหมาย เป็นสื่อกลางและบริบทของการช่วงชิงอำนาจและการให้ความหมาย

กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคม หมายถึง ความพยายามในการแสดงออกของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเพื่อตอบโต้และต่อรองกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมโดยการสร้างอัตลักษณ์ตัวตนของตนเองผ่านการดำเนินชีวิตประจำวัน

อัตลักษณ์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในการที่บุคคลมีต่อตัวเอง ซึ่งเกิดมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในการมองผ่านตัวเองและคนอื่นในขณะนั้นจะมีอยู่สองลักษณะ คือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม

คนชายขอบ หมายถึง กลุ่มคนที่ต้องเผชิญกับสภาวะความด้อยโอกาส ไร้อำนาจ ถูกกีดกัน ถูกมองข้าม ถูกมองว่าแปลกแยกจากบรรทัดฐาน กฎระเบียบ ศีลธรรม และได้รับการแบ่งแยกว่าเป็น คนอื่น ของสังคมหรือถูกจัดให้เป็นคนชนชั้นล่างสุด รวมถึงได้รับการจัดไว้ในวัฒนธรรมกลุ่มย่อย

นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด หมายถึง นักศึกษาชาย หญิง ที่มีอายุระหว่าง 17-24 ปี กำลัง ศึกษาในระดับปริญญาตรีในสถาบันการศึกษาของรัฐ ในจังหวัดมหาสารคาม ที่เคยถูกดำเนินคดียา เสพติดทั้งที่เป็นผู้ค้าและผู้เสพ ทั้งที่ผ่านกระบวนการบำบัด ฟื้นฟู และที่กำลังดำเนินการต่อสู้คดี

ยาเสพติด หมายถึง กลุ่มสารเคมีที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท ซึ่งถูกนำมาใช้ในทางที่ผิด วัตถุประสงค์ ทำให้ผู้ใช้สารชนิดนั้นเลิกไม่ได้ และก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคคลผู้เสพและสังคมรอบด้าน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยได้ ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดอัตลักษณ์
  - 1.1 แนวคิดอัตลักษณ์กับความเป็นอื่นและคนชายขอบ
  - 1.2 อัตลักษณ์และการผสานทางวัฒนธรรม
2. แนวคิดพื้นที่ทางสังคม
  - 2.1 กระบวนการสร้างตัวตน อัตลักษณ์ และพื้นที่ทางสังคม
  - 2.2 พื้นที่และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม
3. กรอบแนวคิดในการศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

ติด

1. แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity)

คำว่า “อัตลักษณ์” (identity) เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษ ซึ่งเดิมในสังคมไทยใช้คำว่า “เอกลักษณ์” หมายถึง สิ่งที่เป็นคุณสมบัติของคนหรือของสิ่งหนึ่งที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ทำให้สิ่งนั้น โดดเด่นขึ้นมาจากสิ่งอื่น ความหมายนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าแท้จริงแล้วคำว่า อัตลักษณ์ ไม่ใช่สิ่งที่ เกิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติ แต่ในความเป็นจริง อัตลักษณ์ มีการก่อเกิดมาจากการสร้างทาง วัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ซ้ำยังเชื่อว่าเป็นการก่อรูปที่แปรผันไปตามช่วงเวลา (Sedgwick, 1999)

นอกจากความเชื่อที่ว่าอัตลักษณ์นั้นถูกสร้างและเป็นการจัดการควบคุมมนุษย์บนความเป็น วัฒนธรรม ในอีกความหมายหนึ่งเชื่อว่า อัตลักษณ์ มีการสร้างผ่านระบบความหมายของการสร้างภาพ ตัวแทน (symbolic system of representation) และคำว่า “อัตลักษณ์” มักจะใช้ควบคู่กันไปกับ คำว่า มโนทัศน์เชิงอำนาจ การนิยามความหมาย การสร้างภาพความจริง (Parker, 1989) แต่ต่อมา ความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและพื้นที่ ในแนวคิดของ ทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (postmodernism) มองว่าโลกาภิวัตน์ (globalization) และความทันสมัย (modernization) ที่ผ่านเข้ามาทำให้ทำให้พื้นที่ทุบแคบลง ความก้าวหน้าของเครื่องมือและเทคโนโลยี การสื่อสารทำให้เกิดความเคลื่อนไหวและทับซ้อนของวัฒนธรรมที่ล้วนแต่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง และการสร้างความหมายของอัตลักษณ์ที่หลากหลาย

ด้วยเหตุนี้ อัตลักษณ์ จึงมีความหลากหลายและมีความเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นปริมณฑลที่เชื่อมต่อกันระหว่างความเป็นปัจเจกและความสัมพันธ์กับสังคม นั่นคือ สังคมได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในระบบ เช่น การเรียกชื่อ การใช้ลำดับชั้นของความอาวุโสและศักดิ์นา ในมิติแบบนี้มองว่า อัตลักษณ์ เป็นส่วนของการสร้างและการใช้สัญลักษณ์ (symbolic) ทั้งนี้เพราะระบบของสัญลักษณ์สามารถสร้างขึ้นได้หลายแบบขึ้นอยู่กับพื้นที่และเวลา แต่ในขณะเดียวกัน อัตลักษณ์ ยังมีส่วนที่ทับซ้อนกับความเป็นตัวตนของตนเองในระดับปัจเจก ไม่ว่าจะป็นอารมณ์ ความรู้สึก นั่นเป็นเพราะมนุษย์นั้นแสดงออกซึ่งความเป็นตัวตนของตนเองบนความสัมพันธ์ของพื้นที่ ดังนั้นในการศึกษาความเป็นชายขอบของคน ทั้งในมิติด้านชาติพันธุ์ มิติทางเพศ หรือแม้แต่ผู้ต้องหาคดียาเสพติดก็เช่นกัน ย่อมต้องมองว่าการแสดงออกซึ่งตัวตนของบุคคลเหล่านี้มีสัมพันธ์กับความเป็นอัตลักษณ์ส่วนบุคคลที่ทับซ้อนอยู่บนอัตลักษณ์ทางสังคม อันส่งผลถึงกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมที่พยายามแสดงให้เห็นถึงความหมายและทิศทางใหม่ในเชิงสังคมและวัฒนธรรมภายใต้สถานการณ์ที่ซับซ้อน

แนวคิดหลังสมัยใหม่ เป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการรื้อถอนวิธีคิดของยุคสมัยใหม่โดยมีความสนใจในการให้ความสำคัญต่อกลุ่มชนในวัฒนธรรมย่อย ความเป็นชายขอบ การถกเถียงในเรื่องของอำนาจ การใช้อำนาจ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นการตั้งคำถามต่อความสงสัยกับเหตุผลในการเข้าถึงความจริง อันเป็นวิกฤติของเหตุผล ซึ่งความรู้ในแต่ละยุคอยู่ภายใต้กรอบและมุมมองที่เรียกว่า “วาทกรรม” (discourse) ในการนิยามความจริง (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546) อีกทั้งแนวคิดหลังสมัยใหม่ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงฐานะของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษา เป็นปัญหาของ ญาณวิทยา ที่ว่าด้วยการเข้าถึงความจริง ซึ่งมีความเชื่อว่าความจริงเป็นสิ่งที่ผูกติดกับอำนาจและขึ้นกับความทับซ้อนของผู้ที่ศึกษาและผู้ถูกศึกษา แนวคิดหลังสมัยใหม่ ยังชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของทฤษฎีที่เคยมองว่าการศึกษสำเร็จได้ด้วยทฤษฎีแม่บท แต่ในความเป็นจริงเป็นแค่ภาพแทนความจริงในการศึกษาเท่านั้น

มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เป็นหนึ่งในนักทฤษฎีของแนวคิดหลังสมัยใหม่ ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่มีวาทกรรมเป็นสิ่งผลิตความหมายเกี่ยวกับความจริง ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเพียงผลผลิตของปฏิบัติการทางวาทกรรม (discursive practice) ในการสถาปนาอำนาจของความจริง โดยวาทกรรมจะอยู่เบื้องหลังของความจริง ที่เป็นผลผลิตที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง การต่อสู้เพื่อครอบครองความเป็นเจ้าแห่งอำนาจ ดังนั้น

ฟูโกต์จึงเชื่อว่าความสัมพันธ์ของ อำนาจ ความรู้ ความจริง เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ และภายใต้วาทกรรมนี้ทำให้เกิดการให้คุณค่ากับความจริง ด้วยการสร้างให้ความจริงดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับด้วยการรับรองจากสถานภาพอำนาจ จนทำให้กลายเป็นความรู้ที่เป็นจริงและไม่เป็นอื่น เป็นความสัมพันธ์ของปัจเจกในฐานะเป็นผู้กระทำ (agency) กับวาทกรรม (discourse) (Foucault, 1980)

อิทธิพลของแนวคิดหลังสมัยใหม่มอง “วัฒนธรรม” เป็นพื้นที่ในการต่อสู้ ต่อรอง สร้างตัวตน ครอบงำ ช่วงชิงอุดมการณ์และผลประโยชน์ ซึ่งแต่เดิมมองวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม ควรค่าแก่การสืบสาน การอนุรักษ์ แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่ จะพิจารณาในฐานะที่เป็นตัวแทนของการปฏิบัติการ (representation) ที่มีความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม หรืออัตลักษณ์บางอย่างร่วมกัน เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความหมายที่ถูกสร้าง ผลิตซ้ำ การสร้างภาพ มโนทัศน์ “ผู้กระทำ” ทำให้เห็นการสร้างปัจเจก และมายาคติเกี่ยวกับปัจเจกว่าเป็นผลของกระบวนการอำนาจ เป็นผลผลิตที่ถูกสร้างให้ เป็นภาพลวงตา เป็นปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในมิติเวลาและสถานที่เฉพาะ เป็นการกระทำ การรับรู้ที่เปิดกว้าง เป็นเทคนิคของอำนาจที่มีต่อตัวตนในการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น การผลิตซ้ำ การแสดงอัตลักษณ์ในปริณิณทลสาธารณะ อีกทั้งแนวคิดหลังสมัยใหม่ ทำให้เกิดมโนทัศน์เรื่องพื้นที่ที่สาม (third space) เป็นการนิยามการ “ต่อต้าน” เพื่อให้ก้าวพ้นแนวคิดของขั้วตรงข้ามที่ปฏิเสธอำนาจและแสวงหาพื้นที่นอกขอบเขตอำนาจ โดยเป็นพื้นที่ที่ไม่มีการหยุดนิ่งกับอัตลักษณ์ที่ตายตัว มีความเชื่อว่าอำนาจและการต่อต้านไม่ได้เป็นอิสระจากกัน การต่อต้านเป็นการไม่ยอมถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่ที่กำหนด (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546)

มุมมองของอัตลักษณ์ในแนวคิดหลังสมัยใหม่หากจะนำมาศึกษาอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด จะเป็นการวิพากษ์ความเป็นบุคคลผ่านเหตุผล ความจริง ภาพตัวแทน โดยเน้นที่ความหลากหลายของอัตลักษณ์ที่เลื่อนไหลในสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่พยายามสร้างพฤติกรรมและวิถีการดำเนินชีวิตในปัจจุบันให้เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยแนวคิดมุมมองด้านอัตลักษณ์ให้ความสำคัญกับความเป็นชายขอบของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ที่เชื่อมโยงระหว่างความเชื่อเดิมและวาทกรรมทางสังคมกระแสหลักที่ได้ให้ความหมาย และตีตราตัวตนของผู้ต้องคดียาเสพติด ในลักษณะของการเหมารวม (stereotype)

1.1 แนวคิด อัตลักษณ์กับความเป็นอื่นและคนชายขอบ

บนพื้นฐานของการมอง “คน” และ “พื้นที่” บนฐานความคิดแบบศูนย์กลาง ทำให้เกิดการแบ่งออกเป็นคำว่า “ที่นี่” และ “ที่อื่น”

คำว่า “ที่นี่” หมายถึง โลกที่ชาวตะวันตกคุ้นเคย หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นดินแดนที่เรียกตัวเองว่ายุโรป ส่วนคำว่า “ที่อื่น” จึงหมายถึงดินแดนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ใช่ยุโรป เช่น เอเชีย แอฟริกา จากการแบ่งแยกพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ผลจากการแบ่งแยกดังกล่าวจึงทำให้บุคคลที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ที่ไม่ใช่ดินแดนเหล่านี้เป็น “คนอื่น” ด้วยเช่นเดียวกัน (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546)

บนพื้นที่ในความเป็น “ที่นี่” และ “ที่อื่น” มักจะมีกลุ่มทางสังคมที่แตกต่างกันออกไปตามพื้นที่ที่ดำรงชีวิตอยู่ไม่ว่าจะมาตรฐานทางสังคม คุณค่าทางวัฒนธรรม หรือแม้แต่ในเรื่องของกายภาพ

เช่น ภูมิศาสตร์ สภาพของดิน ฟ้า อากาศ ย่อมแตกต่างกันออกไปด้วย และบนความแตกต่างที่ สลับซับซ้อนนี้ ชีวิตที่ประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายบนพื้นที่ พื้นที่หนึ่งนั้น ทำให้เกิด ความแตกต่างของกลุ่มอัตลักษณ์วัฒนธรรมเฉพาะ (specific cultural identity group) ขึ้นมากมาย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2542) เช่น กลุ่มของอัตลักษณ์ของเพศ กลุ่มของชุมชนแออัด กลุ่มของ เด็กเร่ร่อน กลุ่มคนเก็บขยะ กลุ่มของนักโทษ กลุ่มผู้พิการ ซึ่งสมาชิกในแต่ละกลุ่มย่อมมีมาตรฐาน เฉพาะกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป แต่มาตรฐานเหล่านี้อาจจะได้รับการยอมรับ หรือไม่ได้รับการ ยอมรับจากมาตรฐานหลักของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่บนพื้นที่แห่งนั้นก็ได้ จะเห็นได้ว่าในท่ามกลาง ความหลากหลายของสังคมนี้ มาตรฐานกฎเกณฑ์หลักของสังคมได้เบียดขับให้มาตรฐานของความ หลากหลายที่เกิดขึ้น กลายเป็น “ความเป็นอื่น” (ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ, 2554)

การให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาทางด้านยาเสพติดมักจะถูกทำให้มองว่าผู้พัวพันกับยา เสพติดไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้ค้า ผู้เสพ ล้วนแต่เป็นปัญหาของสังคม สมควรแล้วที่สังคมกระแส หลักจะต้องเข้ามาจัดการในขั้นเด็ดขาดกับกลุ่มคนเหล่านี้ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มี อยู่จริงซ้ำยังถูกทำให้เป็นที่ยอมรับได้ในความรุนแรงที่ชอบธรรม ผู้ใช้ยาเสพติดนั้นได้ถูกละเมิดสิทธิ มนุษยชนมากมาย ซ้ำยังถูกทำให้เป็นชายขอบของสังคม ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่กับเรื่องราวในอดีตซ้ำ ไปซ้ำมาอย่างไม่มีที่ท่าว่าจะได้รับการให้อภัยจากสังคมได้เต็มที่

ความแปลกแยก ความเป็นอื่นที่เกิดขึ้นกับผู้เสพยาเสพติดนั้นเป็นปฏิบัติการของกระบวนการ สร้างความเป็นชายขอบ (marginalization) ซึ่งกระบวนการนี้หมายถึง การที่ผลักหรือกดทับให้บุคคล หรือกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ต้องตกอยู่ในสถานะไร้อำนาจ หรือขาดแหล่งอำนาจที่จะมาสนับสนุน ส่งผลทำให้คนกลุ่มนั้นเข้าไม่ถึงความยุติธรรมและทรัพยากรที่จำเป็น ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทำให้พวกเขาตกอยู่ในภาวะชายขอบ (marginality) คนชายขอบมักรู้สึก ว่าสังคมทำให้พวกเขาไร้ตัวตน หรือแม้กระทั่งเป็นปัญหาของสังคม (สุชาติ ทวีสิทธิ์, 2555) แต่ถึง อย่างไรก็ตามแนวคิดทางสังคมศาสตร์มองว่า “ความเป็นชายขอบ” “กระบวนการกลายเป็นชาย ขอบ” และ “คนชายขอบ” เป็นการประดิษฐ์และสร้างคำเพื่อใช้ในการอธิบายสังคมที่ไม่เป็นธรรมและ มีอคติ แต่ผู้ที่ถูกกระทำไม่จำเป็นที่จะเชื่อและยอมจำนนเสมอไปว่าตนเองนั้นเป็นจริงตามที่สังคมให้ ความหมาย ทั้งนี้เป็นเพราะการสร้างความเป็นชายขอบนั้นได้ใช้มิติของความเชื่อของสังคมกระแส หลักเป็นตัวตั้ง โดยใช้กระบวนการอธิบายความหมายจากความแปลกแยกออกไปจากบรรทัดฐานทาง สังคม และไม่ยอมรับในความหลากหลายว่ามีอยู่จริงในธรรมชาติ ดังนั้น กระบวนการกลายเป็นชาย ขอบของผู้เสพยาเสพติดจึงเป็นการกระทำโดยกระบวนการทางสังคมเป็นเครื่องมือในการกีดกัน แบ่งแยก ให้ความหมาย สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้น ที่ล้วนแต่ส่งผลให้ผู้เสพยา เสพติดไม่สามารถที่จะเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมที่มีอยู่ได้ ต้องเผชิญกับข้อจำกัดทั้งทางกฎหมาย และระเบียบที่สังคมตราขึ้น นอกจากนั้นยังต้องได้รับความไม่เป็นธรรมที่เกิดจากอคติ ค่านิยม และ

วัฒนธรรมครอบงำ ที่เน้นการตัดสินและลงโทษด้วยสาเหตุที่มีพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่สังคมบอกว่า “ถูกต้อง” และ “ดีงาม”

หากจะทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการกลายเป็นชายขอบของผู้เสพยาเสพติดและผู้ต้องหาคดียาเสพติดแล้ว จะต้องให้ความสำคัญและทำความเข้าใจถึงภัยคุกคามที่ถูกนำเสนอในสังคมไทย การนำเสนอภาพของยาเสพติดเป็นความสำคัญเชิงเหตุผลของการรองรับสิ่งที่เกิดขึ้นกับความรุนแรงที่ถูกสร้างไม่ว่าจะเป็นในกระบวนการปราบปราม การบำบัดและการรักษา ฟันฟู ในทัศนะของความรุนแรงนี้ ปีแอร์ บูดีเยอร์ นักคิดในสไตล์ของหลังสมัยใหม่นิยมมองว่าทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกทำเป็นชายขอบเป็นความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ (symbolic violence) กล่าวคือ เป็นความรุนแรงแบบละมุนละม่อมเพราะเป็นวิถีชีวิตในวัฒนธรรมหรือเป็นความรู้ที่ถูกทำให้คุ้นชินจนแยกไม่ออกและนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในรูปแบบนี้ต่อคนอื่น ทั้งแบบรู้ตัวและไม่รู้ตัว (Bourdier et al., 2000)

ในงานการศึกษาถึงการกระทำรุนแรงต่อยาเสพติดและอาชญากรรมในสังคมอเมริกัน Henry H. Brownstein (2000) สะท้อนให้เห็นว่านโยบายสาธารณะที่ผลักดันโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นต้นกำเนิดของการกระทำรุนแรง และเป็นข้อกล่าวอ้างที่สร้างผ่านการบอกเล่าโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักการเมือง สื่อสาธารณะ และภาคสังคมส่วนต่างๆ การนำเสนอพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับผู้กล่าวอ้าง และสะท้อนให้เห็นถึงเจตนาดีของผู้กล่าวอ้างว่าต้องการทำเพื่อส่วนรวมในมิติของตนเอง เช่นหากว่าผู้กล่าวอ้างเป็นตำรวจ ก็จะมีการกล่าวอ้างในการปราบปรามในขณะที่หากผู้กล่าวอ้างเป็นนักช่วยเหลือ หรือ สังคมสงเคราะห์ก็จะกล่าวอ้างถึงแนวทางในการปกป้อง แต่ผลประโยชน์ในการกล่าวอ้างก็จะออกมาในรูปแบบของการปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบและงบประมาณ

ในสังคมไทยมองว่าสถานการณ์ของยาเสพติดที่ระดับนั้นมีความรุนแรงขึ้นกว่าในอดีต โดยใช้สถิติตัวเลขอาชญากรรมเป็นตัวบอกความรุนแรง แต่ในอีกมิติหนึ่งของตัวเลขทางสถิติที่นอกจากบอกว่ามีภาระบาตอย่างรุนแรงแล้ว ยังบอกได้ถึง การขยับขึ้นของการกระทำ ความรุนแรงในการปราบปรามที่เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงพยาน หลักฐาน ที่สนับสนุนการกระทำรุนแรงโดยหน่วยงานภาครัฐ สถิติของปัญหาอาชญากรรมถูกผูกโยงให้กับกับสถิติปัญหา ยาเสพติด ทั้งนี้เพราะหากมีการกล่าวถึงปัญหาในความรุนแรงแล้วจะต้องมีการสร้างผลกระทบจากความรุนแรงด้วย นั่นคือ วาทกรรมของสังคมที่ตีตราให้กับที่มาของอาชญากรรมว่าเกิดจากยาเสพติด ผู้ค้ายาเสพติดมักมีอาวุธสงครามในครอบครอง ผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ ขาดสติ ขาดการควบคุมตัวเองและเป็นผู้ต้องหาในคดีฆาตกรรม และลักทรัพย์ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วยังมีคดีความมากมายที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันแต่ไม่มีได้มีที่มาจากสถานการณ์ยาเสพติด แต่มักจะไม่ได้ถูกนำมากล่าวถึงมากนักในสังคม

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ถูกทำให้เป็นเรื่องปกติของสังคมและเป็นใบอนุญาตที่ดีของสังคมและวัฒนธรรมในการกระทำรุนแรงและสร้างความเป็นชายขอบให้กับผู้เสพยาเสพติด ฟูโกต์ (Foucault) นักปรัชญาแนวคิดหลังสมัยใหม่นิยมมองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนี้สอดคล้องกับศิลปะแห่งการปกครองที่เชื่อว่าอำนาจแห่งรัฐนั้นไม่ได้บีบบังคับให้ประชาชนของตนเองเชื่อในสิ่งที่รัฐกำหนดโดยการใช้ความรุนแรงทางอาวุธ แต่พยายามทำการควบคุมประชาชนด้วยการใช้หลักการ ผ่านวาทกรรม ผ่านการสร้างความรู้ ผ่านระบบคุณค่าทางวัฒนธรรม ที่ออกมาในรูปของกฎหมาย วินัย บรรทัดฐาน จารีตประเพณี และศีลธรรม (Foucault, 1980; 1991; Colin, 1991) ด้วยเหตุนี้สังคมไทยจึงมีการตีตรา และเลือกปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน และยอมรับวิธีการลงโทษที่รุนแรงของสังคมที่กระทำต่อผู้เสพยาเสพติด

ดังนั้น การนำแนวคิดเรื่องของอัตลักษณ์และกระบวนการกลายเป็นชายขอบมาใช้ในการศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด จะทำให้ทราบถึงรูปแบบในการพิจารณากระบวนการต่าง ๆ ของสังคมที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้ถูกกระทำ พร้อมทั้งทำให้ทราบถึงเงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ แต่ในการศึกษาจำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจในทุกส่วน ไม่เพียงแต่ในการมองเห็นความหลากหลายในการแสดงตัวตนทางอัตลักษณ์เท่านั้น แต่ต้องให้ความสนใจกับชนชั้นที่ต่างกลุ่ม ต่างพื้นที่ ที่มีความแตกต่างในเรื่องของความสนใจ และการรับเอาวัฒนธรรมที่มีมากมายหลายชุดในสังคม มาผสมกับวัฒนธรรมย่อยของตนเองที่อาจปรับเปลี่ยนได้ เช่น นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่มาจากครอบครัวที่มีศักยภาพสูงทางฐานะเศรษฐกิจและสังคม จะมีโอกาสที่จะได้รับการให้อภัยจากสังคม และมีโอกาสในการสร้างพื้นที่ทางสังคมได้มากกว่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่มาจากครอบครัวยากจน และขาดความพร้อม ดังนั้นความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและสังคมของกลุ่มคนเหล่านี้จึงมีความแตกต่างกันในแต่ละระดับ ที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของปัจเจกชนที่มีความหลากหลายและทับซ้อนในพื้นที่ปฏิบัติการการสร้างพื้นที่ทางสังคมที่เกิดขึ้น

1.2 อัตลักษณ์และการผลานทางวัฒนธรรม

ความเชื่อและองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ ถูกนำมาถกเถียงและอภิปรายกันอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่ทศวรรษ 1990s ว่าเป็นแนวคิดที่ไม่ได้ยึดติดเฉพาะในประเด็นของโลกาภิวัตน์ หรือความทันสมัย แต่เป็นแนวคิดที่ต้องการชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกระแสโลกาภิวัตน์โดยตรง อีกทั้งยังเป็นแนวคิดที่ผนวกเรื่องของการเมือง สังคม วัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง สจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) นักวิจารณ์วัฒนธรรมได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นแนวคิดที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน และสามารถทำความเข้าใจได้ยากมาก นอกจากนี้ ฮอลล์ ยังเชื่อว่า โลกาภิวัตน์และความทันสมัยได้สร้างพื้นที่ชนิดใหม่ขึ้นมา เรียกว่า electronic space อย่าง

internet ซึ่งเป็นชุมชนแบบใหม่ที่ไม่ขึ้นกับพื้นที่ ซึ่งฮอลล์เห็นว่า คนในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม แทบไม่สามารถรู้ได้เลยว่าตนเองเป็นใคร หรือเป็นอะไร เนื่องจากโลกและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้คนต้องดิ้นรน ต่อสู้ ไขว่คว้า แสวงหา เพื่อสร้างหรือตรึงอัตลักษณ์ ตัวตนของตนเองไว้ (Hall, 2000)

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลกทำให้ทั่วทุกสังคมได้มีโอกาสในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งสามารถส่งข้อมูลไปยังอีกพื้นที่หนึ่งในเวลาเท่ากันที่คนต่างพื้นที่จะรับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน การมีโอกาสนี้ในการเรียนรู้วัฒนธรรมของต่างถิ่นจึงมีมากขึ้น แนวคิดของ Hybridization เป็นมโนทัศน์หนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการอธิบายการผสมผสานทางวัฒนธรรม นั่นคือการผสมผสานทางวัฒนธรรมไม่ได้ผูกติดไว้ที่สถานที่ที่เป็นจุดกำเนิดของวัฒนธรรมนั้น แต่ได้ถูกผสมให้เปลี่ยนแปลงไปตามการสลายของเส้นกั้นพรมแดนในยุคโลกาภิวัตน์ (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546) แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การผสมผสานของวัฒนธรรมนั้นไม่ได้ปลอดจากความเป็นการเมือง แต่ยังซ้อนทับบนนัยแฝงทางการเมืองที่มีความพยายามจะรักษาความเป็นวัฒนธรรมเดิม ทั้งนี้เพราะเกิดจากความเกรงกลัวว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อรูปแบบของสังคม แม้ว่าในบางสังคมจะมีความพยายามที่จะคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม แต่แนวคิด Hybridization กลับมองว่าไม่มีวัฒนธรรมใดที่มีความบริสุทธิ์ โดยปราศจากการหยิบยืมมาจากวัฒนธรรมอื่น นั่นคือ ความเชื่อว่าปรากฏการณ์นี้เป็นลักษณะทางธรรมชาติของกระบวนการทางวัฒนธรรม

แนวคิดของยุคหลังสมัยใหม่มองว่ามโนทัศน์ของวัฒนธรรมนั้นมีความเชื่อมโยงอย่างแยกไม่ออกกับแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และอำนาจ นั่นคือ วัฒนธรรมเป็นสิ่งประดิษฐ์ทางสังคมที่เป็นตัวกำหนดบรรทัดฐาน ค่านิยม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นตัวเชื่อมโยงปัจเจกให้เข้ากับสังคม และเป็นตัวหล่อหลอมลักษณะของปัจเจกสู่ตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมรวมทั้งกำหนดทิศทางของพฤติกรรมภายในสังคมของปัจเจก (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546) ในมิติของยาเสพติดก็เช่นเดียวกัน แนวคิดทางวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับการกำหนดตำแหน่งของผู้เสพยาในสังคม นั่นคือผู้มีอำนาจได้ใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือของปฏิบัติการทางสังคมในการสถาปนาชุดของข้อความ และการให้ความหมายต่อผู้เสพยาเสพติด ให้ต้องกลายเป็นคนชายขอบ

วัฒนธรรมและอำนาจเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองในโลกยุคสมัยใหม่ และมักจะมีการโยงใยไปถึงประเด็นในการต่อสู้ เคลื่อนไหว และเรียกร้องทางการเมือง ที่มักจะเกี่ยวเนื่องไปถึงการเรียกร้องของอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง การผลิต เจริญ ต่อรอง ตอกย้ำ ผลิตซ้ำ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับโลก และไม่ว่าจะเป็นคนที่ถูกจัดวางให้เป็นคนชายขอบประเภทใด ๆ ไม่เว้นแม้แต่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ดังนั้น อัตลักษณ์ จึงไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง แน่นนอน ตายตัว แต่เป็นพื้นที่ในการต่อสู้ ชว่งชิง การเป็นเจ้าของในการสร้างค่านิยม ความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็น

ตัวตนของเขาและของผู้อื่น (ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ, 2554) ด้วยเหตุนี้อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่แน่นอนตายตัว แต่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้อัตลักษณ์ยังเป็นเพียงการสร้างขึ้นของชุดวาทกรรม และในคนหนึ่งคนนั้นจะมีอัตลักษณ์ได้หลากหลาย สำหรับในแนวคิดของนักทฤษฎีแนวหลังสมัยใหม่ จะไม่พูดถึงการได้มาของอัตลักษณ์โดยตรง แต่จะให้ความสำคัญกับกระบวนการได้มา การสร้างของอัตลักษณ์มากกว่า นั่นคือ จะมองว่ามีวาทกรรมชุดใดบ้างที่เป็นตัวกำหนด กำกับ และเป็นตัวบอกเรื่องของตำแหน่งแห่งที่ บทบาทฐานะ ดังนั้นอัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการผลิต การสร้าง การต่อสู้ หรือเป็นการกำหนดโดยสังคม วัฒนธรรม

2. แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)

ในอดีตพื้นที่จะถูกมองและให้ความหมายไว้ด้วยคำอธิบายทางด้านภูมิศาสตร์ คณิตศาสตร์ สามารถนำมาคำนวณเชิงตัวเลข และกำหนดขนาด ขอบเขตได้ นอกจากนั้นพื้นที่ที่ยังบอกได้ถึงปริมาณที่แน่นอน นั่นคือ พื้นที่ที่ถูกให้ความหมายทางด้านกายภาพ ถูกมองว่าเป็นวัตถุที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัว แต่ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องพื้นที่ได้ถูกท้าทายในลักษณะของการให้ความหมาย พื้นที่แบบเดิมไม่สามารถนำมานิยามปรากฏการณ์หรือร่วมตีความหมายในทัศนะทางสังคมได้อีกต่อไป พื้นที่ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นวัตถุที่ว่างเปล่าหรือหยุดนิ่งเสมอไป แต่พื้นที่เป็นตัวกำหนดถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในตัว ของพื้นที่เอง เลอเฟบร์ (Lefebvre) มองว่าพื้นที่เปรียบเสมือนเครื่องมือของความคิด การกระทำ พื้นที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยการนิยามและให้ความหมาย และในความหมายของพื้นที่ก็คือการควบคุม การครอบงำ และเป็นเรื่องของอำนาจ พื้นที่จึงเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่ถูกแย่งชิงอยู่ตลอดเวลา (Lefebvre, 1991)

ในทัศนะของฟูโกต์ (Foucault) มองว่า พื้นที่ไม่ใช่เรื่องของเวลา และไม่ใช่แค่เพียงปฏิบัติการ แต่พื้นที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตและเต็มไปด้วยสิ่งต่างๆ จำนวนมาก พื้นที่ที่มนุษย์อาศัยอยู่เป็นพื้นที่ของความแตกต่าง (heterogeneous) แต่มนุษย์สามารถจะวางความเป็นปัจเจกและความเชื่อของตนเองลงไปในพื้นที่นั้นได้ อองรี เลอเฟบร์ (Lefebvre 1998, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ 2545) ให้ความหมายพื้นที่ออกเป็นสามประเภท คือ พื้นที่ทางธรรมชาติ หรือพื้นที่ทางกายภาพ (natural or physical space) พื้นที่ทางจิตใจ (mental space) และพื้นที่ทางสังคม (social space) รวมทั้งได้วิเคราะห์การผลิต “พื้นที่จริง” (Real space) “พื้นที่มีชีวิต” (live space) และแบ่งพื้นที่ทางสังคมออกเป็น 3 ประเภท (a triad concept) ได้แก่ ปฏิบัติการเกี่ยวกับแห่งที่ว่าง (spatial practice) การแสดงของพื้นที่ (representation of space) และ ภาพแสดงพื้นที่ (representational space) (Lefebvre 2004, มิเชล ฟูโกต์ (Foucault 1986, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ 2545) มีแนวคิด “พื้นที่” (space) ทำหน้าที่เชื่อมโยงพื้นที่ชนิดอื่น

จำแนกออกได้ 2 ชนิด คือ พื้นที่ในอุดมคติ (the utopias) เป็นพื้นที่ในจินตนาการที่มีความสัมพันธ์คล้ายคลึงกัน หรือตรงกันข้ามกับพื้นที่จริงทางสังคม แต่ไม่มีที่ตั้งจริงในสังคม

2.1 กระบวนการสร้างตัวตน อัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคม

ในปัจจุบันพื้นที่ทางสังคม (social space) เป็นประเด็นที่ได้รับการหยิบยกมาพูดถึงมากขึ้น ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับกระบวนการทางสังคม เพื่อใช้อธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม เป็นพื้นที่ของการสร้างภาพตัวตน เป็นพื้นที่เพื่อการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนและสังคมรวมทั้งการเป็นพื้นที่เพื่อการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทิศทางที่สนองต่อภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เลอแพบร์ (Lefebvre 1998, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ 2545) เชื่อว่าพื้นที่แห่งการต่อสู้ของอำนาจต่าง ๆ ในสังคมจะถูกผลิตซ้ำให้กลายเป็น “พื้นที่ทางสังคม” (social space) ในรูปแบบต่าง ๆ และมีความเคลื่อนไหวตามกลุ่มอำนาจของผู้สร้าง ดังนั้นทุกแห่งหนสามารถประดิษฐ์พื้นที่ทางสังคมได้ ความเชื่อนี้มองว่าพื้นที่ถูกสร้างขึ้นในความสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อใช้ในการต่อรองเพื่อสร้างอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ของกลุ่มคนชายขอบ ซึ่งได้ถูกเลือกสรรเพื่อผลิตซ้ำ สร้างใหม่อย่างหลากหลาย ในฐานะยุทธวิธีของการต่อรอง ตอบโต้ เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเอง ดังนั้นคนจึงต้องสัมพันธ์กับพื้นที่อยู่ตลอดเวลา แต่กลับไม่ได้รู้สึกหรืออยากตั้งคำถามกับพื้นที่เนื่องจากทุกอย่างกลายเป็นชีวิตประจำวันที่คุ้นเคยแม้ว่าในทุกๆ ฉากของพื้นที่จะเต็มไปด้วยความรู้และอำนาจจนไม่สามารถที่จะมองเห็นหรืออธิบายอำนาจที่แฝงอยู่ในรูปของการจัดระบบพื้นที่ได้อย่างครบถ้วน ในทัศนะของ ฟูโกต์ (Foucault) เชื่อว่าพื้นที่จึงมีความสัมพันธ์กับการใช้อำนาจซึ่งยังสัมพันธ์กับความรู้แต่เป็นพื้นที่ของการช่วงชิงอำนาจผ่านกระบวนการในการกำหนดกฎเกณฑ์ของพื้นที่ ที่คอยควบคุมคนในสังคมที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ นอกจากนี้พื้นที่ยังมีภาคปฏิบัติการของความรู้กำหนดให้มีสถาบัน มีเจ้าหน้าที่ในการดูแลการใช้อำนาจในพื้นที่ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ครู แพทย์ เป็นต้น (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546)

ถึงอย่างไรก็ตาม พื้นที่ทางสังคมนั้นมีปฏิบัติการที่ทำให้มองเห็นการก่อรูปทางสังคมของการผลิตและการผลิตซ้ำที่นำไปสู่การสร้างและเชื่อมโยงความหมายของพื้นที่ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงความหมายของพื้นที่ทางสังคม ข้อสังเกตหนึ่งคือความหมายนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของบุคคล บุคคลไม่จำเป็นจะต้องมีความหมายเหมือนกันในปรากฏการณ์เดียวกัน เช่น ในประเด็นของเหล่า การสร้างความหมายของเหล่าสำหรับนักดื่ม คือ การสร้างสรรค์ การผ่อนคลาย การปลดปล่อย และเป็นเรื่องส่วนบุคคล ทั้งนี้เป็นเพราะโรคที่เกิดจากเหล้านั้นไม่ได้ส่งผลในลักษณะของโรคติดต่อ แต่ในทางตรงกันข้าม ความหมายของเหล่าสำหรับนักวิชาการด้านแพทย์และสาธารณสุข กลับเชื่อว่าเป็นสิ่งไม่ดี เป็นสิ่งชั่วร้าย ควรขจัดให้สิ้นและเป็นเป้าหมายของการรณรงค์ต่อต้านให้คนในสังคมไม่ดื่มเหล้า และรัฐ

ควรที่จะเลิกผลิตเหล้า หรือควรยกระดับภาษีสรรพสามิตของเหล้าให้สูงขึ้น ดังนั้นพื้นที่ในการขายเหล้าในสายตาของนักวิชาการแพทย์และสาธารณสุขจึงเป็นพื้นที่ที่เสี่ยงต่อความรุนแรง สมควรที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญและเบียดขับให้พื้นที่นี้ออกห่างเยาวชนที่สำคัญของชาติ ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นภาพตัวแทนที่ถูกสร้างขึ้น และความหมายในสองมิติของบุคคลสองประเภทจึงเป็นสิ่งที่แตกต่างบนปรากฏการณ์เดียวกัน ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับ ธงชัย วินิจจะกุล (2530) ที่มองว่าพื้นที่เป็น “สัญลักษณ์กำกวม” ซึ่งอธิบายได้ว่าพื้นที่ที่ทุกตารางนิ้วบรรจุด้วยความหมายมากมาย ซึ่งความหมายต่าง ๆ ก่อให้ความหมายนั้นมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยอมรับ ในขณะที่ความหมายของสิ่งเดียวกันยังถูกมองได้ในทางตรงกันข้ามกัน

ในมิติประเด็นของปัญหาเสพติดก็เช่นเดียวกัน หากจะทำความเข้าใจให้ลึกถึงแก่นว่าทำไมปัญหาเสพติดไม่ใช่เพียงเรื่องของอาการเจ็บป่วย ปร่าปรามเท่านั้น แต่ปัญหานั้นแฝงไปด้วยรูปแบบของการกระทำทางสังคมในลักษณะของการผลิตซ้ำ (reproduction model) ที่ทำหน้าที่เสมือนพิมพ์เขียวในการกำหนดการวิเคราะห์ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญต่างๆ ในฐานะของกลไกการถ่ายทอดวัฒนธรรมของความรุนแรง หรือกระบวนการที่ช่วยสนับสนุนให้ความรุนแรงมีพื้นที่ในการดำรงอยู่ในสังคม แต่ถึงอย่างไรก็ตามในประเด็นของความหมายในความรุนแรงนั้นขึ้นอยู่กับพื้นที่ เช่นเดียวกับที่ โยฮัน กัลป์ตุง (Johan Galtung) ชี้ไว้ว่าไม่มีนักวิชาการคนใด หรือนักวิจัยคนใดที่ให้ความหมายของความรุนแรงเหมือนกัน อาร์ เจ รัมเมล (R.J. Rummel) ให้ความหมายไว้ว่าความรุนแรงคือการใช้กำลังในการแสดงออกและมีลักษณะทางกายภาพ ในขณะที่ เดอว์ก บอนด์ (Doug Bond) บอกว่าเป็นการใช้กำลังทางกายภาพหรือต่อต้านการกระทำ ซึ่งเป็นการกระทำให้เกิดการบาดเจ็บทางกาย หรือถึงแก่ความตาย (Paul Wehr, 1994) จะเห็นว่าการนิยามความรุนแรงเหล่านี้เน้นไปที่พื้นที่ที่กายภาพทางร่างกายเป็นหลัก แต่ยังมีนักวิชาการบางส่วนแย้งว่าแท้จริงแล้วความรุนแรงยังมีความทับซ้อนอยู่บนพื้นที่อื่นอีก มูลนิธิกัลป์เบนเกียน (Gulbenkian Foundation's Commission) ซึ่งเป็นมูลนิธิเกี่ยวกับเด็กและความรุนแรงมองว่า ความรุนแรงนั้นเป็นการแสดงออกต่อคน ที่ก่อให้เกิดการทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจ ส่วนองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) มองว่าความรุนแรงเป็นการใช้กำลัง หรืออำนาจขู่ขู่ขู่ต่อผู้ใดผู้หนึ่ง หรือกลุ่มคน หรือชุมชนที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บ ตาย ทำร้ายจิต กีดกันการพัฒนา ในขณะที่ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ให้ความเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงไว้ว่า เป็นพฤติกรรมที่มุ่งก่อให้เกิดอันตรายทางกายภาพ ต่อผู้คน หรือความเสียหายต่อทรัพย์สิน ทำให้บาดเจ็บ หรือทำให้ศักยภาพของมนุษย์สะดุดลงในขณะที่ไม่ถึงกาลอันควร (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533)

จากการให้ความหมายของความรุนแรงในเชิงวิชาการ พบลักษณะร่วมของความรุนแรง คือ ความรุนแรงนั้นเป็นการแสดงออกของพฤติกรรม เจตนา ที่มีผลในการทำลาย ทำร้าย ปิดกั้น กีดกัน ยุติศักยภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน และในขณะเดียวกันการแสดงออกของ

พฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความรุนแรงนั้นจะผันแปรไปตามมิติ มุมมอง พื้นที่ที่หลากหลายตามลักษณะของความสนใจที่จะศึกษามิติความรุนแรงนั้น (อุษณีย์ ธโนศวรรย์, 2553)

อุษณีย์ ธโนศวรรย์ และศรีชัย พรประชาธรรม (2553) แบ่งมิติของความรุนแรงออกเป็นสามส่วน คือ ส่วนแรกเป็นมิติของความรุนแรงทางกายภาพ ได้แก่ความรุนแรงที่มีตัวกระทำเป็นความรุนแรงทางตรง เช่น การทำสงคราม การปฏิวัติ หรือการฆาตกรรม ส่วนสองเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ในความหมายนี้หมายถึงเป็นความรุนแรงที่โครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกระทำ ได้แก่ ปัญหาการกีดกัน แบ่งแยก ปัญหาความยากจน ในมิติของความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (structure violence) คือช่องว่างระหว่างศักยภาพของมนุษย์ (potential) กับสิ่งที่ป็นจริง (potentiality) โดยความรุนแรงนี้ถูกสร้างขึ้นในโครงสร้างทางสังคม โดยผูกโยงไว้กับระบบอำนาจในสังคมที่แสดงออกในสถานะตำแหน่งที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งสะท้อนถึงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน และอำนาจที่ไม่เท่าเทียมก็จะมาซึ่งโอกาสที่ไม่เท่าเทียม หรือความอยุติธรรมทางสังคม (social injustice) ส่วนที่สามเป็นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (cultural violence) เป็นลักษณะรูปแบบของความเชื่อ ความยึดถือในสังคมที่คอยค้ำจุนความรุนแรงประเภทต่าง ๆ เช่น การกระทำรุนแรง การลงโทษ ผู้ต้องหาคดียาเสพติด ถึงแม้ว่าในบางลักษณะจะไม่ถูกต้อง ไม่สมควร แต่ก็ถือว่าเป็นสิ่งปกติที่ดำรงอยู่ ตั้งแต่อดีตและยอมรับต่อๆ กันมา

ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้น จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงตัวตน อัตลักษณ์ และการกระทำทางสังคมที่มีต่อนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด โดยต้องให้ความสำคัญไปที่แนวคิดของรูปแบบการกระทำรุนแรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่มีต่อนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด กล่าวคือความรุนแรงประเภทนี้ได้อนุญาตให้สังคมกระทำการต่างๆต่อพวกเขาได้โดยไม่ตะขิดตะขวง เช่น การลงโทษทางกฎหมายที่เข้มงวด การบังคับเข้ารับการบำบัดในหลักสูตรที่กำหนดไว้ผ่านสายของการบังคับบัญชา ใช้รูปแบบการฝึกแบบทหาร ใช้ภาษาที่รุนแรง ซึ่งทั้งหมดได้เปลี่ยนการก่อรูปเป็นความรู้สึกที่มีต่อคนทั่วไปว่าเป็นเรื่องปกติที่สมควรและหยิ่งรากลึกในสังคมมานาน

2.2 พื้นที่และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นแนวคิดที่ใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งขบวนการที่ต้องการเสนอทางเลือกใหม่ในการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่มีเป้าหมายเพื่อประสาน เชื่อมโยงชีวิตประจำวันให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงมาสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตประจำวันของปัจเจกนั้นเป็นเรื่องของการเมือง และเป็นเรื่องของประชาคมโลกด้วย (ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ, 2554) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ (new social movement)

และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวเก่า (old social movement) โดยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่นั้นปฏิเสธการใช้ความรุนแรง ขณะเดียวกันเป้าหมายของการต่อสู้เรียกร้องก็ไม่ใช่เพื่อช่วงชิงอำนาจของรัฐ เหมือนกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนิยมแบบเดิม

แนวคิดของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ เปลี่ยนแปลงไปจากแนวคิดเดิม โดยเป็นกระบวนการที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชนชั้น หรือเป็นเรื่องของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เป็นเรื่องของคนจำนวนมากจากหลายชนชั้น และในการเคลื่อนไหวนั้นเป็นการเคลื่อนไหวด้วยตนเอง ไม่ใช่การเรียกร้องผ่านกลไกของรัฐ หรือเรื่องของการเมือง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากไม่เชื่อมั่นไม่ศรัทธาความเป็นตัวแทนของพรรคการเมือง และรัฐบาล อีกทั้งเป้าหมายในการเคลื่อนไหวทางสังคม ต้องการแค่เพียงสร้างกฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิต หรือเรียกร้องเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีเท่านั้น ไม่ใช่การช่วงชิงอำนาจของรัฐเหมือนกับการเคลื่อนไหวทางสังคมในอดีต (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2540)

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ เรียกได้ว่าเป็นการเมืองภาคประชาชน ในฐานะที่เป็นตัวแทนในการแสดงหรือผู้กระทำทางการเมือง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ จะไม่ใช่วิธีการที่รุนแรง แต่จะมียุทธศาสตร์ในการต่อสู้ มีวิถีคิดที่ไปไกลกว่าอำนาจของรัฐและความรุนแรง แต่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการปกครองที่มีมนุษยธรรมและการพัฒนาที่มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันมากกว่า ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเป้าหมายที่แท้จริงของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ เป็นการสร้างเงื่อนไขที่เป็นประชาธิปไตย นำไปสู่การสร้างประชาคมที่เข้มแข็ง ดังนั้นจึงมีลักษณะของการต่อต้านรัฐ ต่อต้านนโยบายของทางราชการ แต่ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพลังอำนาจของประชาชน ซึ่งนับว่าเป็นความพยายามในการเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้กับประชาชนได้มีบทบาทและตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545)

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่จะมองคนจากหลายๆกรณี จึงเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อแสดงตัวตนทางวัฒนธรรม การเมืองของอัตลักษณ์ (identity politics) เช่น การต้องการมีพื้นที่ทางสังคมมากขึ้น เช่น การเคลื่อนไหวของคนชายขอบ ที่มักจะแสดงออกในรูปของอัตลักษณ์ โดยมีส่วนสำคัญในการใช้เป็นยุทธศาสตร์หนึ่ง เพื่อชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของการครอบงำทางวัฒนธรรม หรือเพื่อให้เกิดการยอมรับอัตลักษณ์ใหม่ที่จะเกิดขึ้น (Bernstein, 2002) ด้วยเหตุนี้รูปแบบการเรียกร้องจึงเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างชัดเจน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ จึงเป็นนับได้ว่าเป็นการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ เน้นกระบวนการผลิตความหมายและการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ ดังนั้นรูปแบบการแสดงออกจึงมีความซับซ้อนหลากหลายขึ้น นอกเหนือจากการรวมกลุ่มในที่สาธารณะแล้ว บางครั้งการต่อสู้ยังแฝงอยู่ในกิจกรรมในชีวิตประจำวันด้วย เพราะการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมใหม่เกี่ยวพันใกล้ชิดกับอัตลักษณ์ในระดับปัจเจก ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มคนเหล่านี้ได้ถูกกระทำให้ต้องกลายเป็นคนชายขอบ ไม่สามารถที่จะเข้าถึงทรัพยากรได้ ซึ่งทรัพยากรที่ว่านี้ไม่ใช่เพียงทรัพยากรทางธรรมชาติเท่านั้น แต่หมายถึงทรัพยากรทางสังคมได้ในขณะเดียวกัน การที่คนเหล่านี้ต้องถูกจำกัดขอบเขต

ทางการดำรงชีวิตเป็นเพราะความสัมพันธ์เชิงอำนาจอันซับซ้อนของแต่ละยุค โดยมีพรมแดนของรัฐคอยควบคุม และจัดระเบียบไม่ให้อำนาจสามารถเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป อีกทั้งยังสร้างเงื่อนไขในการต่อรองกับรัฐ หรือกีดกันศักยภาพในการแสดงอัตลักษณ์ของตนได้อย่างอิสระ

นักคิด นักทฤษฎีของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แฮงค์ จอห์นสัน (Hank Johnston) และนักจิตวิทยา เบิร์ต แคลนเดอร์แมนส์ (Bert Klandermans) มองว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีความทับซ้อนกับการศึกษาด้านโครงสร้างสังคมและผลประโยชน์ อีกทั้งยังเชื่อว่าวิถีทางวัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม นั่นคือ วัฒนธรรมจะเป็นสิ่งกำหนดตัวตนของขบวนการเคลื่อนไหว และเป็นแนวคิดที่ชี้วิเคราะห์ว่าสิ่งใดที่ชอบธรรม หรือไม่ชอบธรรม รวมทั้งมองว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นตามเงื่อนไขของกาลเวลา ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมใหม่กับวัฒนธรรมเดิมจะเป็นปฏิบัติการในการสื่อสาร และเป็นตัวกำหนดวาทกรรมเพื่อสร้างสัญลักษณ์ของอำนาจ ในส่วนนี้วัฒนธรรมจะเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม ยุทธศาสตร์ในการต่อสู้ในพื้นที่สาธารณะของขบวนการเคลื่อนไหว อีกทั้งยังเชื่อว่าวัฒนธรรมจะเป็นคุณสมบัติของขบวนการเคลื่อนไหว โดยมีคุณลักษณะเป็นคุณค่า ความเชื่อ ในส่วนนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงการก่อรูปของวัฒนธรรม (Hank Johnston & Bert Klandermans, 1995)

การวิเคราะห์วัฒนธรรมของจอห์นสันและแคลนเดอร์แมนส์ สอดคล้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ทั้งนี้เป็นเพราะความจริงที่ว่าวัฒนธรรมกระแสหลักนั้นไม่สามารถสร้างความเป็นศูนย์กลางได้ อีกทั้งยังประสบความล้มเหลวในการยอมรับความหลากหลายทางสังคมที่เกิดขึ้น ในมิติของยาเสพติดก็เช่นกัน สังคมวัฒนธรรมกระแสหลักจะมองประเด็นของยาเสพติดว่ามีที่มาและผลลัพธ์ที่เหมือนกันในลักษณะของการเหมารวมทั้งในด้านรหัสของคุณค่า ปทัสถาน และพฤติกรรม จนกระทั่งเกิดช่องว่างให้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านปฏิบัติการสร้างพื้นที่ทางสังคมในชีวิตประจำวันของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเพื่อเปิดมุมมองด้านพื้นที่ของการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ที่แตกต่างไปจากความเชื่อของวัฒนธรรมเดิม

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การใช้ฐานความรู้ด้านวัฒนธรรมมาเป็นหลักในการต่อสู้ เคลื่อนไหว และสร้างพื้นที่ทางสังคม เป็นการหยิบยืมความรู้และแนวทางของวัฒนธรรมเดิมเป็นหลักแล้วนำมาดัดแปลง สร้างความหมายใหม่เพื่อให้สังคมกระแสใหม่ยอมรับรูปแบบของขบวนการอย่างชอบธรรม ด้วยเหตุนี้การต่อสู้นั้นก็ยังมีกลิ่นอายของระบบคิด คุณค่า และความหมายทางสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมเดิมที่คงอยู่ ดังนั้นเมื่อนำแนวคิดของจอห์นสันและแคลนเดอร์แมนส์ มาวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงกับการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจกับแง่มุมของความรุนแรงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอันนำไปสู่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคม นั่นคือ ต้องทำความเข้าใจถึงสถานะความรุนแรงทางตรง ทางโครงสร้างและทางวัฒนธรรมที่มีการก่อตัวขึ้นในสังคมผ่านอำนาจรัฐ สถาบันทางการเมือง กฎหมาย อันมีส่วนร่วมในการกีด

กัน ปรากฏปรากฏ สร้างเงื่อนไขและข้อจำกัดให้นักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดนั้นเข้าไม่ถึงทรัพยากรทางสังคมที่มีอยู่ ซึ่งทั้งหมดมีส่วนสำคัญในการสร้างสภาวะชายขอบและอคติต่อนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติด จนนำมาสู่กระบวนการสร้างความรุนแรงทางวัฒนธรรมกระทั่งนำมาสู่การต่อสู้ เคลื่อนไหว เพื่อต่อต้านความรุนแรงนั้น ทั้งนี้เพียงเพื่อต้องการปลดปล่อยตนเองให้หลุดออกไปจากการครอบงำทางวัฒนธรรม

3. กรอบแนวคิดในการศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติด

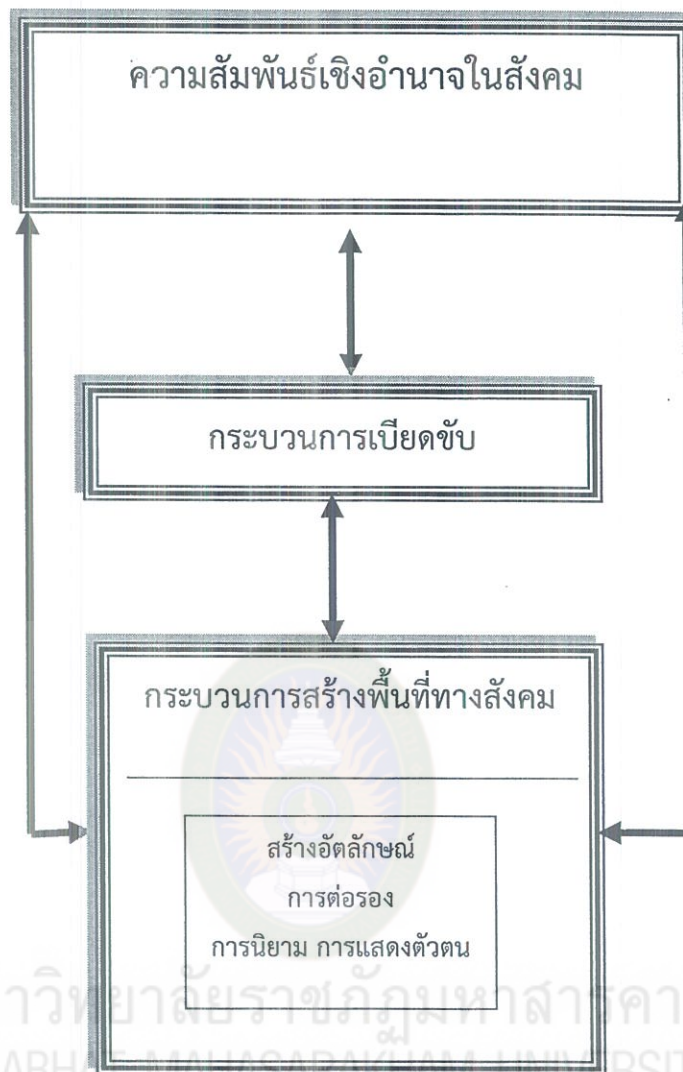
จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติด โดยมองว่า ความเป็นชายขอบ (marginal) ของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ถูกสร้างขึ้น โดยใช้กระบวนการอธิบายความหมายจากความแปลกแยกออกไปจากบรรทัดฐานทางสังคม การกลายเป็นชายขอบของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติด เป็นเครื่องมือในการให้ความหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ส่งผลให้นักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดไม่สามารถที่จะเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมที่มีอยู่ได้ ต้องเผชิญกับข้อจำกัดทั้งทางกฎหมายและระเบียบที่สังคมตราและบัญญัติขึ้น อีกทั้งยังต้องได้รับความไม่เป็นธรรมที่เกิดจากอคติ ค่านิยม และคุณค่าทางวัฒนธรรม ของสังคมกระแสหลัก

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันพบว่า สังคมไทยยังรู้สึกตะขิดตะขวงใจที่จะพูดถึงสิทธิและการปกป้องคุณค่าให้กับคนใช้ยาเสพติด จะเห็นว่าความเป็นชายขอบของผู้ใช้ยาเสพติดในประเทศไทยฝังรากลึกและถูกประกอบสร้างอย่างแยบยลภายใต้เงื่อนไขของกระบวนการทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ นักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดจึงต้องเผชิญกับความทุกข์ทางสังคม ถูกทำให้ดูด้อยคุณค่าผ่านกระบวนการตีตราทางสังคม การกำหนดภาพลักษณ์ด้านลบ ถูกมองว่าเป็นคนอื่น ขาดคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมเสมอ อีกทั้งทิศทางนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับยาเสพติด ได้กำหนดให้ผู้ใช้ยาเสพติดเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เป็นอาชญากรรม เป็นต้นเหตุของปัญหาทางสังคมด้านอื่น ๆ นั้นรวมไปถึงนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดด้วยที่ถูกมองแบบเหมารวมว่าเป็นทั้งคนป่วยและอาชญากรที่เป็นอันตรายต่อสังคม ซ้ำยังเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการช่วยเหลือ รวมทั้งเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการจัดการในชั้นเด็ดขาดในเวลาเดียวกัน

ในส่วนของนโยบายการปราบปรามยาเสพติดทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศต่างมีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่ออคติและการกระทำรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม นโยบายการปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าและภัยของยาเสพติดในระดับสากล ความรุนแรง การประณาม การรับโทษ ตลอดจนการบังคับบำบัดผู้เสพยาเสพติดให้โทษที่ปฏิบัติกันอยู่ในสังคมไทย ทำให้ผู้ใช้ยาเสพติดรวมทั้งนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดต้องถูก

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ได้ทำการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพื้นที่ทางสังคม โดยมองว่ากลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด นั้นมีการสร้างอัตลักษณ์ และตัวตนให้กับตนเอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเลื่อนไหลไปตามบริบท ภายใต้เงื่อนไขของเวลา สถานการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่กลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด เลือกในการแสดงตัวตนและนิยามตนเอง กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนี้ เกิดจากความพยายามที่จะกำหนดสถานการณ์ให้ตัวเอง เพื่อดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นมนุษย์และไม่ตกเป็นผู้ถูกระงับฝ่ายเดียว จึงได้พยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อสร้างอัตลักษณ์และสร้างพื้นที่ของตนเองขึ้นมาต่อรองกับสังคม

การวิจัยในครั้งนี้ได้นำแนวคิดการสร้างพื้นที่ทางสังคม มาใช้ในการทำความเข้าใจถึงการที่กลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด พยายามตอบโต้และต่อรองกับปรากฏการณ์ทางสังคม ผ่านการสร้างอัตลักษณ์ และตัวตนให้เป็นที่ยอมรับได้ในสังคมกระแสหลักที่ได้ส่งผลให้กลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ต้องเป็นคนชายขอบทางสังคมมิได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกันกับบุคคลอื่น ซึ่งจากความพยายามทั้งหลายนี้เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเองในสังคมเพื่อให้มีสิทธิเหมือนกับคนอื่นๆ และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติ โดยการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด รวมทั้งปัญหาอุปสรรคของการสร้างพื้นที่ทางสังคม โดยการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมองอย่างรอบด้านแบบองค์รวม

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด รวมทั้งปัญหาอุปสรรคของการสร้างพื้นที่ทางสังคม ซึ่งเป็นการบูรณาการข้อมูลทั้งทางด้านพฤติกรรมทางสังคม การสร้างอัตลักษณ์ สร้างตัวตนในการจัดการกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม การเรียกร้องสิทธิ ความเท่าเทียม ทั้งในด้านการต่อสู้กับวาทกรรมหลักของสังคม การให้สิทธิความคุ้มครองทางกฎหมาย โดยให้ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าหรือเล่าเรื่องที่เคยถูกละเลย หรือปฏิเสธไม่ให้มีการกล่าวถึง เพื่อให้ทราบถึง การดำรงชีวิตประจำวันและกระบวนการต่อสู้ในชีวิตประจำวัน

2. หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ ระดับปัจเจกบุคคล ได้แก่ นักศึกษาที่เคยต้องคดียาเสพติด ทั้งที่เคยผ่านกระบวนการรักษา บำบัดฟื้นฟู และที่กำลังดำเนินการต่อสู้อคดี ที่มีอยู่ในรายชื่อ นักศึกษากลุ่มเสี่ยงและเผ่าระวังของสถาบันการศึกษา และทั้งที่ไม่มีรายชื่อในกลุ่มเสี่ยงของสถาบันการศึกษา และยินดีให้ความร่วมมือและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการวิจัยอย่างแท้จริง

3. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย แบ่งตามรูปแบบของการวิจัยได้ดังนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลระดับบุคคล เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจถึงกระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด อีกทั้งเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการต่อสู้ ต่อรองทางอัตลักษณ์ เพื่อนำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคม ผู้ให้ข้อมูล คือ นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด โดยในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษานักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ที่มีรายชื่อในระบบนักศึกษากลุ่มเสี่ยงและเผ่าระวังของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐ ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นผู้ที่ยินดีให้ความร่วมมือและมีความพร้อมในการวิจัยอย่างแท้จริง จำนวน 14 คน และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านยาเสพติด จำนวน 6 คน

3.2 การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยผ่านระบบนักศึกษากลุ่มเสี่ยงและเผ่าระวังของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐ ในจังหวัดมหาสารคาม และมีการแนะนำเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมมากขึ้นโดยใช้เทคนิคของลูกบอลหิมะ (snow ball) โดยมุ่งไปที่กลุ่มเพื่อนของนักศึกษากลุ่มเป้าหมายที่เคยผ่านกระบวนการบำบัดและบางส่วนไม่เคยต้องคดี เพื่อเปรียบเทียบเพิ่มเติมให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างในการถูกกระทำในปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม การเข้าไปศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยอาศัยการขออนุญาตเก็บข้อมูลและพบปะพูดคุยจากกองพัฒนานักศึกษา ซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นความลับของสถานศึกษาและนักศึกษาทั้งนี้เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน อีกทั้งยังเป็นการนำไปสู่ผู้เล่าเรื่องถึงประสบการณ์ และการผลกระทบที่ได้รับจากสังคม โดยผู้วิจัยได้ยึดหลักของความไว้วางใจ (Trustworthiness) ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่าเรื่องและผู้สนทนา เพื่อช่วยให้การเล่าเรื่องนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น เปิดเผย แสดงอารมณ์ ความรู้สึก เพื่อไม่เป็นการกดดันผู้เล่าเรื่อง ผู้วิจัยทำการอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจที่มีต่อ

ผู้เล่า และเพื่อให้ได้มาซึ่งความน่าเชื่อถือของข้อมูล เป็นการเพิ่มคุณค่าและคุณภาพการต่อการวิจัยในครั้งนี้

การคัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมายมี 2 ขั้นตอน ขั้นแรก คือ ขอข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการเก็บข้อมูลจาก ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา เพื่อให้ทางกองพัฒนานักศึกษาอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย จากนั้นผู้วิจัยได้ และดำเนินการติดต่อชี้แจงวัตถุประสงค์เป็นสำคัญต่อนักศึกษากลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความสนใจและตัดสินใจสมัครเข้าร่วมศึกษาด้วยความเต็มใจ

ขั้นตอนที่สอง เป็นการชี้แจงวัตถุประสงค์ กระบวนการวิจัย บทบาทและการมีส่วนร่วมในการวิจัย การเปิดเผยข้อมูลต่างๆที่อาจเป็นความลับส่วนบุคคล และหลังจากที่กลุ่มนักศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมในการวิจัยแล้วทำการลงลายมือชื่อในเอกสาร “หนังสือแสดงความยินยอมในการเข้าร่วมศึกษา”

ในการวิจัยมีเกณฑ์ของการคัดออก (exclusion criteria) ของผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ที่อยู่ในภาวะของความไม่สบายใจกับข้อมูลและเรื่องราวของตนเอง เนื่องจากในการให้ข้อมูลในการวิจัย มีข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาวะจิตใจ และการปรับตัวของนักศึกษาที่เสพยาเสพติดหรือค้ายาเสพติด ซึ่งในบางครั้งนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดบางคนยังมีความเกรงกลัวว่าจะได้รับโทษทางกฎหมายเพิ่มเติม จึงไม่สามารถเข้าร่วมกับการวิจัยได้จนเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล โดยในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย และการคัดออกของกลุ่มเป้าหมายได้ทำตามแบบฉบับฟอร์มที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการตรวจสอบว่าผู้ให้ข้อมูลมีหลักเกณฑ์ไปตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดหรือไม่ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ที่สอบถามด้วยตนเองและ จดบันทึกด้วยตนเอง

4. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

จากการสำรวจข้อมูลทำให้ทราบว่าหน่วยงานหลักที่ทำงานเกี่ยวกับนักศึกษา คือ กองพัฒนานักศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการหาข้อมูลเพิ่มเติมว่าการที่จะเก็บข้อมูลนั้นจะกระทำได้อย่างไรจึงจะสามารถเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลได้อย่างใกล้ชิดและลึกซึ้ง พร้อมทั้งเกิดความเข้าใจกันระหว่างผู้วิจัยและนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากผู้วิจัยเองไม่ใช่ผู้ดูแลกับการทำงานในส่วนของยาเสพติดในสถานศึกษา ในขั้นตอนแรกผู้วิจัยได้ทำการพูดคุยถึงเรื่องราวยาเสพติดในสถานศึกษาและประเด็นของนักศึกษากับยาเสพติดกับผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา และเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองมหาสารคาม ซึ่งเป็นการสร้างความไว้วางใจของการให้ความร่วมมือต่อผู้วิจัยในขั้นต้น จากนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำความรู้จักกับกลุ่มของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจากการแนะนำของผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำความรู้จักกับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด พบว่า มีกลุ่มเป้าหมายที่

อาสาสมัครและเต็มใจให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ สร้างตัวตนและสร้างพื้นที่ทางสังคม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยได้ทำงานในการสัมภาษณ์เชิงรุก คือ ได้มีการติดตามนักศึกษา กลุ่มเป้าหมายบางคนที่มีข้อมูลที่น่าสนใจ อันนำไปสู่คำตอบของการวิจัย โดยได้ติดตามสัมภาษณ์ ครอบครัว และกลุ่มเพื่อน ของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสชีวิตของนักศึกษาที่ ต้องคดียาเสพติด และเยาวชนที่อยู่ระหว่างการบำบัด พื้นฟู รักษา และได้เห็นประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ ประสบแบบเป็นองค์รวมมากยิ่งขึ้น

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

5.1.1 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์การ ประกอบกิจกรรมและการดำเนินชีวิตของกลุ่มนักศึกษาที่ ต้องคดียาเสพติดที่ยินยอมเข้าร่วม โครงการวิจัย(อาสาสมัคร) โดยผู้วิจัยมีแนวทางการสังเกต ประกอบไปด้วย แนวทางการสังเกตแบบไม่ มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และแนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบกึ่งโครงสร้าง กล่าวคือ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการสังเกตโดยการกำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเกตไว้ล่วงหน้า ซึ่งในขณะที่ผู้วิจัยเข้าไปสู่พื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับบริบทสภาพทั่วไปของพื้นที่นั้น คือ ความเป็นอยู่ ลักษณะของสถานที่ รูปแบบการเรียน สาขา คณะ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตแบบ ไม่มีส่วนร่วม คือ การเฝ้าสังเกตพฤติกรรมทางสังคม เช่น การเข้าไปสังเกตการพูดคุยกับนักศึกษาหลัง การเรียน และนอกสถานศึกษา

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อ เข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มนักศึกษาที่ ต้องคดียาเสพติด ในการนี้ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์ และความไว้วางใจกับกลุ่มนักศึกษาที่ ต้องคดียาเสพติด ในขณะที่สังเกตอาจทำการจดบันทึกควบคุมการ สังเกต ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดโดยการสังเกตการณ์โดยตรง เช่น ผู้วิจัยให้ความ ร่วมมือและระดมสมองกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมพื้นฟู และบำบัดผู้ติดยาเสพติด บ้างเป็นครั้งคราว และได้เขียนบทความเผยแพร่ ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในแง่มุมต่าง ๆ ในช่วงที่มีการดำเนินงานตามโครงการยาเสพติดของภาครัฐและสถานศึกษาที่เป็นพื้นที่วิจัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ในการดำเนินงานของวิทยากรกระบวนการ เช่น การจัดค่ายอบรมบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด

ติดของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม จากการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเพื่อนำมาเป็นส่วนประกอบในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ และทราบถึงกลยุทธ์ของหน่วยงานภาครัฐในความพยายามจะดำเนินการจัดการกับปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน อีกทั้งทราบมุมมองของเยาวชนที่ใช้ชีวิตในค่ายบำบัดที่มีความหลากหลายของที่มาและพื้นฐานครอบครัว รวมถึงทราบความหวังของพวกเขาภายหลังการบำบัดและโอกาสทางสังคมที่จะเกิดขึ้นตามมา

5.1.2 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และรวมถึงข้อคำถามที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการสังเกต โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview หรือ SSI) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ในการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ในขณะที่ทำการวิจัยผู้วิจัยได้ปรับแนวทางในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเสมอ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแนวทางการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ชุด โดยแนวทางการสัมภาษณ์ทั้ง 2 ชุดได้ผ่านการพิจารณาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

แนวทางการสัมภาษณ์ชุดที่ 1 เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคม ในส่วนของการสร้างอัตลักษณ์ สร้างตัวตน

แนวทางการสัมภาษณ์ชุดที่ 2 เป็น การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการทำความเข้าใจประเด็นทางสังคมที่มีต่อนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบของกระบวนการเบียดขับให้ต้องกลายเป็นชายขอบที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย

สำหรับการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดังนี้

การสัมภาษณ์ผู้รู้ในประเด็นทางสังคมในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเบียดขับ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัว และถามเรื่องราวเกี่ยวกับยาเสพติดที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา และข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา รวมทั้งจำนวนนักศึกษาที่มีส่วนพัวพันกับยาเสพติดทั้งที่ถูกดำเนินคดีและไม่ถูกดำเนินคดี ผู้วิจัยเริ่มต้นการสนทนาด้วยการพูดคุยในเรื่องทั่วไป เพื่อไม่ให้สร้างความลำบากใจ หรืออึดอัดใจให้กับผู้ให้ข้อมูล และไม่เร่งรีบที่จะถามแบบเจาะลึกจนเกินไป เพื่อสร้างความไว้วางใจ และให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด จนกระทั่งมีความสนิทสนมพอสมควรจึงขออนุญาตเก็บเสียง ภาพ และขอจดบันทึกข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ระมัดระวังและสังเกตอาการของผู้ให้ข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยให้เกียรติ เป็นการนำไปสู่ความจริงใจที่จะเปิดเผยข้อมูลของตนเอง หากผู้ให้ข้อมูลมีอาการเบื่อหน่าย ผู้วิจัยได้ชวนคุยให้เรื่องที่สนุกสนานและนำเสนอแง่มุมทางสังคมในเรื่องต่างๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้ให้ข้อมูล ก่อนที่จะมีการดำเนินการเก็บข้อมูลในคำถามต่อไป

5.1.3 การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดที่ยอมรับและยินยอมให้ข้อมูลในการทำวิจัย ตามแนวคำถามในการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการเข้าไปสนทนานั้นผู้วิจัยได้ชวนพูดคุยในเรื่องราวที่สนุกสนาน นำเสนอแง่มุมต่างๆของสังคมตามประสบการณ์ของผู้วิจัย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม โดยในการสนทนากลุ่มนี้ได้ดำเนินการให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดความหวาดระแวง และความไม่ไว้วางใจเกิดขึ้น ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยกับนักศึกษาในกลุ่มสนทนาพอสมควรก่อนที่จะมีการขอบันทึกภาพ และขอจดข้อมูลเมื่อผู้ร่วมสนทนาอนุญาตเท่านั้น

5.1.4 การบันทึกเสียงคำสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกเสียงเพื่อเป็นการช่วยความจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนเสมอ เมื่อได้รับอนุญาตจึงจะทำการบันทึก

5.1.5 การบันทึกภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการถ่ายภาพเพื่อนำมาสะท้อน/เตือนความจำเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถระลึกถึงบริบท/บรรยากาศที่เกิดขึ้นโดยการสังเกต และระหว่างการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่ม ในการนำภาพถ่ายต่าง ๆ ไปใช้ในการยืนยันหรือใด ๆ ก็ตาม ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ที่อยู่ในภาพก่อนเสมอ

5.1.6 การจดบันทึกภาคสนาม (field note) โดยผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็น คำให้สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ในช่วงแรกได้ทำการจดบันทึกอย่างย่อก่อน แล้วจึงนำมาขยายความทันทีหลังการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรักษาสมุดบันทึกไว้เป็นอย่างดี

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นองค์รวมและสมบูรณ์มากที่สุด ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.2.1 การวิจัยค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ เช่น บทความ หนังสือ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ เอกสารเผยแพร่ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากห้องสมุดของสถาบันการศึกษา ต่าง ๆ และจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

5.2.2 การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

5.2.2.1 การสัมภาษณ์ระดับลึก การกำหนดแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์มีลักษณะยืดหยุ่น คือ มีแนวคำถามเพียงบางส่วนเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนคำถามได้ในกรณีที่การสัมภาษณ์นำไปสู่ประเด็นอื่นที่น่าสนใจ แต่ในขณะเดียวกันผู้วิจัยได้รักษาแนวทางการสัมภาษณ์ให้

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเบื้องต้นผู้วิจัยได้กำหนดว่าหนึ่งในสามของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นนักศึกษาที่ต้องศีกษาเสพติด ขณะที่อีกสองไม่ต้องศีกษา นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนในการทำงานด้านยาเสพติดในมหาวิทยาลัย ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือ key informants ของงานวิจัยนี้

แนวทางในการสัมภาษณ์ที่ใช้กับนักศึกษาและผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยรายการคำถามและหัวข้อที่จัดเรียงลำดับไว้แล้ว ซึ่งลำดับในการถามนับได้ว่ามีความสำคัญต่อการวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากมีการตั้งประเด็นในการพูดคุยที่หลากหลาย (ประวัติส่วนตัว ประสบการณ์ในครอบครัว ประสบการณ์ในสถานศีกษา ความรุนแรงที่พบในสังคม การดูแลตนเอง การเข้ากลุ่มกับเพื่อนทั้งเพื่อนทั่วไปและเพื่อนในกลุ่มของตน การรักษาสุขภาพ และการถูกดำเนินคดี) ทั้งยังเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน แนวคำถามแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของกระบวนการเบียดขับ และการสร้างพื้นที่ทางสังคม

ก่อนถึงขั้นตอนในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตสถานที่ก่อนทำการสัมภาษณ์ และในการเดินทางไปยังสถานที่ทำการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ทำการประสานงานติดต่อในการขอสัมภาษณ์ โดยทุกครั้งทำการนัดหรือถ่ายภาพผู้วิจัยได้ขออนุญาตก่อน ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ต้องการให้มีการนัดหรือถ่ายภาพผู้วิจัยได้ขออนุญาตฉบับที่กแทน และให้การรับรองว่าข้อมูลที่ได้อาจเป็นความลับ การวิเคราะห์ข้อมูลไม่มีผลมาถึงผู้สัมภาษณ์แต่อย่างใด การสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 60 นาที โดยช่วง 20 นาทีแรกเป็นการรับฟังเรื่องราว ประเด็นความห่วงใย ความกังวลและปัญหาของผู้ให้สัมภาษณ์ในการใช้ชีวิตที่ผ่านมา จนกระทั่งมาสู่การถูกดำเนินคดี การเข้าร่วมการฟื้นฟู และบำบัด โดยการรับฟังเรื่องราวเบื้องต้นทำให้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นไปด้วยความราบรื่นขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์นั้นมีความสำคัญ การที่ผู้สัมภาษณ์มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และพูดคุยเรื่องที่น่าสนใจคล้ายคลึงกันมีส่วนสำคัญในการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีการจดบันทึกบ้าง และเมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมข้อสังเกตของตนไว้ต่างหากในตอนท้ายของการบันทึกการสัมภาษณ์ โดยเน้นข้อมูลเกี่ยวกับท่าทีและบรรยากาศในระหว่างการสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการสรุปประเด็นประสบการณ์ ข้อขัดข้อง คำถาม และข้อสงสัยต่าง ๆ

5.2.2.2 การสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มทำให้นักวิจัยได้ข้อมูลเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ซึ่งช่วยให้การตอบคำถามมีรายละเอียดมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตีตราและการเบียดขับทางสังคมที่กลุ่มเป้าหมายได้เจอในรูปแบบต่าง ๆ

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ตัวแปรหลักในการสนทนากลุ่มได้แก่ รูปแบบของการตีตราทางสังคมและการเบียดขับทางสังคม

5.2.3 ในการกำหนดขนาดของกลุ่ม Krueger (1994) ระบุว่ากลุ่มควรมีขนาดเล็กเพื่อให้ทุกคนมีโอกาสที่จะได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ขณะเดียวกันก็ควรมีจำนวนผู้เข้าร่วมมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลาย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้จัดให้มีการสนทนาในระดับกลุ่มที่จำนวนผู้ให้ข้อมูล 3-5 คน ในการสนทนาแต่ละครั้ง เพื่อเป็นการเอื้อต่อความปลอดภัยและการรักษาความลับของผู้ร่วมสนทนา ซึ่งในทางปฏิบัติของการสนทนาทุกครั้งผู้วิจัยให้ผู้ร่วมสนทนาเลือกสถานที่เอง โดยส่วนมากจะเป็นตามร้านอาหาร ร้านกาแฟ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความสบายใจและความสะดวกต่อผู้ให้ข้อมูลในการพูดคุยเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ ความกังวลใจไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว รวมไปถึงการวิพากษ์การทำกิจกรรมยาเสพติดของสถานศึกษา และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มนั้นใช้แนวคำถามชุดเดียวกันกับการสัมภาษณ์ระดับลึก และพูดคุยด้วยภาษาที่สบายเป็นกันเอง ไม่เป็นวิชาการมากนัก ในการสนทนาผู้วิจัยได้ขออนุญาตก่อนการบันทึกเสียง ถ่ายภาพ และจดบันทึกทุกครั้ง ซึ่งในการสนทนากลุ่มในบางครั้งผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกในการบันทึกเสียง ผู้วิจัยจึงขออนุญาตจดบันทึกแทนเพื่อเป็นการช่วยจำ นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมข้อคิดเห็นของตนเกี่ยวกับท่าที่ต่างๆ ที่เป็นการสื่อสารภายในกลุ่ม เช่น ภาษาที่ใช้ ท่าทาง ระดับความกระตือรือร้นและการแย่งชิงการให้ข้อมูลของผู้ร่วมสนทนา แต่ในการสนทนาบางครั้งผู้วิจัยได้รับการอนุญาตให้บันทึกเสียงได้ ซึ่งถือได้ว่ามีประสิทธิภาพมากกว่าการจดบันทึกข้อมูล การบันทึกเสียงทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ถูกต้องและมีรายละเอียดมาก แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้การรับรองข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลในการร่วมสนทนาไว้ว่าแม้จะมีการบันทึกเสียง แต่ไม่มีการระบุชื่อผู้พูดและจะไม่มีการเผยแพร่เสียงที่อัดไว้

ผู้ให้ข้อมูลไม่ว่าจะเป็นการให้สัมภาษณ์ระดับลึก และการสนทนากลุ่ม ได้รับของที่ระลึกตรามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เช่น สมุด นาฬิกา ปากกา และแก้วน้ำ ตอบแทนเป็นสินน้ำใจ และเมื่อพบว่าในบางกรณีผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาสุขภาพ และมีความจำเป็นต้องรับการรักษาอย่างเร่งด่วน ผู้วิจัยได้ทำการแนะนำและมีการส่งต่อช่วยเหลือผู้ใช้นั้นในการติดต่อกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการสุขภาพต่อไป

เมื่อสิ้นสุดการเป็นข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสรุปตัวเลขของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ระดับลึกระดับปัจเจกที่เป็นนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย 14 ราย ผู้ให้ข้อมูลหลักในประเด็นทางสังคม 6 ราย และได้มีการสนทนากลุ่มรวม 10 ครั้ง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ให้ข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล		รวม
	นักศึกษา	บุคคลทั่วไป	
การสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม	14	6	20
รวม	14	6	20

การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยได้เขียนขึ้นตามกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อให้เข้าใจกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคม เนื่องจากในการเก็บข้อมูลนั้นเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ให้ทราบถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และตัวตน ทั้งอุปสรรคในการดำเนินชีวิต และผลกระทบที่เกิดขึ้นที่มีต่อตนเองและต่อสังคม

5.3 ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.3.1 ผู้วิจัยได้ทำการขออนุมัติงบประมาณสนับสนุนการทำวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5.3.2 ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ในการลงเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษาต่อผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5.3.3 ผู้วิจัยได้นำเค้าโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ คำชี้แจงเพื่ออธิบายการวิจัยแก่กลุ่มเป้าหมาย และใบแสดงความยินยอมให้ทำการวิจัย เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้กับพื้นที่ของการวิจัย เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติ

5.3.4 ผู้วิจัยได้รับการอนุญาตในการเก็บข้อมูลกับนักศึกษาจากกองพัฒนานักศึกษา พร้อมทั้งกำหนดวันเวลาและกิจกรรมที่ผู้วิจัยสามารถมีส่วนร่วมได้

5.3.5 ผู้วิจัยได้ทำความรู้จักกับกลุ่มเป้าหมายก่อนในเบื้องต้น โดยผ่านทางผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา

5.3.6 ผู้วิจัยได้แนะนำตัว พร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การขออนุญาตเยี่ยมครอบครัว และการนัดพบเพื่อสัมภาษณ์ครั้งต่อไป โดยให้อิสระกลุ่มเป้าหมายที่ตัดสินใจด้วยตนเองในการเข้าร่วมการวิจัย

5.3.7 เริ่มทำการวิจัย เมื่อกลุ่มเป้าหมายแสดงความยินดีในการเข้าร่วมการวิจัย และได้ลงลายมือชื่อในใบแสดงความยินยอมให้ความร่วมมือในการวิจัยหรือแสดงความยินยอมด้วยวาจา

5.3.8 สร้างสัมพันธภาพและความไว้วางใจ ระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมายและสมาชิกในครอบครัวรวมทั้งเพื่อนของกลุ่มเป้าหมาย (บางกรณี) ในสถานภาพและบทบาทของนักวิจัยตามความเป็นจริง

5.3.9 ศึกษาประวัติส่วนตัว ความเป็นมาและสถานภาพปัจจุบันของกลุ่มเป้าหมายจากการสัมภาษณ์และการสังเกต

5.3.10 สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและครอบครัว เกี่ยวกับภาวการณ์เป็นชายขอบของกลุ่มเป้าหมาย ปัจจัยที่มีผลต่อการตกอยู่ในภาวะชายขอบ การต่อสู้ในชีวิตประจำวัน ตามแนวทางการสัมภาษณ์ โดยมีผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักของการวิจัย

5.3.11 หลังจากการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ได้มีการถอดเทปบันทึกเสียงเพื่อทบทวนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (ในกรณีที่กลุ่มเป้าหมายอนุญาตให้มีการบันทึกเสียงได้) เพื่อค้นหาข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์ รวมทั้งได้มีการจดบันทึกสิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็นในระหว่างการสัมภาษณ์ การไปเยี่ยมครอบครัว เพื่อเป็นการสะท้อนความคิดและตั้งข้อสังเกตจากข้อมูลที่ได้อีก ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลไปพร้อมกับการเขียนความสัมพันธ์กับข้อมูลที่ได้อีกกรอบแนวคิดในการวิจัย และเพื่อเป็นการกำหนดแนวคำถามในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงชัดเจนครบถ้วน

5.4 การสร้างความไว้วางใจ

การสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัย กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้มีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยได้คำนึงถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย ตลอดเวลาระยะเวลาของการทำวิจัย ผู้วิจัยได้ให้ผู้ช่วยการกองพัฒนานักศึกษาที่เป็นผู้ดูแลนักศึกษาของพื้นที่ในการเก็บข้อมูลแนะนำผู้วิจัยให้รู้จักกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติด ซึ่งในการนี้ กลุ่มเป้าหมายบางคนมีความยินดีที่จะให้ผู้วิจัยได้รู้จักครอบครัวของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน เพื่อทำความรู้จักกับสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ทำการแนะนำตัว พร้อมทั้งขอบเขตของการวิจัยให้กับสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายทราบ ซึ่งสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายให้ความยินดีในการเข้าร่วมการวิจัยโดยแสดงความยินยอมด้วยวาจา ซึ่งผู้วิจัยให้ความอิสระในการยินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อในเอกสารใบแสดงความยินยอม ซึ่งผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามแนวทางการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ที่ให้ข้อมูลเบื้องต้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูลตนเองในฐานะของผู้วิจัยที่อยู่ในระหว่างการทำวิจัย การรับรู้เป้าหมายของการวิจัยร่วมกัน โดยบอกให้กลุ่มเป้าหมายทราบถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากผลการวิจัยเสมอ

5.5 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ เริ่มต้นจากการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย การสัมภาษณ์ต้องมีศาสตร์และศิลป์ในการตั้งคำถาม รวมถึงต้องมีความตั้งใจในการฟังอย่างมีสมาธิ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ภาษากลางในการสัมภาษณ์และในบางครั้งผู้วิจัยได้ใช้ภาษาท้องถิ่นอีสานในการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย ในการพูดคุยผู้วิจัยพยายามให้การสนทนาเป็นไปตามธรรมชาติด้วยความเป็นกันเอง แต่ผู้วิจัยก็มีเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นไปตามกรอบแนวคิดของการวิจัย เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็น ประสบการณ์ และการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล โดยทุกครั้งที่การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์หรือการพูดคุยแบบเปิดกว้าง ไม่เร่งรัดที่ถามคำถามที่เจาะลึก และในการสัมภาษณ์ได้ยึดแบบสัมภาษณ์เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เพื่อไม่ให้เกิดการหลงประเด็นที่จะทำการวิจัย ผู้วิจัยไม่เคร่งครัดให้ทุกคำถามที่ต้องเป็นไปตามนั้น ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถให้ข้อมูลได้ตามสะดวกใจเป็นอิสระและเป็นธรรมชาติ การสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยไม่ระบุเวลาเป็นที่แน่นอนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ได้และความสะดวกในการเล่าประสบการณ์ของตนเองของกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์บางครั้งครอบครัวของกลุ่มเป้าหมายจะเข้าร่วมให้ข้อมูลด้วย และมีบรรยากาศที่สนุกสนานผสมกับบรรยากาศที่เคร่งขรึม ในบางประเด็น แต่โดยภาพรวมการให้ข้อมูลเป็นไปด้วยความราบรื่น ในบางประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความท้าทายและน่าสนใจ ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อมาขอสัมภาษณ์อีกหลายครั้งจนได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ ในการสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญในการรักษาความลับ เช่นในบางประเด็นที่กลุ่มเป้าหมายต้องการที่จะให้ข้อมูลตามลำพัง ผู้วิจัยได้ให้เล่าเรื่องตามลำพังกับผู้วิจัยสองต่อสองเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถให้ข้อมูลได้เต็มที่ โดยผู้วิจัยมีการสังเกตท่าทางและความกระตือรือร้นในการให้ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายตลอดเวลา

5.6 การสังเกต

ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคของการสังเกตเพื่อช่วยในการค้นหา และช่วยในการประเมินข้อมูลในระหว่างการสัมภาษณ์และการเยี่ยมชมครอบครัว เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายแต่ละคน โดยมุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มเป้าหมายกับบุคคลอื่น รวมถึงยุทธศาสตร์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้วิจัยใช้ทั้งเทคนิคของการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยในระยะแรกผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายอยู่สถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยยังไม่เข้าไปร่วมหรือเกี่ยวข้องในกิจกรรมใด ๆ ในระยะต่อมาผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเมื่อมีโอกาส เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมการดำเนินงานด้านยาเสพติดต่าง ๆ ในขณะที่ผู้วิจัยทำกิจกรรมดังกล่าวได้มีการสังเกตปฏิสัมพันธ์ และพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อตนเอง และต่อสังคมด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้มีการสังเกตครอบครัว สถานศึกษา และสังเกตปฏิกิริยาของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งที่เป็นญาติสายตรง หรือที่เป็นเพื่อน ไม่ว่าจะเป็นคำพูด น้ำเสียง ท่าทาง ที่แสดงออกต่อกลุ่มเป้าหมาย อันแสดงถึงปฏิกิริยา การสร้างทัศนคติ การและการสร้างความยอมรับในตัวของกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นบริบทที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

5.7 การจดบันทึกและการเขียนโครงร่างความสัมพันธ์

ผู้วิจัยได้มีการจดบันทึกและการเขียนข้อมูลที่พบเพื่อสรุปหาข้อค้นพบที่ได้และเพื่อให้เกิดการขยายให้เกิดความคิดใหม่อย่างอิสระ และเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูลครั้งต่อไป อีกทั้งเป็นการนำมาใช้ในขั้นตอนของการลกรหัสเพื่อให้เกิดการพัฒนาความคิดในเรื่องที่ศึกษา (Strauss & Corbin, 1990) ดังนั้น ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมนั้น ผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกข้อมูลควบคู่ไปด้วย เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยมุ่งไปที่พฤติกรรม ความเชื่อ การให้ความหมายของการเป็นชายขอบ การต่อสู้ในชีวิตประจำวัน การแสดงออกด้านอารมณ์ ความรู้สึกของกลุ่มเป้าหมายในขณะที่มีการให้ข้อมูล ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อครอบครัว และสถานศึกษา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์ทั้งอย่างไม่เป็นทางการและสังเกตในบริบทที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษาแนวคิดและปฏิกิริยาความสัมพันธ์ของสังคมที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดแนวทางการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล โดยตั้งอยู่บนความจริงใจ และความซื่อสัตย์ที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลเสมอ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือภายหลังจากการเก็บข้อมูลจะมีการถอดเทป มีการสรุปข้อมูลจากการจดบันทึกภาคสนาม มีการให้รหัสของข้อมูล (coding) เพื่อจัดระบบของหัวข้อ (topic categories) จำแนกหมวดหมู่ของข้อมูล (theme cluster) และมีการค้นหาสิ่งที่ข้อมูลยังไม่สมบูรณ์ เพื่อวางแผนในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลครั้งต่อไปเพื่อค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูล อันนำมาสู่ความสัมพันธ์ของสิ่งที่ศึกษากับระดับความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไข ความหมาย และกระบวนการโดยจะให้รหัสของข้อมูลเป็นหลักสำคัญ กล่าวคือเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการย่อยข้อมูลเป็นส่วนๆ แล้วให้นิยามหรือกำหนดกรอบแนวคิด จากนั้นนำข้อมูลกลับเข้าด้วยกันเป็นแนวทางใหม่เพื่อดูสาเหตุหรือเงื่อนไขว่า มีอะไรบ้างในข้อมูลที่พบ แล้วนำมาพิจารณาวิเคราะห์หาส่วนที่เป็นแกนของข้อมูล รวมทั้งพิจารณาเงื่อนไขภายใต้สถานการณ์นั้นทำให้เกิดผลตามมา ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การเปรียบเทียบ โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการจดบันทึก พร้อมกับการจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลเรียบร้อยแล้วนำมาเปรียบเทียบในความเหมือนและความแตกต่างในด้านคุณภาพหรือในด้านคุณสมบัติของข้อมูล เพื่อ

สร้างข้อสรุปที่เป็นลักษณะร่วมและแตกต่างของข้อมูลชุดนั้นจนกระทั่งได้แก่นของข้อมูล (core category) ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบนั้นมี 2 วิธี คือ การเปรียบเทียบ (making comparison) และการตั้งคำถาม (asking questions) ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำบันทึกและโครงร่างความสัมพันธ์ที่ใช้วิเคราะห์ควบคู่ไปกับการให้รหัสข้อมูล

โดยขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

6.1 กระบวนการให้รหัสข้อมูล (Coding process)

6.1.1 การให้รหัสแบบเปิด (open coding) เป็นกระบวนการที่ย่อยสลายข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบ เปรียบเทียบ กำหนดกรอบแนวคิดและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (categories) โดยทำการวิเคราะห์เป็นคำต่อคำ ประโยคต่อประโยค การให้รหัสแบบเปิดเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า substantive coding จะทำให้ได้หมวดหมู่ของข้อมูล (categories) คุณสมบัติ (properties) และมิติ (dimension) ของข้อมูลด้วย

6.1.2 การให้รหัสแบบระยาง (axial coding) เป็นการคิดทั้งวิธี inductive และ deductive คือ เป็นกระบวนการที่หาความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ย่อย (sub categories) ไปสู่หมวดหมู่ (categories) เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลที่ได้ให้รหัสแบบเปิดมารวมกลับเข้าด้วยกันในแนวทางใหม่ เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กัน ในลักษณะแบบอย่างจำลองมโนทัศน์ ซึ่งประกอบด้วยเงื่อนไข ปรากฎการณ์ บริบท เงื่อนไขสนับสนุนให้เกิดการกระทำ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นและผลที่เกิดขึ้นตามมาอย่างต่อเนื่อง โดยการตั้งคำถามว่า “ปัจจัยหรือเงื่อนไขใดที่ทำให้เกิดการสร้างพื้นที่ทางสังคม” เพื่อเสนอแนะและตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ของข้อมูลแต่ละระดับ

6.1.3 การให้รหัสแบบคัดเลือก (selective coding) เป็นกระบวนการคัดเลือกหมวดหมู่หลัก (core categories) ที่เป็นแก่นของปรากฏการณ์ ที่มาจากการผสมผสานอย่างมีระบบระเบียบ และมีความสัมพันธ์กับหมวดหมู่อื่น โดยนำมาเขียนในลักษณะของความคิดรวบยอดที่เป็นแนวของเรื่องเรียกว่า “story line” เพื่อให้ได้ข้อสรุปสำคัญของการค้นพบและการตรวจสอบความถูกต้องของความสัมพันธ์ให้ถูกต้องกับข้อมูลจริง เป็นการหาความตรงของความสัมพันธ์ และเพิ่มเติมในหมวดหมู่ที่ยังไม่สมบูรณ์ การให้รหัสแบบคัดเลือกประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน (Strauss & Corbin, 1990) คือ

6.1.3.1 การได้มาซึ่งแนวของเรื่อง

6.1.3.2 หาความสัมพันธ์ของหมวดหมู่และหมวดหมู่ย่อย

6.1.3.3 จัดความสัมพันธ์ของหมวดหมู่อย่างมีทิศทาง

6.1.3.4 หาความตรงของความสัมพันธ์ในข้อมูลที่ได้

6.1.3.5 เพิ่มเติมหมวดหมู่ที่ยังขาด

ขั้นตอนนี้สามารถวิเคราะห์ค้นหารูปแบบความสัมพันธ์ที่ซ้ำ ๆ กันระหว่างคุณลักษณะ และ มิติของหมวดหมู่ โดยใช้เทคนิคถามคำถามและการเปรียบเทียบ

6.2 การวิเคราะห์ค้นหากระบวนการ (Basic social process)

เป็นการเชื่อมโยงของลำดับการกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ อย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกัน ตลอดเวลา เพื่อจัดการควบคุมและตอบสนองต่อปรากฏการณ์ เป็นต่อเนื่องของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตามเวลาที่ผ่านไป สามารถใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไขใหม่ของการกระทำ ปฏิสัมพันธ์ที่ ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อไป สำหรับวิธีการที่ได้มาของกระบวนการ เกิดขึ้นในขณะที่ทำ การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนของการให้รหัสแบบคัดเลือก การวิเคราะห์กระบวนการต้องสอดคล้อง กับคำถามในการวิจัย จากข้อมูลที่พบทำให้มองเห็นกระบวนการเบียดขับและการเป็นชายขอบ อัน นำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมในเบื้องต้น หมวดหมู่หลักของการเบียดขับคือ เงื่อนไขและ กระบวนการทางสังคม รวมถึงปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม อันนำไปสู่หมวดหมู่หลักของการสร้าง พื้นที่ทางสังคม คือ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ และการสร้างตัวตน

7. จริยธรรมในการวิจัย

ในการวิจัยผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนถึง กระบวนการวิจัยโดยเค้าโครงการวิจัยได้ผ่านการอนุมัติ และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการทำวิจัย จาก สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และก่อนที่ผู้วิจัยจะเริ่มดำเนินการวิจัย ได้ดำเนินการขออนุญาตในเก็บข้อมูลจากนักศึกษาต่อผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา ซึ่งเป็น หน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงกับนักศึกษาที่ต้อคดียาเสพติด และในการดำเนินการเก็บข้อมูลกับ กลุ่มเป้าหมายผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีการใช้ใบยินยอมที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยชนิดที่มีการลง ลายมือชื่อ (written informed consent) ซึ่งจะมีรายละเอียดของการแสดงความยินยอม และคำ ชี้แจงในการวิจัยเพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้แก่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อป้องกันผลกระทบต่อ สภาพจิตใจ และวิถีในการดำรงชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูล โดยระหว่างที่มีการรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามที่ไม่ต้องการจะตอบ และสามารถยุติการเก็บรวบรวมข้อมูลใน ขณะนั้นได้ หากผู้ให้ข้อมูลมีความวิตกกังวล และสามารถถอนตัวออกจากการเป็นกลุ่มเป้าหมายในการ วิจัยได้ทุกเมื่อ อีกทั้งในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นมีการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลาย ๆ คนที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลที่ได้เป็นความลับ ซึ่งในการวิจัยนี้มีเพียงผู้วิจัย เท่านั้นที่ทราบข้อมูล และในการเผยแพร่ผลงานวิจัยโดยการตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการและการ นำเสนอบนเวทีวิชาการทั้งในระดับชาติและนานาชาตินั้น ไม่มีการระบุชื่อของผู้ให้ข้อมูลไม่ว่ากรณีใด ๆ และเทปบันทึกเสียงที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้ถูกทำลายเมื่อสิ้นสุดการวิเคราะห์ข้อมูล หาก

ระหว่างการวิจัยเกิดผลกระทบทางจิตใจต่อผู้ที่ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการดูแลสภาพจิตใจของผู้ที่ให้ข้อมูล หรือทำการส่งต่อการรักษาจนกระทั่งสภาพจิตใจของผู้ให้ข้อมูลนั้นกลับมาสู่ภาวะปกติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 4

บริบทมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามและบริบทเขตเมืองมหาสารคาม

1. บริบทมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ตั้งอยู่เลขที่ 80 ถนนนครสวรรค์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ 454 ไร่ ศูนย์หนองโน ตั้งอยู่ที่บ้านหนองโน หมู่ 1,5 บ้านกุดแคน หมู่ที่ 6 ตำบลหนองโน (โคกก่อ) อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ 1,050 ไร่ 3 งาน 32 ตารางวา เป็นที่ตั้งคณะเทคโนโลยีการเกษตรและโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ และศูนย์วิทยาลัยเทคโนโลยีอาเซียน หรือ โรงเรียนแจ่มส์บริหารธุรกิจ (JBAC) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นระบบการเรียนนอกเวลาราชการ (เรียนเฉพาะเสาร์-อาทิตย์) โดยการจัดการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของคณะ 3 คณะ คือ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ และวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มีสาขาวิชา ที่เปิดสอน ระดับปริญญาตรีและปริญญาโท จำนวน 8 สาขาวิชา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามมีประวัติการก่อตั้งมายาวนานแต่ปี พ.ศ. 2468 ได้พัฒนาจากโรงเรียนประถมศึกษารวม โรงเรียนประถมวิสามัญศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัดมหาสารคาม โรงเรียนฝึกหัดครูมหาสารคาม วิทยาลัยครูมหาสารคาม สถาบันราชภัฏมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1.1 ปณิธาน ปรัชญา วิสัยทัศน์ ค่านิยม พันธกิจ อัตลักษณ์และเอกลักษณ์

ปณิธาน

วิชาการเป็นเลิศ ประเสริฐคุณธรรม นำชุมชนพัฒนา

ปรัชญา

พัฒนาบัณฑิตให้มีความรู้คู่คุณธรรม นำชุมชนพัฒนาให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

วิสัยทัศน์

เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำ เน้นการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและภูมิภาค ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ค่านิยม

สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เชิดชูคุณธรรม นำอย่างมีวิสัยทัศน์ เน้นผลลัพธ์ที่มีคุณค่า

พันธกิจ

1. แสวงหาความจริงเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล

2. ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม สำนึกในความเป็นไทย มีความรักและ

ความผูกพันต่อท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน เพื่อช่วยให้คนในท้องถิ่นรู้เท่าทัน
 กับการเปลี่ยนแปลง การผลิตบัณฑิตดังกล่าวจะต้องให้มีจำนวนและคุณภาพสอดคล้องกับแผนการ
 ผลิตบัณฑิตของประเทศไทย

3. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า ความสำนึกและความภาคภูมิใจ
 ในอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

4. เรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผู้นำศาสนาและ
 นักการเมืองท้องถิ่นให้มีจิตสำนึกประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการ
 บริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

5. เสริมสร้างความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ผลิตและพัฒนาครูและบุคลากร
 ทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

6. ประสานให้เกิดการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
 ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศเพื่อ
 พัฒนาท้องถิ่น

7. ศึกษาและแสวงหาแนวทางพัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยี
 สมัยใหม่ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น
 รวมถึงการแสวงหาแนวทางเพื่อส่งเสริมให้เกิด การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

8. ศึกษาวิจัยส่งเสริมและสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริ
 ในการปฏิบัติการกิจของมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

9. จัดระบบบริหารจัดการที่ดีมีคุณภาพได้มาตรฐาน

อัตลักษณ์

มีความรู้คู่คุณธรรม

เอกลักษณ์

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและท้องถิ่น
4. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(รายงานการประเมินตนเอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีการศึกษา 2555, 2555)

2. บริบทเมืองมหาสารคาม

2.1 ประวัติความเป็นมา

จังหวัดมหาสารคาม โดยสภาพทั่วไปมีบรรยากาศของเมืองที่สงบเงียบและเรียบง่าย ตามแบบฉบับของเมืองอีสาน ปัจจุบันมีความสำคัญในฐานะเป็น ศูนย์กลางทางด้านการศึกษาแห่งหนึ่งของภูมิภาค เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาอยู่มากมาย จึงได้ชื่อว่าเป็น “ตักศิลานครแห่งอีสาน” จังหวัดมหาสารคามมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณีและเนื่องจากยังเป็นจังหวัดที่กำลังพัฒนาตนเองเข้าสู่ความเจริญ ทำให้ผู้ที่มาเยี่ยมเยือนเมืองมหาสารคามได้สัมผัสกับวิถีชีวิต ชาวอีสานอัน เรียบง่ายและบริสุทธิ์ เป็นเสน่ห์ที่นับวันจะหาได้ยากในสังคมเมืองปัจจุบัน (ศูนย์ปฏิบัติการเมืองมหาสารคาม : เว็บไซต์)

จังหวัดมหาสารคามมีเนื้อที่ประมาณ 5,291 ตารางกิโลเมตร หรือ 3.31 ล้านไร่ เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 42 ของประเทศ ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบสูงโคราช พื้นที่มีรูปร่างคล้ายนกอินทรีกลับหัว ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึง ลูกคลื่นลอนลาด มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 130–230 เมตร โดยทางด้านทิศตะวันตกและ ทิศเหนือเป็นที่สูง และค่อยๆ ลาดเทมาทางทิศตะวันออกและทิศใต้ มีแม่น้ำสำคัญคือแม่น้ำชี

จังหวัดมหาสารคาม เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานเมืองหนึ่ง มีความเจริญรุ่งเรืองและเสื่อมโทรมหมุนเวียนไปในแต่ละยุคสมัย ปัจจุบันนับเป็นเมืองศูนย์รวมวัฒนธรรมของชาวอีสาน เนื่องจากชาวเมืองมีที่มาจากหลายชนเผ่า เช่น ชาวไทยพื้นเมืองที่พูดภาษาอีสาน ชาวไทยญ้อ และชาวผู้ไทย ประชาชนใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย มีการไปมาหาสู่และช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันตามแบบของอีสานทั่วไป ซึ่งจังหวัดมหาสารคามนับเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ เนื่องจากมีการค้นพบชุมชนโบราณหลายแห่ง ได้แก่ ชุมชนบ้านเชียงเหียนและ หมูบ้านปั้นหม้อของชาวบ้านหม้อ ตำบลเขวา รวมทั้งพบศิลปะสมัยทวารวดีและอิทธิพลของ วัฒนธรรมขอม ได้แก่ กู่สันตรัตน์ กู่บ้านเขวา กู่บ้านแดง และกู่อื่นๆ รวมทั้งเทวรูปและเครื่องปั้นดินเผาที่พบอยู่ทั่วไปในหลายพื้นที่ของจังหวัด

เดิมเมืองมหาสารคามมีชื่อว่า "บ้านลาดกุดยางใหญ่" ต่อมาเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2408 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านลาดกุดยางใหญ่ขึ้นเป็น “เมืองมหาสารคาม” โดยแบ่งพื้นที่และย้ายพลเมืองมาจากเมืองร้อยเอ็ดที่อยู่ติดกันมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี้ และโปรดเกล้าฯ ให้เมืองมหาสารคามขึ้นตรงกับกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2412 จนถึงปัจจุบัน

อำเภอเมืองมหาสารคามตั้งอยู่ทางตอนกลาง ค่อนไปทางทิศตะวันออกของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังต่อไปนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอกันทรวิชัย (จังหวัดมหาสารคาม)

- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอโขงชัย (จังหวัดกาฬสินธุ์)
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอบ้านไผ่ (จังหวัดมหาสารคาม)
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบรบือ (จังหวัดมหาสารคาม)

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีป่าไม้ และภูเขา สภาพดินทั่วไป เป็นดินร่วนปนทรายเหมาะสำหรับการเพาะปลูก และการเกษตร ในขณะที่ข้อมูลทั่วไปของประชากรตามสถิติของสำนักทะเบียนอำเภอเมืองมหาสารคาม ณ วันที่ 21 มีนาคม 2555 มีประชากรทั้งสิ้น 156,776 คน เป็น ชาย 76,092 คน เป็นหญิง 80,684 คน ความหนาแน่นของประชากร 159 คนต่อตารางกิโลเมตร การคมนาคมมีถนนสายหลัก คือ ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 4 (ศูนย์วิจัยและพัฒนาโครงสร้างมูลฐาน, 2550)

ลักษณะการปกครองแบ่งเป็น

การปกครองส่วนภูมิภาค อำเภอเมืองมหาสารคามแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 14 ตำบล 185 หมู่บ้าน ดังนี้

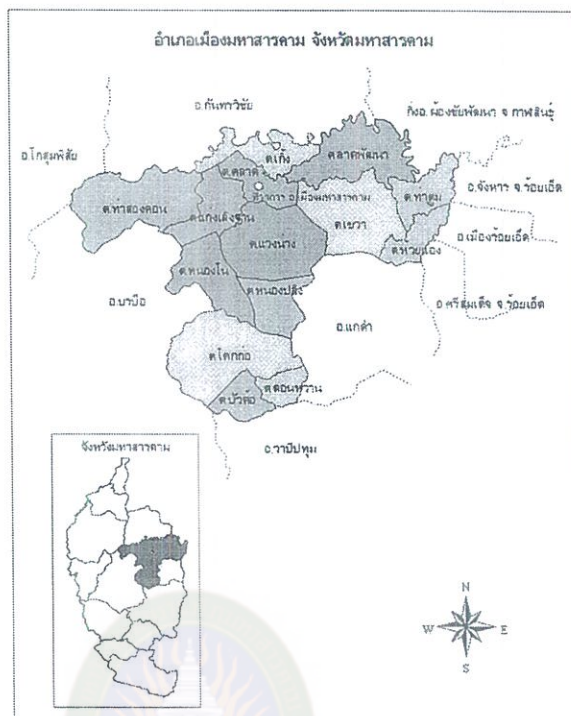
1. ตลาด Talad
2. เขวา Khwao
3. ท่าตูม Tha Tum
4. แวงนาง Waeng Nang
5. โคนก้อ Khok Ko
6. ดอนหว่าน Don Wan
7. เกิง Koeng
8. แก่งเลิงจาน Kaeng Loang Chan
9. ท่าสองคอน Tha Song Khon
10. ลาดพัฒนา Lat Phatthana
11. นองปลิง Nong Pling
12. ห้วยแอ่ง Huai Aeng
13. นองโน Nong No
14. บัวค้อ Bua Kho

การปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่อำเภอเมืองมหาสารคามประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 15 แห่ง ดังนี้

1. เทศบาลเมืองมหาสารคาม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลตลาดทั้งตำบล
2. เทศบาลตำบลแวงนาง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลแวงนาง
3. องค์การบริหารส่วนตำบลเขวา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเขวาทั้งตำบล

4. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าตูมทั้งตำบล
5. องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงนาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเวียงนาง (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลเวียงนาง)
6. องค์การบริหารส่วนตำบลโคกก่อ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโคกก่อทั้งตำบล
7. องค์การบริหารส่วนตำบลดอนหวาน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลดอนหวานทั้งตำบล
8. องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแก้งทั้งตำบล
9. องค์การบริหารส่วนตำบลแก้งเลิงจาน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแก้งเลิงจานทั้งตำบล
10. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าสองคอนทั้งตำบล
11. องค์การบริหารส่วนตำบลลาดพัฒนา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลลาดพัฒนาทั้งตำบล
12. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองปลิงทั้งตำบล
13. องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแอ่ง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยแอ่งทั้งตำบล
14. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองโนทั้งตำบล
15. องค์การบริหารส่วนตำบลบัวค้อ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบัวค้อทั้งตำบล

ภาพที่ 2 แผนที่โดยสังเขปของอำเภอเมืองมหาสารคาม

(ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ กระทรวงมหาดไทย

<http://www.amphoe.com/menu.php?am=453&pv=41&mid=1>)

2.2 สภาพทั่วไปของบริบทเขตเมืองมหาสารคาม

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่ถูกทำให้เป็นเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการศึกษา จังหวัดมหาสารคามได้ชื่อว่า “ตักสิลานคร” คือ เมืองแห่งการศึกษานอกจากนั้นยังมีความเจริญในทุกด้านอย่างก้าวกระโดด แต่ความเจริญส่วนใหญ่ยังเป็นการรวมศูนย์ในเขตเมืองมหาสารคาม ยังไม่มีการกระจายความเจริญออกไปยังพื้นที่ชนบท ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบสภาพความเจริญของเมืองมหาสารคามในอดีตและปัจจุบันพบว่าการเปลี่ยนแปลงมากมายโดยเฉพาะในลักษณะทางกายภาพ จะเห็นว่ามีห้างร้านตั้งขึ้นมาใหม่จำนวนมากในขณะที่ถนนหลายสายในตัวเมืองยังคับแคบและขาดการบริหารจัดการระบบน้ำเสีย ไม่มีการบำบัดน้ำ อีกทั้งในช่วงระยะเวลาฉบับนี้จะมีสภาวะการจราจรที่ติดขัดและมีเสียงดัง (ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ, 2556)

ในส่วนของวิถีชีวิตของคนในเมืองมหาสารคามไม่มีความแตกต่างจากเมืองใหญ่อื่นๆ ผู้คนในเมืองมีความเร่งรีบและเอาใจใส่คนอื่นน้อยลง เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการทำงาน

การสร้างรายได้ และการศึกษาในระดับต่างๆ รวมทั้งแห่งพักผ่อนจะอยู่ตามห้างสรรพสินค้าและสถานบันเทิงที่อยู่เรียงรายตามขอบริมคลองสมถวิล (คลองที่ขุดผ่าใจกลางเมืองมหาสารคาม) อย่างไรก็ตามเมืองมหาสารคามได้ถูกทำให้มีสภาพเป็นเมืองและมีความเจริญโดยเฉพาะในมิติของการศึกษา เมื่อมหาสารคามได้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาในทุกระดับชั้นตั้งแต่เตรียมอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งของภาครัฐและเอกชน

สถาบันการศึกษาจำแนกตามระบบการศึกษาและสังกัด ดังนี้

โรงเรียน

1. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 610
2. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1 แห่ง
3. สำนักงานการศึกษานอกระบบ จำนวน 13 แห่ง
4. โรงเรียนในสังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมือง จำนวน 7 แห่ง
5. โรงเรียนในสังกัดการศึกษาเอกชน จำนวน 23 แห่ง
6. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 2 แห่ง
7. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 6 แห่ง
8. สถาบันการพลศึกษา จำนวน 1 แห่ง
9. สถาบันการศึกษาสังกัดกรมการศาสนา จำนวน 178 แห่ง
10. สำนักงานการศึกษาส่วนท้องถิ่น จำนวน 7 แห่ง
11. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมพัฒนาชุมชน จำนวน 110 แห่ง
12. วิทยาลัยพยาบาล จำนวน 1 แห่ง
13. โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 11 แห่ง

หน่วยงานบริการด้านการสาธารณสุข ประกอบไปด้วย

1. สถานบริการสาธารณสุขของรัฐ โรงพยาบาลทั่วไป จำนวน 1 แห่ง
2. โรงพยาบาลชุมชน จำนวน 10 แห่ง
3. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 175 แห่ง
4. ศูนย์สุขภาพชุมชนแม่ข่าย จำนวน 71 แห่ง
5. สถานือนามัยเครือข่าย ศสช. จำนวน 101 แห่ง

สถานประกอบการเกี่ยวกับการจัดระเบียบชุมชน ประกอบไปด้วย

1. โรงภาพยนตร์ขนาดใหญ่ จำนวน 2 แห่ง
2. ร้านเช่า/จำหน่าย ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ จำนวน 158 แห่ง
3. ร้านเกม/คาราโอเกะ จำนวน 840 แห่ง

สถานประกอบการในสังกัดสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ
มนุษย์

1. หอพักชาย จำนวน 306 แห่ง
2. หอพักหญิง จำนวน 754 แห่ง

บริษัทโดยรวมของเมืองมหาสารคามเป็นแห่งรวมของสถาบันการศึกษาและจำนวนของ
ประชากรแฝงจึงทำให้เมืองมหาสารคามมีความหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สังคม
ของเมืองมหาสารคามจึงเป็นสังคมใหญ่ที่เต็มไปด้วยความสลับซับซ้อน รวมทั้งยังมีการอพยพเข้ามา
ของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย

2.3 สถานการณ์ความเคลื่อนไหวยาเสพติดในเขตจังหวัดมหาสารคาม

ในส่วนของจังหวัดมหาสารคาม ยังไม่พบว่ามีแหล่งผลิตยาเสพติดรายใหญ่
หรือรายย่อย ส่วนมากจะเป็นการลักลอบนำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านผ่านเส้นทางจังหวัดที่มี
พรมแดนติดกับประเทศลาวได้แก่ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอกันทรวิชัย อำเภอเมืองมหาสารคาม
อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร อำเภอเชียงคน อำเภอคำชะอี อำเภอคำชะอี อำเภอคำชะอี
อำเภอคำชะอี และอำเภอเมืองหนองคาย อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย โดยรูปแบบของการ
ลำเลียงจะเป็นไปในลักษณะของกองทัพนม โดยเริ่มจากนักค้าที่เป็นคนลาว และใช้คนลาวเป็นผู้
ลำเลียงครั้งละ 3 ถึง 5 คน โดยเฉพาะการลำเลียงจะเน้นการลักลอบนำเข้ายาบ้า ซึ่งในการลำเลียงแต่
ละครั้งประมาณ 1,000 ถึง 5,000 เม็ด ผ่านสองช่องทาง คือ ช่องทางแรกผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง
โดยใช้หนังสือเดินทางที่ถูกดัดแปลง แต่จะมีการลักลอบ ซุกซ่อนยาบ้าไว้ในร่างกาย สิ่งของเครื่องใช้ และ
อาหาร จากนั้นจะมีการเดินทางผ่านรถโดยสารประจำทางทั้งระยะและระยะยาวไปยังปลายทางเพื่อ
ส่งมอบให้กับนักค้าในลำดับถัดไปทั้งที่เป็นคนไทยหรือคนลาว ส่วนช่องทางที่สอง จะเป็นการลำเลียง
ผ่านเส้นทางหมู่บ้าน โดยจะมีการนัดแนะผู้ค้าลำดับถัดไปมารับส่งมอบยาบ้าไปยังปลายทางต่อไป
(สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2556)

รูปแบบวิธีการลำเลียงยาเสพติด นอกเหนือจากการลักลอบนำเข้ามาอย่างที่กล่าว
มาแล้ว ยังพบว่ามี การลำเลียงมากับกลุ่มบุคคล ได้แก่ ผู้ที่เข้ามาส่งสินค้า รถโดยสาร หรือแม้แต่กลุ่มผู้
ที่เข้ามาศึกษาต่อในเขตเมืองมหาสารคาม ในส่วนของการระบาดในปัจจุบันพบว่าเริ่มแพร่ระบาด
ชุมชน สถานศึกษา กลุ่มผู้ใช้แรงงาน (ก่อสร้าง) กลุ่มวัยรุ่นทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยมีตัวยาที่
แพร่ระบาดอย่างมาก คือ

1. ยาบ้า สารระเหย ในเขตเมือง ปริมาณลด กลุ่มวัยรุ่น
2. ยาอี ยาเค (ฝิ่นระวัง) ในเขตเมือง ปริมาณลด กลุ่มวัยรุ่น

ส่วนปัญหาที่สำคัญที่เกี่ยวพันกับการขยายตัว แพร่ระบาดของยาเสพติดคือปัญหา การลักลอบนำเข้าบริเวณชายแดน ผ่านจังหวัดที่ติดชายแดน และเข้าสู่พื้นที่เมืองมหาสารคาม ปัญหา การแพร่ ในชุมชนเมือง สถานศึกษา ปัญหาหลบหนีเข้าเมือง และประชากรแฝง แรงงานรับจ้าง แรงงานเถื่อน

ด้านการลักลอบผลิตยาเสพติดภายนอกประเทศ ความรุนแรงของสถานการณ์ระบบ การผลิตยาเสพติด พบว่า ยาบ้าแหล่งที่มาส่วนใหญ่ถูกนำเข้ามาจาก สปป.ลาว และจำนวนมากถูก ส่งออกนอกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กัญชา ร้อยละ 90 นำเข้ามาจากพื้นที่ปลูกใน สปป.ลาว และ ส่งออกนอกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนยาไอซ์และเฮโรอีน ปรากฏข่าวสารมากขึ้นเกี่ยวกับการ ลำเลียงไอซ์และเฮโรอีนปริมาณมากมาพร้อมยาบ้าส่งเข้ามาในไทยเพื่อทดลองและขยายตลาดในกลุ่ม ผู้เสพยาบ้า ในส่วนของการลำเลียงนั้น กลุ่มผู้ค้ามีความพยายามเปลี่ยนพื้นที่การนำเข้าตลอดเวลา โดยกัญชาใช้พื้นที่จังหวัดบึงกาฬเป็นพื้นที่ในการลักลอบนำข้าม ส่วนยาบ้าใช้พื้นที่จังหวัดนครพนม เป็นพื้นที่ในการลักลอบนำข้าม นอกจากนี้ยังพบว่ามี การจับกุมผู้ต้องหาซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือพร้อมของกลางยาเสพติดในพื้นที่ภาคใต้เพิ่มมากขึ้น ทั้งกัญชาและ ยาบ้า และมี ข่าวสารและผลการจับกุมยืนยันให้เห็นถึงการเปลี่ยนเส้นทางลำเลียงโคเคนและไอซ์ของกลุ่มแอฟริกัน ตะวันตกที่ว่าจ้างหญิงไทยลำเลียงเข้ามาในประเทศไทย โดยใช้เส้นทางบินจากแอฟริกาใต้-อินเดีย- สิงคโปร์-สปป.ลาว จากนั้นเดินทางโดยรถยนต์สาธารณะ หรือรถโดยสารประจำทางเข้ามาทางด่าน ถาวร สะพานมิตรภาพ ไทย-ลาว แห่งที่ 1 จังหวัดหนองคาย

ในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคามมีการลำเลียงตามเส้นทางจังหวัดที่ติดชายแดนเข้าสู่ อำเภอมือเมืองมหาสารคามและพบว่าเป็นพื้นที่ที่มีการระบาดของยาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้าเป็นอันดับ หนึ่ง จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจ พบเส้นทางหลักในการลำเลียงคือ จากจังหวัด มุกดาหาร ซึ่งรับยาบ้ามาจาก สปป.ลาว ผ่านเส้นทางอำเภอมือเมืองมุกดาหาร เข้าอำเภอลำสนธิใน จังหวัดยโสธร อำเภอนวนทองในจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอนองพอก อำเภอมือเมืองร้อยเอ็ด มายังอำเภอมือ เมืองมหาสารคาม ในบางครั้งจะมีการลำเลียงจากแยกโพนทองเข้าสู่อำเภอร่องคำ ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผ่านมาอำเภอกลมาไสย อำเภอมือเมืองชัย ข้ามสะพานแม่น้ำชีเข้าสู่ตำบลลาดพัฒนา อำเภอมือ เมืองมหาสารคาม และทะลุผ่านจากบ้านลาดพัฒนา มายังบ้านดิว ของตำบลเขวา ซึ่งเป็นพื้นที่เฝ้าระวังใน การระบาด (ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ, 2556)

บทที่ 5

กระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

กระบวนการเบียดขับเป็นประเด็นการศึกษาที่ได้รับการพูดถึงค่อนข้างมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะความเป็นชายขอบทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งทำให้เกิดการเบียดขับกลุ่มคนต่าง ๆ ให้ต้องเผชิญกับภาวะความเป็นชายขอบในมิติต่าง ๆ

การศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ได้พิจารณาถึงกระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีหลายระดับซ้อนทับกัน เนื้อหาในบทนี้จึงแยกออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกนำเสนอให้เห็น การถูกเบียดขับภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคม การถูกเบียดขับภายในครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน และอำนาจของสื่อ และส่วนที่สอง นำเสนอการถูกเบียดขับภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสังคม ได้แก่ การถูกเบียดขับจากความแตกต่างด้านอัตลักษณ์ รวมไปถึงตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในฐานะของเป้าหมายของความช่วยเหลือจากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจอันเหลื่อมล้ำนี้ได้นำไปสู่กระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดให้นำไปสู่การเป็นชายขอบและการยอมรับได้ในระดับต่าง ๆ ที่ไม่เท่ากัน

1. การถูกเบียดขับด้านอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

หากสังคมมีความเชื่อว่าในชีวิตของคนที่เกิดมาบนโลกใบนี้ ย่อมมีสิทธิ์ที่ชอบธรรมที่จะได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรัก ไม่ว่าจะเกิดมาในเพศใดและมีฐานะทางครอบครัวอย่างไร หลังจากเกิดก็ได้รับสิทธิตามกฎหมายที่จะเข้าสู่ระบบของการศึกษาเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ความรู้ในสถานศึกษา เพื่อรองรับอนาคตในวัยผู้ใหญ่ เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานที่ดี จากนั้นสำหรับบางคนก็อาจจะมีการสร้างรากฐานชีวิตอีกครั้งด้วยการสร้างครอบครัว และสร้างความมั่นคงในวัยชราต่อไป หากทุกคนนั้นได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน สังคมก็คงเป็นสังคมที่น่าอยู่ แต่ในความเป็นจริงแล้วสังคมไม่ได้เป็นเช่นนั้น ยังมีคนจำนวนไม่น้อยที่ต้องดำเนินชีวิตประจำวันตามวาทกรรมและภาพลักษณ์ที่สังคมยึดเยียดให้ ทั้งนี้ เป็นเพียงเพราะในบางช่วงเวลาของชีวิตได้เข้าไปมีส่วนพัวพันกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นผู้เสพ ผู้ค้า หรือถูกดำเนินคดีในข้อหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งทั้งหมดเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่อ้างถึงความตึงเครียด ความเป็นสีดำ สีขาวภายใต้ตรรกะของนัยยะคู่ตรงข้าม ซึ่งเป็นคู่ที่มีความหมายที่แน่นอนและตายตัว โดยการใช้ความหมายของคู่ตรงข้ามนั้นตั้งอยู่บนความเชื่อในเรื่องที่สังคมหลักเชื่อมั่น ยึดมั่นและปฏิบัติตามกันมา การให้ความหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นไปในภาพลบและเป็นสิ่งที่สังคมต้องให้ความสำคัญว่าเป็นอาชญากร เหตุผลนี้จึงเป็นการสร้างความชอบธรรมให้เกิดกระบวนการที่ผลักหรือกดทับให้บุคคลหรือกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ต้องตกอยู่ในสถานะ

ไร้อำนาจ ส่งผลทำให้คนกลุ่มนั้นเข้าไม่ถึงความยุติธรรมและทรัพยากรที่จำเป็น ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทำให้พวกเขาตกอยู่ในภาวะชายขอบ และมีความรู้สึกว่าตนเองด้อยค่า หรือไร้ตัวตนในสังคมหรือแม้แต่การเป็นปัญหาสังคม

1.1 การถูกเบียดขับภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคม

จากคำบอกเล่าของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดรุ่นสู่รุ่น อย่างแนวคิดเกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่เสมือนว่าถูกตีตราให้เป็นบุคคลอันตราย อันส่งผลไปถึงระบบการให้ความเชื่อ ความหมายของสังคมจึงมักจะไม่ให้พื้นที่กับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด และถูกทำให้เป็นด้านมืดของสังคม พยายามกีดกันให้ออกห่างจากสังคม ที่ยิ่งไปกว่านั้นสาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดไม่มีอำนาจในการต่อรองที่ชัดเจน เป็นผลให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกดขี่ ที่มักแสดงออกมาให้รูปของความรุนแรงหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทางตรงที่ได้รับจากครอบครัว สถานศึกษา หรือแม้แต่ความรุนแรงเชิงโครงสร้างจากสังคม

1.1.1 การถูกเบียดขับภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสถาบันครอบครัว

เรื่องราวของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้กระบวนการถูกเบียดขับที่มีต่อนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ไม่ได้เกิดจากเฉพาะเพียงอำนาจของวาทกรรมทางสังคมเท่านั้น หากแต่เกิดจากสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่ประสบในแต่ละคน ด้วยเหตุนี้ นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจำนวนไม่น้อยที่มีความพยายามต่อสู้ดิ้นรนในชีวิตประจำวันเพื่อต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม เพื่อให้ท้ายที่สุดแล้วตนเองได้มีพื้นที่ของตัวเองขึ้นมาในสังคม หรือเพื่อต้องการสุนทรียะของการดำรงชีวิตอยู่อย่างเท่าเทียมกับคนในสังคม ตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจึงสามารถเลื่อนไหลไปตามบริบทหรือพื้นที่ที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแต่ละคนใช้ชีวิตอยู่ ซึ่งนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดบางคนก็ชัดเจน ในขณะที่บางคนคลุมเครือ ทั้งนี้ขึ้นกับว่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในแต่ละคนนั้นจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อพื้นที่ของตนเองอย่างไร ซึ่งประสบการณ์นั้นก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความเป็นมาของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเช่นกัน

นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นไม่ว่าจะถูกจับดำเนินคดีหรือไม่ได้ถูกดำเนินคดี ไม่ว่าจะเป็นกรณีผู้เสพหรือผู้ค้า ล้วนได้รับผลกระทบจากความรุนแรงไม่แตกต่างกันนัก นั่นคือหากได้ถูกเรียกว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้ว นักศึกษาเหล่านี้จะต้องเรียนรู้ถึงการดำรงอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมให้ได้ แต่ถึงอย่างนั้นก็ตาม นัยยะที่สำคัญประการหนึ่งที่จะเอื้อให้ตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแต่ละคนแสดงออกมาในรูปแบบใดนั้น ยังขึ้นอยู่กับ

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดกับผู้คนทั่วไปที่อยู่ล้อมรอบนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดแต่ละคน ว่าจะเป็นไปได้ในลักษณะที่ให้ภัย เข้าใจหรือยืดหยุ่นเพียงพอที่จะทำให้นักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดแต่ละคน ดำเนินไปสู่การสร้างตัวตนที่เข้มแข็งต่อไปหรือไม่ ดังเรื่องเล่าจากประสบการณ์ของนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดที่มีต่อสถาบันครอบครัว

...ทุกวันนี้ผมรู้สึกว่าคุณจับตามองตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในบ้านหรืออยู่นอกบ้านก็ตาม มันเหมือนกับว่าผมถูกรังเกียจหรือเป็นตัวหวาดระแวง จะหยิบจับอะไรเขาก็กลัวว่าผมจะเป็นคนขโมยของ แม้แต่ที่หอพักที่เช่าอยู่ก็เช่นกัน ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นเขาจะสงสัยผมก่อนเสมอ รู้สึกท้อแท้ครับ... (บอย นักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติด วัย 20 ปี)

...หลังจากที่ทางบ้านระแคะระคายว่าผมมีส่วนพัวพันกับยาเสพติด เขาก็รู้สึกรังเกียจ ทั้งที่เมื่อก่อนก็ปกติ แม้แต่ทุกวันนี้การทานอาหารก็แทบไม่มีการร่วมโต๊ะ ที่บ้านใช้วิธีการทานแบบบุฟเฟต์ คือให้ตักรวมๆ ใส่จานไปนั่งทาน แต่กับคนอื่นเขาก็ร่วมโต๊ะทานกันปกติ บางทีก็มีการถามว่าผมไปตรวจเลือดมั่งเปล่า เพื่อเป็นอะไร ....ผมรู้สึกว่าเขาจะพยายามโยนให้ได้ว่าผู้เสพยากับผู้ติดเชื้อเอดส์จะเป็นกลุ่มเดียวกัน ผมยอมรับว่าผมเคยเสพแต่เป็นการดูดควันครับ ไม่ใช่การใช้เข็มฉีดยาเข้าเส้นนะ แล้วผมจะไปติดเชื้อได้อย่างไร...น้อยใจครับ...นี่ขนาดในครอบครัวของตนเอง (โจ อดีตนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดวัย 25 ปี)

ประสบการณ์ในชีวิตของ บอย และโจ สะท้อนให้เห็นว่า หลายครั้งที่สังคมจัดวางคุณค่า ความดีงามของคนไว้บนมาตรฐานหลักของความดีงามที่สังคมให้ความหมายไว้ หากผิดแผกไปจากนี้ก็จะจัดให้อยู่อีกประเภทอื่นที่มีความแตกต่างออกไป และถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” ไม่ใช่ “พวกเรา” จะเห็นได้ว่าในหลายครั้งระบบของความหมาย การตีตรา การให้ชื่อใหม่ ได้เบียดขับนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดให้ออกห่างไปจากสังคม และในขณะที่นักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดไม่สามารถที่จะต่อรอง หรือมีอำนาจในการต่อรองที่ชัดเจน ยิ่งเป็นผลให้นักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกดขี่ ที่มักแสดงออกมาในรูปของความรุนแรงในหลายระดับทั้งทางตรงทางสังคมนวัตกรรม และความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เริ่มไปตั้งแต่สถาบันย่อยทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว นั่นคือ ยังมีนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดจำนวนมากที่ถูกครอบครัวปฏิเสธ

นอกจากประสบการณ์ของบอย และโจ ที่ได้ตอกย้ำให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมและการบั่นทอนด้านจิตใจจากคนในครอบครัว การตีตรา การถูกดูถูก การไม่เชื่อใจ รวมทั้งความต้องการรักษาหน้าตา ชื่อเสียงของบิดา มารดาเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถยอมรับได้ ทั้งนี้เป็นเพราะ

ความเชื่อว่า การมีลูกที่พัวพันกับยาเสพติดนั้นย่อมนำมาถึงความอับอาย และเกรงว่าตนเองจะถูกลดความน่าเชื่อถือจากสังคมไป

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากครอบครัวที่ดูเสมือนว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความรุนแรงจากสถาบันอื่นในสังคม ที่กระทำต่อนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้แทบจะไม่มีที่ยืน จนกระทั่งความรุนแรงได้ทวีขึ้นจนเกิดเป็นความรุนแรงทางตรงที่เกิดจากภายในอารมณ์ จิตใจของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดซึ่งมีอิทธิพลกับการแสดงออกทางกาย แม้แต่ความเก็บกด การกดดัน ทำให้เกิดความรู้สึกที่โดดเดี่ยว เพราะคิดว่าตนเองต่างจากคนอื่น และสุดท้ายพวกเขาเหล่านี้ก็จะยอมรับและจำนนต่อความรู้สึกที่เกิดขึ้นจนนำมาสู่การยอมรับในตัวตนนั้น และเป็นสิ่งต่อย้ำความแตกต่างจนกลายเป็นสิ่งที่ยากจะลบเลือนออกไปจากใจ

เขาก็บอกว่าเราเป็นคนไม่ดี เกิดการแบ่งแยกชัดเจนว่าอะไรดี อะไรไม่ดี แม้ว่าเราจะเลิกยุ่งวุ่นวายกับยาเสพติดนานแล้ว และเราก็สามารถสอบเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยได้แล้ว แต่พ่อแม่ก็เหมือนไม่ค่อยเชื่อใจ เพราะว่าทุกครั้งที่เราขอเงินเพื่อไปใช้จ่ายในการเรียน พ่อแม่ก็จะมองว่าเราใช้เงินในเรื่องอื่น และแม้ว่าเขาจะไม่พูด แต่เราก็คงเดาออกว่าพ่อแม่คิดอย่างไร คงจะคิดว่าเรากลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก นั่นทำให้เราน้อยใจเพราะดูเหมือนว่าไม่ว่าจะทำดีเท่าไร ก็ยังไม่เป็นที่ไว้วางใจอยู่ดี (โน้ นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดวัย 21 ปี)

อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวนั้น บางครั้งไม่ได้เกิดกับทุกครอบครัวเสมอไป ยังมีครอบครัวที่รักและเข้าใจ ให้ความช่วยเหลือ เป็นที่ปรึกษา เป็นกำลังใจให้กับสมาชิกที่เป็นนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้เป็นอย่างดี จากคำบอกเล่าจากประสบการณ์ของชาย นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดวัย 21 ปี จากครอบครัวที่เพียบพร้อมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ผมเคยใช้ยุ่งกับยาตอนมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่ใช่แค่ยาเสพติด ผมยังมีเรื่องมีราวทะเลาะวิวาท เป็นประจำครับ แต่ผมเคยได้เข้าค่ายและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในค่ายให้ความรู้และแนวทางการใช้ชีวิต ผมรู้สึกว่าผมโชคดีที่มีครอบครัวที่เข้าใจและให้โอกาส ทั้งพ่อแม่และน้องสาวไม่ได้รังเกียจผมเลย ทุกคนดีต่อผม ทุกวันนี้ผมเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยพร้อมกันกับน้องสาว และมีน้องสาวให้ความช่วยเหลือด้านการเรียน แม้ว่าผลการเรียนของผมไม่สูงแต่ก็ไม่มียกเลิกวิทยานิพนธ์ พ่อแม่ให้เงินในการศึกษาเล่าเรียนไม่มีบกพร่อง และหากเรียนจบผมจะเรียนต่อปริญญาโท จึงจะไปหางานทำ และแม้ว่าจะไม่มีงานทำผมก็คงไม่เดือดร้อน เพราะพ่อจะให้ผมดูแลกิจการโรงสีข้าวต่อจากพ่อครับ

จากประสบการณ์ของทั้งโน้ และชาย ทำให้เชื่อได้ว่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้ถูกกีดกันออกจากสังคม ถูกรูปแบบการตีตราที่สังคมปฏิบัติต่อผู้ใช้ยาเสพติดที่มักแสดงออกมาในลักษณะการกล่าวโทษ ประณาม ปฏิเสธ ไม่ยอมรับ ผลักไส ถูกมองว่าเป็นพวกหัวขโมย ถูกดูถูกเหยียดหยาม แม้แต่ในครอบครัวก็มองว่าเป็นผู้สร้างปัญหา ทำให้ครอบครัวต้องอับอาย เสียชื่อเสียง นอกจากนี้ปรากฏการณ์ทางสังคมที่พบกับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดส่วนมาก ทำให้ทราบว่าไม่เพียงแต่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเท่านั้นที่เกิดสภาพปัญหาทางด้านจิตใจและสังคม ครอบครัว พ่อ แม่ พี่น้อง ของบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดก็มีปัญหาด้านจิตใจและสังคมไม่แพ้กัน จะเห็นได้ว่าในครอบครัวที่มีนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเป็นสมาชิกนั้น ต้องเผชิญกับปัญหาทั้งทางตรงและทางอ้อม นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดบางคนไม่สามารถที่จะควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ ส่งผลต่อการเกิดปัญหาความรุนแรงต่อสังคม ที่ประชาชนคนทั่วไปได้รับรู้จากภาพข่าวและจากสื่อต่าง ๆ เสมอ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อสมาชิกที่เสพยาเหมือนกันทั้งหมดในลักษณะของการเหมารวม

จากสภาพปัญหาทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดภายในสถาบันทางครอบครัวนี้ สามารถระบุได้ว่าปรากฏการณ์นี้ได้ส่งผลกระทบต่อพ่อแม่ ทั้งทางด้านจิตใจและสังคมนวมไปถึงปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่จะตามมาเสมอ พ่อ แม่ ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้ผ่านประสบการณ์มากมายต่อการรับรู้ว่าเป็นสมาชิกของตนเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น การสังเกตเห็นพฤติกรรมการแสดงออกที่รุนแรง พฤติกรรมการใช้เงิน และการแต่งกาย หรือแม้แต่การถูกจับดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้พ่อแม่บางคนมีความเครียด บางรายมีความวิตกกังวลสูง ไม่มีความสุข เกิดความอับอายต่อเพื่อนบ้าน บางรายคิดว่าลูกของตนเป็นอาชญากร หรือเป็นขโมย แม้กระทั่งบางครั้งคิดว่าติดเชื่อ เอช ไอ วี ดังประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของโน้ พ่อของโน้ ได้สะท้อนปรากฏการณ์ที่มีลูกเป็นผู้มีส่วนพัวพันกับยาเสพติดไว้ว่า

ตอนแรกพ่อก็ไม่เชื่อหรอกนะ แต่สังเกตจากการคบเพื่อน โน้ เขาก็จะมีเพื่อนจ๊ากโก้ส่วนมาก สมัยเรียนเขาก็เอาจริงเอาจังที่ซื้อให้ไปจ่านำกับร้านค้า จนพ่อต้องไปไถ่มา แม้ว่าตอนนี้เขาจะเข้าเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยแล้ว พ่อเองก็ไม่ค่อยเชื่อใจเท่าไรนัก เพราะเขาอยู่ไกลหูไกลตาหลายครั้งที่เขาชอบโทรศัพท์มาขอเงินเพิ่มบอกว่าจะซื้อชุดกีฬา หรือจ่ายค่าอะไรมากมาย พ่อก็ไม่รู้ว่าจ่ายจริงหรือไม่ ไม่แน่ใจว่าเขากลับไปหายาเสพติดอีกรึเปล่า

ความไม่เชื่อใจในตัวลูก แม้ว่าลูกจะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์แล้ว หลายครั้งที่พฤติกรรมและปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นจากลูกส่งผลกระทบต่อทางด้านจิตใจและสังคมต่อคนที่เป็นพ่อ เป็นแม่ มีบางครอบครัวที่ไม่สามารถทำความเข้าใจยอมรับได้ นำลูกไปทิ้ง

ให้ครอบครัวเดิมในชนบทดูแล หรือทอดทิ้งให้อยู่โรงพยาบาล แม้แต่ปล่อยให้ถูกดำเนินคดีและอยู่ในสถานที่คุมขัง โดยไม่มีการไปเยี่ยมหรือไม่มารับตัวกลับ ช้ำร้ายบางคนถูกคัดชื่อออกจากทะเบียนบ้าน

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ยังพบว่าความหลากหลายของสถาบันทางครอบครัวในสังคมนั้นไม่ได้เกิดการตีตรา หรือเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเท่านั้น ยังมีบางครอบครัวที่ยังคงเป็นพื้นที่แห่งความรัก ความเข้าใจ การให้โอกาส ให้ความช่วยเหลือทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ดังประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวของชาย

แค่หลงผิดไปบ้างครั้งคราวก็ไม่เป็นไรหรอก พ่อกับแม่คิดว่าตอนนั้นเขาเป็นวัยรุ่น วัยคึกคะนอง คงจะอยากรู้อยากลอง ตอนนีเขาก็ดีขึ้นแล้ว พ่อกับแม่ไม่สนใจนะว่าเพื่อนบ้านจะมองอย่างไร เรียนจบมาแล้วจะได้ทำงานอะไร เพราะที่บ้านเรามีกิจการ แค่ว่ากลับตัวกลับใจได้ เราก็คิดใจแล้ว เรื่องเรียนก็ให้เขาเรียนเต็มที่ เขาอยากเรียนอะไร เสียเงินเท่าไรก็ได้ ตอนนีเขาก็ได้เป็นตัวแทนนักกีฬาไปแข่งขันมา ได้รับเหรียญรางวัลมาอวด แค่นี้ก็ภาคภูมิใจในตัวเขาแล้ว

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดไม่ได้เกิดขึ้นในระดับเท่ากันทุกคน การเกิดและเติบโตในครอบครัวที่มีความหลากหลาย รวมทั้งบริบททางพื้นที่ที่คนเหล่านี้ยืนอยู่ล้วนมีผลในระดับของการยอมรับได้ที่ไม่เท่าเทียม กลุ่มของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่อยู่ในครอบครัวที่เพียบพร้อม มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี ย่อมได้รับการปฏิบัติแตกต่างกันออกไป แม้แต่การถูกจับดำเนินคดีที่ผ่านมา ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐและกระบวนการช่วยเหลือจากภาครัฐก็แตกต่างกันไปจากผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำ ความรุนแรงของการส่งต่อผู้เสพ การทำสำนวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการบังคับบำบัด ยังอยู่บนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติทางชนชั้น ดังนั้นนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่อยู่ในครอบครัวที่มีสถานะทางสังคมสูง มีชื่อเสียง หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็จะได้รับผลกระทบจากโครงสร้างที่รุนแรงน้อยกว่าผู้ที่ยากจนหรือผู้ด้อยโอกาส

1.1.2 การถูกเบียดขับภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสถาบันการศึกษาและกลุ่มเพื่อน

ในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ และได้ออกประกาศนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา และแนวทางการปฏิบัติการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากรัฐบาลได้กำหนดให้ปัญหายาเสพติดเป็น “วาระแห่งชาติ” และมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา กำหนดมาตรการป้องกันเด็กและเยาวชน

ก่อนวัยเสียงและในวัยเสียงไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เรียนรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด รู้จักวิธีปฏิเสธหลักเลี่ยงยาเสพติดและ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อหลีกเลี่ยงการหมกมุ่นมั่วสุมกับ ยาเสพติดและอบายมุข ตลอดจนดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จึงได้ กำหนดนโยบายให้ผู้บริหารองค์กรหลัก หน่วยงานและสถานศึกษาดำเนินการ คือ 1) ผู้บริหารทุกระดับนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไปสู่การปฏิบัติ จัดทำแผนปฏิบัติการครอบคลุม ทุกกลุ่มเป้าหมายและการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา 2) ผู้บริหารทุกระดับ ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ต้องให้ความสำคัญและมีจิตสำนึก ร่วมกัน ที่จะปกป้องคุ้มครอง ดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ ความร่วมมือและร่วมแรงร่วมใจจัดกิจกรรมทั้งในหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) ผู้บริหาร สถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนจัดกิจกรรมป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติดในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่ง ของการเรียน การสอน เช่น กิจกรรม TO BE NUMBER ONE กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่าง ๆ ค่ายคุณธรรม กิจกรรมลูกเสือและเนตรนารีป้องกันยาเสพติด กิจกรรมกีฬาป้องกันยาเสพติด ส่งเสริมการรวมกลุ่ม ของนักเรียน นักศึกษา ทั้งในส่วนของชมรมและสภานักเรียน 4) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดการเรียนการ สอนให้ความรู้ เสริมสร้างจิตสำนึก ทักษะชีวิต ภูมิคุ้มกันต่อต้านยาเสพติด และอบายมุข จัดระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาทุกคนให้ทั่วถึงโดยสร้างเครือข่ายแกนนำทุกระดับในสถานศึกษา 5) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดระบบการดำเนินงาน 5 มาตรการ ตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด คือ มาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา มาตรการรักษา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการบริหารจัดการ ภายใต้ง่าย 4 ต้อง 2 ไม่ ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องมียุทธศาสตร์ ต้องมีแผนงาน ต้องมีระบบข้อมูล ต้องมีเครือข่าย ไม่ปกปิดข้อมูล และไม่ไล่ออก และ 6) ผู้บริหารทุกระดับ อำนาจการ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานและจัดมาตรการเสริมแรงให้แก่ผู้รับผิดชอบด้านยาเสพติดดีเด่น ด้วยการยกย่องชมเชย มอบโล่ เกียรติบัตร เลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีพิเศษ มาตรการลงโทษบุคลากรที่ไป เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ออกจากราชการและเพิกถอนใบประกอบวิชาชีพครู

จากประกาศที่ออกมาของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้สถานศึกษาทุกระดับชั้น ต้องให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยให้ถือว่าเป็นหน้าที่หลักควบคู่ไปกับ กระบวนการจัดการเรียนการสอน แต่หากจะมองให้ลึกถึงความจริงที่เกิดขึ้นในสังคม พบว่า สถานศึกษามีความพยายามที่จะรักษาชื่อเสียงของตนทุกวิถีทาง การที่ไม่มึ้นักศึกษายุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นผู้เสพ ผู้ค้า จะถูกดำเนินคดีหรือไม่ ย่อมเป็นการดีต่อสถานศึกษา สถานศึกษาแห่งนั้น จะได้ชื่อว่ามีจัดการกับปัญหายาเสพติดที่ดีเยี่ยม สะท้อนไปถึงศักยภาพของผู้บริหาร และได้ชื่อว่าเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข แต่ทว่าในความเป็นจริงแล้ว การสำรวจคัดกรอง นักศึกษานั้นยังมีความบกพร่อง ข้อมูลที่ได้บ่อยครั้งที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ในบางสถานการณ์ มีการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อป้องกันการเสื่อมเสียชื่อเสียงของสถานศึกษา หรือบางครั้งมี

การให้ลาออกหรือย้ายสถานศึกษา ทั้งนี้รวมถึงประเด็นทางสุขภาพและการตรวจร่างกายที่ถูกมอง เชื่อมโยงกับการติดเชื้อ เอช ไอ วี หรือแม้แต่การถูกสวมบทบาทว่าเป็นอดีตผู้เสพยาที่ต้องมานั่งเล่า ประวัติของตนเองเพื่อเป็นอุทาหรณ์ให้กับรุ่นน้องหรือเพื่อนร่วมสถาบันฟัง

ทั้งหมดล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของการแบ่งชั้นของวาทกรรมดี และไม่ตี ถูกต้อง ไม่ถูกต้อง ที่สังคมกระแสหลักอยู่เบื้องหลังการจัดระเบียบความสัมพันธ์ และได้ทำให้นักศึกษา ที่ต้องคดียาเสพติดกลายเป็นคนชายขอบและเป็นอื่นในสถาบันการศึกษา

จากปรากฏการณ์ความรุนแรงจากสถาบันครอบครัว อันนำความต่อเนื่องมาสู่ความ รุนแรงในสถาบันการศึกษาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด เช่นในกรณีของโต้ง

โต้งเป็นนักกีฬาตั้งแต่เรียนในระดับมัธยมศึกษา และโต้งได้โชว์ความสามารถเป็น พิเศษในการแข่งขันจนกระทั่งจะได้รับคัดเลือกให้เข้าเรียนระดับมหาวิทยาลัยในโควตานักกีฬา แต่ ช่วงหนึ่งของชีวิตโต้งและเพื่อนร่วมกลุ่มเคยถูกจับและดำเนินคดียาเสพติด จากนั้นโต้งก็เข้ารับการ บำบัดและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของค่ายและทำกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา ในมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนที่สำเร็จการศึกษาทางโรงเรียนได้คัดเลือกนักเรียนที่เรียนดี และมี ความสามารถพิเศษในด้านต่างๆ เพื่อเข้าในส่วนของโควตา และแน่นอนว่าโต้งเป็นผู้ถูกเลือกในครั้งนั้น สำหรับโควตานักกีฬา “ตอนที่ครูมาบอก ผมดีใจมากครับเพราะรู้ว่าผมเรียนไม่ค่อยเก่ง กลัวจะสอบ เข้าเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยไม่ได้ แต่พอรู้ว่าจะได้คัดเลือกในโควตานักกีฬาก็รู้สึกตื่นเต้นและได้ ไปบอกข่าวดีกับพ่อแม่ครับ” แต่โต้งก็ตั้งใจได้ไม่นานเพราะในความเป็นจริงแล้วทางโรงเรียนได้คัดเลือก นักเรียนคนอื่นในโควตานักกีฬาแทน “พอประกาศผลโควตานักกีฬา ก็เป็นชื่อของคนอื่นครับ ซึ่งคน นั้นแข่งขันได้เหรียญน้อยกว่าผม แต่ว่าครูที่เป็นกรรมการคัดเลือก เลือเขาแทนเพราะว่าเขาให้เหตุผล ว่าผมเคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด มีประวัติที่ไม่ดี ซึ่งเพื่อนคนนั้นเขาไม่มีประวัติครับ” ความน้อยเนื้อต่ำ ใจที่มีต่อครูและโรงเรียนเป็นแรงผลักดันให้โต้งมุ่งมั่นที่จะเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยให้ได้ โต้งใช้ เวลาที่เหลือก่อนสอบแอดมิชชัน ในการไปตีไปเรียนพิเศษ จนกระทั่งสามารถสอบเข้าเรียนต่อใน มหาวิทยาลัยในจังหวัดได้ นั่นเป็นสิ่งที่โต้งภาคภูมิใจว่าแม้จะไม่ได้รับโอกาส แต่โต้งก็สามารถสร้าง โอกาสให้กับตนเองได้

ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยของโต้ง ไม่ได้สวยงามไปในทุกสิ่งอย่างที่โต้งคิด แม้ว่าโต้งจะ ไม่มีปัญหาในครอบครัว เพราะพ่อแม่พี่น้องทุกคนให้อุปการะและรัก จริงใจกับโต้งเสมอ โต้งเข้าศึกษา ต่ออย่างมีความสุขและไม่เคยขาดเหลือเรื่องค่าใช้จ่าย โต้งสมัครเข้าชมรมนักกีฬามหาวิทยาลัย และได้เป็นตัวแทนแข่งขันกีฬาเสมอ เรื่องราวในอดีตของโต้งไม่มีใครรู้จัก จนกระทั่งมีเพื่อนโรงเรียน เก่าของโต้งมาเล่าให้เพื่อนใหม่ในมหาวิทยาลัยฟังว่า โต้งเคยติดยา และถูกจับ หลังจากนั้นไม่นาน ปฏิกริยาของเพื่อนใหม่ในมหาวิทยาลัยของโต้งเปลี่ยนไป แม้แต่เพื่อนสาวคนรักของโต้ง ก็มาขอเลิกด้วย เหตุผลว่าโต้งติดยา นั่นคือสิ่งที่สับสนในใจของโต้งว่า มันเกิดอะไรขึ้น ในเมื่อโต้งก็เลิกยุ่งเกี่ยวกับยา

เสพติดแล้ว ทำไมทุกคนไม่เคยลืมและยังรื้อฟื้น “ผมก็ทำตัวปกติเหมือนคนทั่วไป และก็ไม่ได้หันกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก ตอนเย็นก็ซ้อมกีฬาทุกวัน ไม่ได้เที่ยวเตร่ แต่ก็ดูราวกับว่าทุกคนหวาดระแวงผม เหมือนผมเป็นตัวอาชญากรอะไรสักอย่าง แม้แต่แฟนก็มาบอกเลิกคบ เพราะเธอกลัวว่าจะพัวพันกับยาเสพติด กลัวว่าผมจะค้ายาและตัวเองจะเดือดร้อนไปด้วยครับ” สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นทำให้โต้งเสียความรู้สึก จนกระทั่งเกิดความคิดว่า ผู้ที่ติดยาส่วนมากต้องหันกลับไปหายาเสพติดอีกครั้งก็เพราะสังคมสิ่งแวดล้อมกดดันและไม่ได้ให้อภัยอย่างบริสุทธิ์ใจ

ความรู้สึกที่น้อยเนื้อต่ำใจมักจะเกิดขึ้นกับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเสมอ แม้ว่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจะพยายามกระทำตัวเช่นไร สุดท้ายก็มีอาจก้าวข้ามการถูกตีตราจากสังคมว่าจะต้องมีพฤติกรรมเหมือนกันไปทั้งหมด ความสามารถพิเศษที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดบางคนมี ได้ถูกสร้างและฉายแววเริ่มต้นมาจากสถาบันทางการศึกษาจำนวนไม่น้อย แม้ว่าในสายตาของคนทั่วไปจะมองว่านั่นเป็นกิจกรรม หรือความสามารถพิเศษของบุคคล แต่สำหรับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดอย่างโต้งแล้ว นั่นคือแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่นำไปสู่จุดเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในอนาคต

แม้ว่าจะขาดการสนับสนุนจากครอบครัว แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าไม่มีพื้นที่อื่นใดของสังคมที่ไม่หือยยื่นโอกาสให้กับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด โรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือแม้แต่สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่เป็นพื้นที่ทับซ้อนระหว่างการเปียดขับ และการเปิดโอกาส ทั้งนี้อาจจะขึ้นอยู่กับความโชคดีและประสบการณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน แต่สำหรับบอยแล้ว แม้ว่าโอกาสทางครอบครัวจะไม่มีเลย แต่โอกาสในสถาบันการศึกษามีอย่างเต็มเปี่ยม เมื่อบอยได้พยายามเอาชนะโชคชะตาของตนเองด้วยความสามารถพิเศษ นั่นคืองานช่าง บอยมีความชื่นชอบในเครื่องยนต์กลไกมาตั้งแต่เด็ก และนั่นก็เป็นต้นเหตุให้บอยติดยา เพราะในสมัยเรียนมัธยม บอยเป็นเด็กแว้น และเพื่อนในแก๊งแว้นมีทั้งเสพยา ค้ายา จนกระทั่งบอยอยาการู้ อยากลอง และไปทดลองเสพในที่สุด แต่เมื่อถูกจับตรวจและได้ผ่านการบำบัดทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว บอยก็ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเล็กลงเกี่ยวกับยาเสพติด หันมาใส่ใจกับการเรียน จนกระทั่งสอบเข้าเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้

บอยมีความสามารถพิเศษในเรื่องยานยนต์ ในขณะที่เรียนบอยได้เป็นผู้ช่วยอาจารย์ในการทำวิจัยเกี่ยวกับยานยนต์ จนกระทั่งสามารถสร้างยานยนต์ที่มีคุณลักษณะพิเศษ คือการประหยัดพลังงานและใช้พลังงานทางเลือกได้ บอยได้รับความไว้วางใจจากอาจารย์และมีความเชื่อมั่นในตนเอง “ผมโชคดีความสามารถเต็มที่ให้อาจารย์เห็นครับ และอาจารย์ก็ชื่นชอบในผลงานการประดิษฐ์ เพราะผมเองก็ช่วยอาจารย์ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การออกแบบ การทดสอบ จนกระทั่งสำเร็จออกมาเป็นชิ้นงาน วันหนึ่งอาจารย์ก็บอกผมว่าเรียนจบแล้วเรียนต่อเลยนะ จะได้ช่วยกันทำวิจัยช่วยเรื่องทุนในการเรียนต่ออาจารย์จะช่วยผลักดันให้ และอาจารย์ได้แบ่งเงินสนับสนุนการทำวิจัยให้

ผมใช้เสมอครับ” แม้ว่าทางครอบครัวของบอยจะไม่ไว้วางใจบอย ทั้งนี้เพราะความไกลหูไกลตา และความชื่นชอบในยานยนต์ของบอยที่ทำให้บอยต้องแอบไปแข่งรถหรือไปแว่นบ้าง สิ่งนี้คือสิ่งที่ครอบครัวกลัวว่าบอยจะไปคบเพื่อนกลุ่มเดิมและพัวพันกับยาเสพติดอีก แต่บอยก็ยืนยันว่าบอยไปแข่งรถเพราะความชอบเท่านั้นส่วนยาเสพติดบอยไม่ได้ไปยุ่งเกี่ยวแล้ว และแม้ว่าทางครอบครัวจะไม่ค่อยให้เงินไว้ใช้จ่ายในการเรียนอย่างเพียงพอ บอยก็ยังมีรายได้จากการช่วยอาจารย์ทำงานวิจัยมาเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวอย่างไม่เดือดร้อน

เมื่อความหลากหลายในชีวิต ไม่ว่าจะในสถาบันครอบครัวหรือความเสมอภาคในการใช้ชีวิตในสถาบันการศึกษาแตกต่างกัน นั่นคือจุดก่อกำเนิดให้นักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับพื้นที่ มีแรงขับเคลื่อน ต่อสู้ในชีวิตประจำวัน สิ่งนั้นไม่ได้หมายความว่านักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดยอมจำนนต่อความรุนแรงที่ได้รับเสมอ แต่การสร้างตัวตน สร้างอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดก็ถูกหล่อหลอมมาจากสถาบันการศึกษา ในบางครั้งการแสดงความสามารถและการรู้จักปรับตัวในบทบาทของตนเองให้เป็นที่โดดเด่นและยอมรับ ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พวกเขาเหล่านี้ก้าวเดินไปในชีวิตที่มั่นคงยิ่งขึ้น ชีวิตในสถาบันการศึกษาย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าเพื่อนมีความสำคัญในการเสริมสร้างกำลังใจและความมั่นคงในชีวิตให้กับพวกเขา แต่ในขณะเดียวกันก็มีใครบางคนเข้ามาฉุดกระชากเพื่อดึงให้นักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดต้องกลับไปยอมรับ จำนวนต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมแบบเดิม ดังนั้น แค่เพียงสายตาและคำพูดของคนในสังคมที่แสดงออกต่อนักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดด้วยตัวเอง แม้จะตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจ แต่ก็อาจผลักไสให้ชีวิตของนักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดให้ต้องจมอยู่กับความทุกข์ทรมาน หรืออาจจุดประกายให้ชีวิตของนักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดได้ก้าวเดินต่อไปบนพื้นที่แห่งนั้นด้วยความภาคภูมิใจก็ได้

สิ่งสำคัญที่นักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดต้องทำความเข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตที่ต้องพบเจอเป็นเพียงภาพสะท้อนที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจของตัวตนแต่ละคน ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อม ค่านิยม ความคิด และได้รับความบอบช้ำจาก การกระทำของวาทกรรมและสังคมที่ไม่เท่ากัน รวมถึงมีความฝัน ความหวัง และความต้องการที่แตกต่างกัน ด้วยนัยยะเช่นนี้ การสร้างตัวตนของนักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดจึงไม่สามารถกำหนดให้เป็นไปในแบบฉบับเดียวกันได้ เพราะการตีความของสิ่งที่เกิดขึ้นในประสบการณ์ชีวิตของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ดังนั้น สิ่งสำคัญที่นักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดควรตระหนักถึงก็คือ การจะสร้างความสัมพันธ์อย่างไรเพื่อทำให้เกิดความกล้าในการต่อต้านการเบียดขับ ไม่ว่าจะจากครอบครัวหรือสถานศึกษา และหลีกเลี่ยงจากการครอบงำของระบอบความจริงที่ถูกสร้างจากวาทกรรม ทั้งนี้ก็เพื่อเอื้อให้แต่ละนักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดสามารถใช้ศิลปะในดำรงอยู่ของตนเองได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม และสามารถสร้างตัวตนที่สะท้อนออกมาตามแบบที่นักศึกษาที่ต้องศตยาเสพติดนั้นต้องการจะเป็นได้มากที่สุด

1.1.3 การถูกเบียดขับภายใต้กฎหมายและนโยบายการปราบปรามยาเสพติด

แม้ว่ากระบวนการทางกฎหมายจะนำเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในเรื่องต่างๆ รวมถึงคดียาเสพติดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นปัญหา แก้อัปเดตการณ์รวมทั้งการบำบัดฟื้นฟูจิตใจ โดยการควบคุมตัวไว้ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ตามนโยบายที่ได้วางไว้เพื่อแก้ปัญหา นั้นหมายถึง ความพยายามที่จะไม่ให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก การควบคุมก็เพื่อจะให้การบำบัดฟื้นฟู ให้มีการส่งเสริมทางการศึกษา ให้มีความรู้ทางด้านวิชาชีพเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่ใช่แค่เพียงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหลังจากได้รับการฝึกและอบรมเพื่อการบำบัดฟื้นฟู แก้อัปเดตการณ์รวมทั้งเสริมสร้างความรู้และวิชาชีพจนครบกำหนดระยะเวลาตามคำพิพากษาของศาลแล้ว ก็จะเป็นการกลับไปใช้ชีวิตตามปกติตามที่สังคมกระแสหลักกำหนดไว้

แต่ในความเป็นจริงแล้วสังคมไม่ได้ดงามอย่างที่คิด การยอมรับในโอกาสของการเริ่มต้นชีวิตใหม่ยังมีระดับของความยินดีต้อนรับไม่เท่ากัน ระดับของการยอมรับยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นฐานครอบครัวของแต่ละคน

2. ตัวต่อนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในฐานะเป้าหมายของความช่วยเหลือและโครงการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในรูปแบบต่างๆ

การดำเนินงานป้องกันและแก้อัปเดตการณ์ยาเสพติดได้ถูกจัดให้เป็นนโยบายหลักของชาติและในการดำเนินงานส่วนใหญ่ที่ผ่านมานั้นยังเป็นการจัดทำโครงการที่อยู่ภายใต้กระแสทางการเมือง หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ดำเนินงานด้านการปราบปรามและบำบัดยาเสพติดได้มุ่งมั่นทำงานในหน้าที่ของตนเอง ขาดเอกภาพในการร่วมมือ ทำให้เกิดการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน นอกจากนี้ยังพบว่าหน่วยงานภาครัฐไม่ว่าจะเป็นศาลเด็กและเยาวชน เจ้าหน้าที่ตำรวจ งานสาธารณสุข และสถานศึกษามักจะมีมาตรการบังคับให้ผู้เสพยาเสพติดโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนนั้นต้องเข้าสู่กระบวนการบำบัด ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายบางคนไม่มีความพร้อมที่จะรับการบำบัดในรูปแบบต่างๆ อีกทั้งบางคนยังอยู่ในระหว่างห้วงของการศึกษา ปรากฏการณ์นี้ทำให้กลุ่มเป้าหมายของการบำบัดรักษาหลายคนเกิดความไม่มั่นใจในตนเอง ไม่มีความสุข รู้สึกว่าตนเองถูกลดทอนคุณค่า มีรอยมลทินและถูกเบียดขับจากครอบครัว แต่ถึงอย่างไรก็ตามเป้าหมายของการให้ความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นระบบของการบำบัดรักษา กระบวนการเข้าค่ายทำกิจกรรมทางสังคม การบวชสามเณร จะสามารถช่วยเหลือผู้เสพยาเสพติดให้มีคุณภาพชีวิต มีทักษะทางสังคม มีความเข้มแข็งด้านจิตใจและสามารถกลับคืนสู่สังคมเพื่อใช้ชีวิตตามปกติได้แต่ภาพลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดทั้งที่อยู่ในระหว่างการประกันตัวเพื่อสู้คดีและในอดีตที่เคยเป็นเยาวชนผู้เสพยาเสพติดนั้นยังคงอยู่ในฐานะของผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะ

ถูกตีตราทางสังคม จากผลการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มคนเหล่านี้มีการรับรู้ได้ถึง การตีตราและการเปิด ขั้วทางสังคมผ่านอาภักปฏิกิริยาของคู่สนทนาแต่ถึงอย่างไรก็ตามระดับของการตีตราจะรุนแรงมากน้อย เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับ การแสดงออกของพวกเขาด้วย ดังข้อมูลที่ได้จากแบงค์

ไม่มีใครมาเยี่ยมครับที่ค่ายนี้ แต่ว่าค่ายที่แล้วมีย้ายกับตามมาเยี่ยม แต่ก็มาไม่นาน พุดคุยด้วยนิดเดียวก็กลับ พอทางค่ายบอกว่าผมต้องไปค่ายอื่นต่ออีก 15 วัน ซึ่งค่ายอื่นก็คือค่ายนี้ครับ ตาก็มองผมด้วยสายตาแปลกๆ ผมก็ไม่รู้ว่าลึบหลังผมตากับยายจะพูดถึงผมว่าอย่างไร รวมทั้งญาติที่ น้องคนอื่นอีก (แบงค์ เยาวชนที่ต้องคดียาเสพติด วัย 17 ปี)

ผมไม่ได้เรียนจบโรงเรียนมัธยมทั่วไปครับ ผมจบ กศน. และก็เอาวุฒิมารอบเรียนต่อ เป็นนักศึกษาได้ ทุกวันนี้ผมมีรายได้พิเศษจากการซ่อมรถ เป็นลูกจ้างที่อู่ซ่อมรถยนต์ ซึ่งเจ้าของร้าน เป็นพี่ชายที่เป็นลูกพี่ลูกน้องกันครับ พี่เขารู้ว่าผมเคยผ่านการเข้าค่ายและการบำบัดมา ทุกวันนี้ผมยัง ต้องรายงานตัวอยู่ครับเป็นระยะ แต่มีวันหนึ่งของที่ร้านหายไป เป็นอะไหล่รถยนต์ซึ่งมีราคาแพง พี่ เขาก็โทษว่าผมเป็นคนเอาไป คำพูดเขารุนแรงมากครับ เขาบอกผมไอ้ขี้ยา ไม่ใช่มีงแล้วจะเป็นใครเอา เลี้ยงไม่เชื่อง ประมาณนี้ครับ ...แต่เขาก็ไม่ได้ไล่ผมออกจากงาน และผมเองก็ต้องอดทนอยู่ให้ได้ เพราะไม่เช่นนั้นก็คงไม่มีเงินเรียนหนังสือครับ...(สิงห์ นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด วัย 20 ปี)

จากคำบอกเล่าของแบงค์และสิงห์ พบว่าการตีตราต่อผู้เสพยาเสพติดนั้นแม้ว่าจะ ผ่านกระบวนการบำบัดตามกฎหมายแล้วก็ยังมี การตีตราอยู่เช่นเดิม การตีตราจะเป็นไปในรูปแบบเดิม ซ้ำๆ เช่น การดูถูก การเหยียดหยาม การด่าทอทั้งต่อหน้าและลับหลัง รวมทั้งการไม่เชื่อใจว่าจะกลับ ตัวกลับใจได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามหน่วยภาครัฐจำนวนไม่น้อยที่พยายามสร้างกิจกรรมและโครงการ ต่างๆ ขึ้นมาเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหา ยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของศูนย์ฝึกอบรมโรงเรียน วิวัฒน์พลเมืองฝ่ายปกครอง ศูนย์ฝึกอบรมโครงการสุขภาพบุรุษพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้าน ชุมชนต้นแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมทั้ง โครงการยาเสพติดอีกมากมายที่จัดโดยสถานศึกษา ซึ่งกลุ่มเป้าหมายนั้นนอกจากเยาวชนหรือบุคคล ทั่วไปแล้ว ยังพบว่ากลุ่มเป้าหมายหลักคือเยาวชนกลุ่มเสี่ยงทั้งที่เสพยาและค้ายา ตกเป็นเป้าหมายของ กิจกรรมโครงการเหล่านี้ โดยกิจกรรมการให้ความช่วยเหลือครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการประเมิน หน่วยงาน และวัดความสำเร็จของหน่วยงานถึงโครงการในการบริการสังคม ชั่วของการให้ความ ช่วยเหลือถูกนำเสนอออกสู่ภายนอกโดยบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ได้มีความพยายามเข้ามาให้ความ ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้พยายามเชื่อมโยงความเป็นเยาวชนและนักศึกษาที่ ต้องคดียาเสพติดเข้ากับความเสี่ยงในการติดเชื้อเอชไอวี และประเด็นทางสุขภาพจิต รูปแบบวิถีของ

การใช้ชีวิตถูกนำเสนอในฐานะที่ควรได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความจำเป็นในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดและโทษภัยของยาเสพติดถูกนำเสนอผ่านสื่อและกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วในการเขียนโครงการเพื่อตั้งงบประมาณของภาครัฐ ซึ่งส่วนมากจะใช้ยุทธศาสตร์ของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ในการเขียนโครงการของงบประมาณสนับสนุนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด บ่อยครั้งที่ถูกทำให้เป็นข่าวครึกโครม มีการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มคนต่างๆ มาเข้าร่วมในโครงการ และได้นำเสนอโทษภัยยาเสพติด รวมทั้งมีการบอกเล่าประสบการณ์ของการเสพยาและการถูกดำเนินคดีจากผู้ที่ใช้เสพยาจริงๆ และผ่านกระบวนการบำบัดรักษา รวมทั้งยังอยู่ในระหว่างการรายงานตัว ... เขาก็มาชวนกิ่ง ขอร้องให้ผมนั่นขึ้นเวทีเพื่อบอกเล่าประสบการณ์ ซึ่งในใจลึกๆ ผมก็อายๆ เพราะกลัวว่าคนจะรู้อดีตครับ (แหยม นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดวัย 21 ปี)

การระดมทุนและทรัพยากรในการทำโครงการเกี่ยวกับการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นจุดประสงค์ของหน่วยงานและกลุ่มคนที่เชื่อว่าปรารถนาดีต่อกลุ่มผู้ติดยา แต่ก่อนจัดกิจกรรมที่มีกลุ่มคนติดยา ทั้งเยาวชนและนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเป็นกลุ่มเป้าหมาย แต่ถึงอย่างไรก็ตาม พบว่าโครงการและกิจกรรมนั้นไม่เคยมีการสำรวจถึงความต้องการในรูปแบบของกิจกรรมและความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมของเขาเหล่านี้ บ่อยครั้งที่กิจกรรมและโครงการนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการที่แท้จริงของเยาวชนและนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด โครงการที่เกี่ยวกับยาเสพติดไม่ได้เป็นสิ่งที่จำเป็นมากเท่ากับการให้ความยอมรับและให้โอกาสทางสังคมแก่พวกเขา เช่นเดียวกับการแจกเอกสาร คู่มือการป้องกันตนให้ห่างไกลจากยาเสพติด ที่มีไว้เพื่อศึกษาและเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองเท่านั้น

บอล นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดวัย 20 ปี ได้เอาคู่มือที่ได้รับแจกมาตั้งแต่สมัยเรียน ม.ปลายให้ดูว่ายังอยู่ในห่อสวยงามในสภาพที่ใหม่เอี่ยม บอลบอกว่าวันที่ได้รับแจกนั้นมีนักเรียนและเยาวชนที่ถูกเกณฑ์ให้เข้ากิจกรรมเป็นร้อยคน มีบางคนเท่านั้นที่เปิดคู่มืออ่าน นอกจากนั้นก็บอกว่าเป็นเรื่องเดิมๆ ที่รู้แล้ว ไม่ว่าจะประเภทยาเสพติด หรือโทษภัยของยาเสพติด นั่นสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างกิจกรรมและโครงการยาเสพติดจากนั้นไม่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนอย่างแท้จริง

การพยายามเข้ามาซึ่งโครงการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ต่อเยาวชนและนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ได้มุ่งเป้าสำคัญไปที่การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากกว่า การให้ความช่วยเหลือด้านคุณภาพชีวิตด้านอื่น เช่น การใช้ชีวิตภายหลังการบำบัด หรือโอกาสทางสังคมในการสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ยังพบว่ามีน้อยหรือแทบไม่มีเลย การพยายามผลิตซ้ำการช่วยเหลือในสิ่งที่ไม่ต้องการเป็นเพียงเจตนาของการระดมทุนเพื่อการดำเนิน

กิจกรรมและโครงการในการประเมินผลการทำงานของหน่วยงานต่างๆเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เยาวชนและนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจึงยังมีภาพของการตีตราและเป็นกลุ่มเสี่ยงของสังคม รวมทั้งเป็นภาพตัวแทนของการกลายเป็นอาชญากร อีกทั้งยังเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นจุดขายให้กับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมไปถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่างมีส่วนร่วมในการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของกลุ่มผู้ติดยาด้วยเช่นกัน

2. สรุป

กระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดไม่ได้เกิดขึ้นภายใต้สัญญาณภาคของอำนาจ ในทางตรงกันข้าม การเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดถูกสร้างขึ้นท่ามกลางความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมระหว่างสถาบัน และกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วยสถาบันครอบครัว สถานศึกษา และหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต่างได้สร้างการตอกย้ำความเป็นอื่นให้แก่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในลักษณะต่าง ๆ กัน นอกจากนี้ รัฐได้สร้างความเป็นอื่นด้วยการประทับตราความเป็นกลุ่มเสี่ยงของการกลายเป็นอาชญากร นำไปสู่การเผชิญกับปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นโอกาสทางการศึกษา การสร้างงาน สร้างอาชีพ รวมทั้งการผลิตซ้ำภาพลักษณ์เดิมๆที่ทำให้ต้องเผชิญกับความยุ่งยากและความหวาดระแวงที่มีขึ้นในการใช้ชีวิตประจำวัน

กระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้สร้าง ตอกย้ำ ความเป็นอื่นต่อนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจากกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ทำให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดต้องเผชิญกับภาวะชายขอบในมิติต่าง ๆ การเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดพบว่ามีกระบวนการที่มีความซับซ้อนและมีความขัดแย้งในตัวเอง ดังที่ปรากฏให้เห็นว่า ในด้านที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดถูกกีดกันให้อยู่ในฐานะของสังคม ซึ่งขาดความชอบธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคม แต่ในอีกด้านหนึ่งนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้ถูกผนวกให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์ช่วยเหลือ ป้องกัน ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติด ซ้ำยังถูกตีตราให้เป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการรณรงค์เกี่ยวกับยาเสพติด ความเป็นตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด รวมไปถึงความเป็นอื่นของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด จึงเกิดขึ้นภายใต้ การเลือกสรรและการให้การนิยามจากกลุ่มอำนาจต่าง ๆ แม้ว่ากลุ่มของอำนาจเหล่านี้ไม่ได้จำแนกแยกแยะยุทธวิธีที่ใช้ในการสร้างความเป็นอื่น หรือการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแต่ละคน แต่สถานภาพของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด อันรวมไปถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ชนชั้น ก็ทำให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแต่ละคนต้องเผชิญกับการถูกเบียดขับในระดับของความรุนแรงที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะการถูกเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเกิดขึ้นภายใต้ สถานการณ์ของการถูกทำให้เป็นผู้ด้อยอำนาจในความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม ภาวะที่อยู่ในบริบท

ของความเป็นอื่นของตัวตนนั้น ได้ถูกเชื่อมโยงให้เข้ากับเรื่องของพื้นที่ทางสังคม การสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ตองคดียาเสพติดจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภายใต้โครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่นักศึกษาที่ตองคดียาเสพติดดำรงอยู่ในสังคมนั้น อย่างไรก็ตาม นักศึกษาที่ตองคดียาเสพติดไม่ได้ยอมจำนนต่อภาวะไร้พื้นที่ของตน แต่ได้พยายามสร้างค่านิยม การสร้างพื้นที่ทางสังคมของตนเองภายใต้สถานการณ์ที่ดำรงอยู่ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอในบทต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 6

กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

เนื้อหาในบทนี้ ต้องการนำเสนอให้เห็นถึงการต่อสู้ ต่อรองทางอัตลักษณ์ และกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ภายใต้การเผชิญกับสถานะการถูกเบียดขับจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมว่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดใช้ยุทธศาสตร์ วิธีการใด ในการต่อรองกับปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น รวมถึงการสร้างพื้นที่ทางสังคมภายใต้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายทางตัวตน นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้มีกระบวนการต่อรองทางอัตลักษณ์ การสร้างพื้นที่ทางสังคมที่แตกต่างกันอย่างไร และในการต่อรองทางอัตลักษณ์ และการสร้างพื้นที่ทางสังคมนี้ ได้นำไปสู่การผลิตซ้ำ การตีตรา และการเบียดขับทางสังคมนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดอย่างไร

พื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นเป็นพื้นที่ซึ่งเป็นเครือข่ายของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เชื่อมล้าระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกลุ่มของสถาบันทางสังคมย่อย เช่น ครอบครัว สถานศึกษา จนไปถึงกลุ่มของอำนาจรัฐ นโยบายของการป้องกันและปราบปราม การที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดถูกกระบวนการทางสังคมกระทำให้เป็นชายขอบ การที่เป็นคนถูกเบียดขับถูกทำให้ด้อยอำนาจในการต่อรอง ถูกทำให้เป็นคนไร้พื้นที่ ซึ่งทำให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดต้องเผชิญกับภาวะความเป็นคนชายขอบในมิติต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ตาม นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นไม่ได้ยอมจำนนต้องตกอยู่ภายใต้สภาวะของการถูกเบียดขับเสมอไป พวกเขาเหล่านี้มีความพยายามดิ้นรนต่อรองต่อสภาวะชายขอบและการถูกเบียดขับที่ตนเองเผชิญ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสในการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเอง แต่ผลจากการถูกจับดำเนินคดี หรือต้องตกอยู่ภายใต้การเป็นผู้ต้องหาของสังคมที่ยังเกี่ยวกับประเด็นของยาเสพติด ทำให้เขาเหล่านี้ด้อยอำนาจในการต่อรองและมีสถานภาพที่ไม่มั่นคง

1. กระบวนการต่อรองทางอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

ในสังคมไทยนั้นตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ยังปรากฏภาพให้เห็นว่าผู้เสพยาเสพติดนั้นยังจัดเป็นกลุ่มคนชายขอบทางสังคมอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดความหมาย การตอกย้ำ การตีตรา การสร้างความหมายผ่านสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม การสร้างความเป็นอื่นให้ผู้เสพยาเสพติดหรือแม้แต่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด นั้นเป็นการกระทำผ่านปฏิบัติการทางภาษาทั้งที่กระทำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งสาเหตุทั้งหมดนั้นล้วนแต่เป็นการเบียดขับให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดต้องรู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นส่วนด้อยของสังคม และถูกตีตราไม่เลิก แม้ว่าในอดีตจะเคยผ่านกระบวนการทางกฎหมายและการบำบัดจนได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดแล้วก็ตาม แต่ใน

ความเป็นจริงก็ยังไม่สามารถที่จะรับสิทธิที่เท่าเทียมได้ นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดถูกสร้าง ความหมายให้เป็นอาชญากรทางสังคม เป็นบุคคลที่ต้องระมัดระวัง ซึ่งในบางครั้งดูราวกับว่าสังคมให้ การอภัย ยอมรับ และให้โอกาส แต่ในบ่อยครั้งก็ดูเหมือนรังเกียจและกีดกัน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสังคม จะพยายามสร้างภาพให้ดูเหมือนว่าผู้เสพยาเป็นผู้ป่วยที่สมควรได้รับโทษแต่น้อยและได้รับการบำบัด รักษา อีกทั้งต้องได้รับการดูแลและให้สิทธิความเสมอภาคไม่ต่างจากคนทั่วไป แต่ภายใต้มายาคติทาง สังคมดังกล่าวนี้สังคมยังคงสร้างภาพลักษณ์ให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดให้มีความหมายและ คุณค่าในเชิงลบตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้หลายครั้งที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดพยายามแสดงออกซึ่ง ตัวตนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดหลายคนพยายามสร้างจุดเด่น แต่ ทั้งนี้ การยอมรับได้ของสังคมไทยก็ตั้งอยู่บนข้อจำกัดของระดับการยอมรับได้ตามศักยภาพ ความสามารถ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่แตกต่างกัน

ดังนั้น การทำความเข้าใจถึงความหมายและคุณค่าของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาวะการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างตัวตนที่มีความแตกต่าง กัน นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจึงมีการจัดวางตำแหน่งที่ทางของตนผ่านกระบวนการสร้างอัต ลักษณ์ที่ทำให้รับรู้ได้ว่าตนเองเป็นใคร มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างไรและยิ่งไปกว่านั้น บางครั้ง นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดยังต้องมีการใช้อัตลักษณ์ที่โดดเด่นในความรู้ความสามารถที่มีเพื่อเป็นการ อ้างอิงตัวตนให้เกิดการยอมรับในสังคมวงกว้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ อัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดจากการกระทำของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเท่านั้น แต่เป็นการเกิดขึ้นจากการ หล่อหลอมทางสังคมควบคู่กันไป อัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจึงไม่ใช่สิ่งที่ เป็นธรรมชาติ แน่นนอน และตายตัวเสมอไป

1.1 อัตลักษณ์และตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

ความเชื่อเกี่ยวกับอัตลักษณ์นั้นมองว่าแท้จริงแล้วอัตลักษณ์เป็นเรื่องของการผลิต สร้าง การต่อสู้เพื่อให้ได้มา หรืออาจจะเป็นการกำหนดให้ของต่างวัฒนธรรม ในบางครั้งอัตลักษณ์ ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดแต่เป็นสิ่งที่แต่ละชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมสร้างขึ้นโดยผ่าน กระบวนการอบรม เลี้ยงดู การขัดเกลาทางสังคม และผ่านระบบการศึกษา ดังนั้นอัตลักษณ์จึงเป็นชุด ของความรู้ และอำนาจ

ในทุกกลุ่มสังคมจะพบได้ว่ามีคนที่มีความอำนาจมักจะสร้างความเป็นอื่นขึ้นมา และกลุ่ม เหล่านี้มักจะเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจในการสร้างความรู้ ความจริง เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นอื่นที่ถูก สร้างขึ้นมา ดังนั้นการแยกอำนาจออกจากความรู้ และเชิดชูว่าความรู้คือสิ่งที่ เป็นกลาง ปลอดภัย อำนาจเป็น “ความจริง” จึงเป็นเทคนิคขั้นสูงสุดของอำนาจ แต่ฟูโกต์ (Foucault) เชื่อว่าการถ่ายทอด “ความรู้” คือกระบวนการทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนเชื่อมโยงกับเรื่อง

ของ “อำนาจ” ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งเปิดเผยมีรูปแบบที่ชัดเจน และที่ซ่อนอยู่ (อมรา พงศาพิชญ์, 2545) ด้วยเหตุนี้รูปแบบของความรู้จึงสามารถเชื่อมโยงกับอำนาจได้อย่างเลี่ยงไม่ได้ ส่งผลให้กระบวนการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มพลังอำนาจและสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจ และสร้างความชอบธรรมได้

ในประเด็นของยาเสพติดก็เช่นกัน นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ได้ถูกจับวางให้อยู่ในตำแหน่งทางสังคมในระดับต่ำ สังคมและกฎหมายได้เข้ามาควบคุมกำกับการใช้ชีวิตในทุกมิติ นับตั้งแต่เริ่มถูกจับดำเนินคดี จนมาถึงการควบคุมพฤติกรรม การเข้าสู่กระบวนการบำบัดและการติดตาม ความน่ากลัวของยาเสพติดได้ถูกผลิตซ้ำอยู่เสมอ ๆ ผ่านความรู้ภายใต้การรองรับของสถาบันที่สำคัญและทรงพลัง เพื่อเสริมอุดมการณ์ความเชื่อ ได้แก่ ศาสตร์ทางด้านการแพทย์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และกฎหมาย ดังเช่น ทางด้านจิตวิทยา และทางการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งในความเป็นจริงปรากฏการณ์ทางสังคมก็มีกระบวนการสร้างความเป็นอื่นให้กับกลุ่มคนที่มีความต่างนี้ ดังเช่น การก่อเกิดของวาทกรรมมากมายที่ยังคงมีอยู่และต่อเนื่อง ซึ่งล้วนแต่เป็นอคติทางความเชื่อที่ยากจะลบล้าง ตามแบบแผนความเชื่อดั้งเดิมของสังคมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว การปฏิบัติการทางภาษาต่อกลุ่มคนที่มีความแตกต่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วกับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นยังมีการกระทำผ่านเครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการออกมาอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดประเภทอย่างชัดเจนว่ากิจกรรมใด ความประพฤติ เช่นไรที่มีความเหมาะสม หรือไม่เหมาะสมกับการกระทำและการแสดงออกของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะในโครงสร้างอำนาจอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมที่สั่งสมกระแสหลักเป็นผู้นิยามความถูกต้องและความดีงาม ซึ่งถือว่าเป็นอุดมการณ์ที่มีอำนาจในการกำหนดวิถีคิดและการปฏิบัติ โดยมีการกระทำและปฏิบัติการผ่านทางสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา หน่วยงาน องค์กรของรัฐ และเอกชน ที่จะพิจารณาว่าบุคคลสมควรที่จะได้รับตำแหน่งหรือความสำคัญเช่นไร โดยอาศัยเงื่อนไข ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อกำหนดเดิมที่สังคมได้ตั้งขึ้น อันเป็นสิ่งที่คอยสกัดกั้น กีดกันไม่ให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้รับโอกาสที่เท่าเทียม ปฏิบัติการดังกล่าวนี้ได้ถูกสร้างขึ้นเป็นตัวตน ซึ่งเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรม จนยกระดับขึ้นมาเป็นปฏิบัติการทางสังคม ที่ทำให้กลุ่มพลังอำนาจในสังคม มาประเมินตัดสินค่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดว่าเป็นกลุ่มที่ต่ำต้อย เป็นอาชญากรและไร้ค่าในสังคม แต่ที่จริงแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นนี้คือความหลากหลายของวัฒนธรรมที่ได้ถูกสร้างขึ้นจากความสลับซับซ้อนของอิทธิพลและวัฒนธรรมเดิมของสังคม

ดังนั้นแล้วในฐานะบทบาทสมาชิกของสังคม นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจึงมีความพยายามที่จะเสาะแสวงหาการยอมรับจากสังคม พยายามสร้างเครือข่ายทางสังคมจากความสามารถของตนเองกับบุคคลอื่น ทั้งนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์หลายอย่าง นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีการรวมตัว

ทำปฏิบัติการร่วมกับคนทั่วไปภายใต้กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านการเล่าเรื่อง ไม่ว่าจะเรื่องนั้นจะเกี่ยวข้องกับประเด็นการถูกจับดำเนินคดี ประเด็นสุขภาพ รวมทั้งการใช้ชีวิต

ในมหาวิทยาลัยสามารถพบเห็นการทำกิจกรรมทั้งสันตนาการ การกีฬา หรือกิจกรรมทางการเรียนตามบริเวณต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสนามกีฬา ห้องสมุด หรือตามร้านค้าแฟตตามมุ่มต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสนามกีฬาประเภทต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่หนึ่งที่มีความสำคัญและนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจะสามารถเข้าถึงพื้นที่ชนิดนี้ได้โดยง่าย ตัวอย่างพื้นที่ที่จะยกมากล่าวในที่นี้ อย่างสนามกีฬาจึงนับได้ว่าเป็นพื้นที่ที่หนึ่งที่เคยให้เห็นได้ถึงชีวิตของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดภายใต้เงื่อนไขของการแสดงออกซึ่งตัวตนและอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแต่ละคน ซึ่งในพื้นที่นี้ยังมีส่วนสำคัญที่ชี้ให้เห็นแง่มุมในส่วนของชีวิต อันสะท้อนให้เห็นถึงระบบความเชื่อความหมายและการให้คุณค่ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ดังเช่น เรื่องของสถานภาพและบทบาททางสังคมก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญที่สามารถชี้เห็นถึงระบบชนชั้นที่มีในกลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด หากนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดยังถูกมองจากสังคมว่ากลุ่มคนนี้เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีตัวตนในสังคม ขณะเดียวกันนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดก็มีสถานภาพที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นตัวตนและอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจึงมีการมองและประเมินกันเองว่าใครสมควรที่จะอยู่ในพื้นที่แบบใด และประเภทของกีฬาในแต่ละแบบก็จะรองรับสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกันออกไปของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ด้วยเหตุนี้หลายครั้งในการรวมกลุ่มของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจึงมีความแตกต่างกันออกไปในรูปแบบของกิจกรรม

นอกจากนี้ความรู้ ความสามารถ และการศึกษา ก็มีส่วนสำคัญในการแสดงออกซึ่งตัวตนและอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ความรู้ ความสามารถ และการศึกษาเป็นส่วนประกอบของบทบาทในการแสดงความสามารถอันหลากหลายของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้ ถูกก่อรูปผ่านเงื่อนไขแห่งสังคม การปรับตัวของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดไม่ว่าจะเป็นการเล่นแสวงหาสิ่งที่เหมาะสมกับตนเอง พรสวรรค์พิเศษที่ตนเองมี ก็เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการถูกยอมรับจากสังคมทั่วไป หลายครั้งที่การเล่นแสวงหานี้มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงชีวิตของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้อย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้การรวมกลุ่มของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการชักนำเพื่อเข้าไปสู่อุปสรรคและสถานภาพใหม่ให้สามารถเกิดขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นการเล่นรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการรับเอาทุนทางวัฒนธรรม แต่อีกมิติหนึ่งคือนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นไม่สามารถปฏิเสธได้เมื่อมีการรวมกลุ่ม นั่นคือการรับเอาธรรมเนียม และการยอมรับสถานภาพทางชนชั้น แต่ทั้งนี้การรวมกลุ่มของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้ก่อเกิดให้เป็นอีกวัฒนธรรมย่อยที่สร้างความภาคภูมิใจในตัวตน เป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์หลายด้าน จนสามารถนำสิ่งที่ได้จากการแลกเปลี่ยนให้สามารถก่อรูปขึ้นเป็นองค์ความรู้สำหรับตนเอง เพื่อเป็นหนึ่งในกลไกของการดำรงชีวิต

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบอลที่จะยกตัวอย่างต่อไปนี้เป็นเพียงสถานการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการก่อรูปของวัฒนธรรมย่อย ซึ่งอาจจะมี ความแตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ แต่กลั่นอายนั้นสามารถชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของการดิ้นรนเพื่อแสวงหาความอยู่รอด ความปลอดภัยในชีวิต เหตุการณ์ที่จะยกตัวอย่างต่อไปอีก เป็นเพียงหนึ่งในความหลากหลายของวัฒนธรรมย่อยของการรวมกลุ่มของนักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมนั้น ดังจะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มของนักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่ยังมีรูปแบบเพียง การพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นการเล่าเรื่องเหตุการณ์และปัญหาที่พบของนักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่มีอยู่อย่างมากมาย แต่เรื่องราวที่พูดคุยกันหลายครั้งที่ยังไม่ได้นำมาซึ่งการหาทางออกของปัญหา ตัวอย่างที่ยกให้ดูต่อไปนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่นอกมหาวิทยาลัย การพบปะกันในแต่ละครั้งจะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงเรื่องราวการใช้ชีวิต รวมทั้งการถูกดำเนินคดีและการติดตามตัว หรือแม้แต่การสู้คดี จะมีการสื่อสารถึงกันเพื่อให้ได้รับทราบข้อมูล สอบถามสารทุกข์ สுகดิบ เสมอ นักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมจำนวนมากจะได้เพื่อนใหม่ที่เป็นเพื่อนของเพื่อนอีกทีจากการปฏิสัมพันธ์

...ผมได้เพื่อนใหม่ตอนที่เข้าค่ายบำบัดครับ จำชื่อค่ายไม่ได้แต่จำได้ว่าจัดขึ้นโดยฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนมาเรียนต่อครับ ตอนนั้นผมอายุ 17 ปี เพื่อนผมส่วนมากก็เป็นผู้เสพยามาก่อน บางคนก็เจอคดีซ้ำซ้อน เช่น ลักทรัพย์ด้วย เพื่อนกลุ่มนี้ส่วนมากจะบอกผมว่าเขาหลงผิดไป เมื่อมีโอกาสก็จะใช้ชีวิตเหมือนคนปกติทั่วไปครับ แต่ไม่มีโอกาสเท่านั้น ผมเองค่อนข้างโชคดีกว่าคนอื่นก็ตรงที่ความพร้อมของครอบครัวครับ จึงมีโอกาสได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น

เรื่องราวเช่นนี้ ไม่ได้เกิดขึ้นกับคนที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อม หรือกับเยาวชนที่พัวพันกับคดีต่างๆ มากนัก บุคคลที่ได้รับโอกาสทางสังคมยังมีเงื่อนไขสำคัญคือความรัก และความเข้าใจอันดีจากครอบครัว ที่ให้โอกาสและหยาบย่นสิ่งที่ดีให้กับพวกเขาจนกระทั่งได้เรียนต่อและมีอนาคตที่มีแนวโน้มไปในทางที่เหมาะสม จากเรื่องราวของบอลยังมีเพื่อนที่รู้จักตั้งแต่สมัยบำบัดที่ไม่มีโอกาสได้รับเหมือนกับบอล เพื่อนของบอลบางคนไม่สามารถหลุดพ้นไปจากวงจรของยาเสพติดได้ ในขณะที่เพื่อนบางคนสามารถหลุดพ้นจากวงจรยาเสพติดได้ แต่ต้องมาพบกับปัญหาของการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อนบางส่วนหันกลับไปทำความผิดอีกจนถูกจับดำเนินคดี และในปัจจุบันยังพบว่าใช้ชีวิตในเรือนจำ

ทั้งนี้ ก็เพราะโอกาสในการใช้ชีวิตของนักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมมีหลายมิติ และมีหลายความหมายขึ้นอยู่กับนักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมแต่ละคน และประสบการณ์ชีวิตส่วนตัวของนักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อม แต่เอกลักษณ์อย่างหนึ่งของนักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อม คือ การพยายามสร้างและแสวงหาพื้นที่ให้กับตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพยายามแสดงออกซึ่ง

ความสามารถส่วนตัวที่โดดเด่น แต่เมื่อนักศึกษาที่ต้องศศียาเสพติดต้องกลับมาพบปะกับเพื่อนในกลุ่มของตนเองก็จะแสดงออกในอีกรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องศศียาเสพติดจึงมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา หลายครั้งเมื่อนักศึกษาที่ต้องศศียาเสพติดต้องออกจากกลุ่มวัฒนธรรมย่อย และเมื่อต้องอยู่ในพื้นที่บางพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ของสังคมกระแสหลัก นักศึกษาที่ต้องศศียาเสพติดหลายคนต้องแสดงท่าทางออกมาเพื่อให้เกิดการยอมรับทั้งการพูดคุย การวางที่ท่า และการกระทำ แต่การเปลี่ยนแปลงตัวเองอาจจะห้าวหาญอีกครั้ง เมื่ออยู่กับเพื่อนสนิท การแสดงบทบาทนี้จึงซึ้นลงเลื่อนไหล ความหมายและตัวตนของนักศึกษาที่ต้องศศียาเสพติด จึงไม่ใช่สิ่งถาวร เพราะการเลื่อนไหลนี้เองทำให้บางครั้งนักศึกษาที่ต้องศศียาเสพติด ไม่สามารถที่จะเข้าใจตัวเองได้ เช่น ประสบการณ์ของสิงห์ นักศึกษาที่ต้องศศียาเสพติดวัย 20 ปี

ผมเป็นนักกีฬาของสถาบันครับ ทุกวันผมต้องซ้อมกีฬามากกว่าเพื่อน เพราะผมต้องการเป็นดาวเด่นของทีม นั่นสืบเนื่องมาจากเพื่อนในทีมและโค้ชบอกว่า ไม่ต้องอภัยมาเล่นนะ เดี่ยวยาออกฤทธิ์จะจับเพื่อนเป็นตัวประกัน ผมไม่ทราบที่เพื่อนรู้ได้อย่างไรว่าผมเคยต้องศศียาเสพติดมาก่อน แต่นั่นก็ไม่สำคัญเท่ากับว่าตอนนี้ผมไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับมันแล้ว แต่ก็ทราบว่าทุกคนไม่เชื่อใจและยังหวาดระแวงอยู่ แต่เวลาที่ผมได้พบเจอกับเพื่อนที่เคยผ่านค่ายด้วยกัน ผมรู้สึกเป็นตัวของตัวเองมาก จะพูดจะคุยอะไรก็ได้ ไม่ต้องคอยระวังคำพูดหรือการกระทำ ตอนนี้หากมีอะไรเดือดร้อนนอกจากทางบ้านแล้ว ก็เพื่อนกลุ่มนี้ล่ะครับที่ช่วยเหลือ

เรื่องราวของสิงห์สะท้อนให้เห็นว่า การเป็นนักศึกษาที่ต้องศศียาเสพติด ทำให้เกิดความอึดอัดใจและมีความลำบากในการใช้ชีวิตในสังคมไม่ใช่น้อย เพราะการดำรงชีวิตให้สังคมยอมรับสำหรับคนทั่วไป ก็ลำบากมากพอแล้ว แต่การที่เป็นนักศึกษาที่ต้องศศียาเสพติดยังถูกตีตราจากสังคมในแง่ลบ ยิ่งเพิ่มความยากลำบากในการดำรงชีวิตมากกว่าหลายเท่า ทั้งนี้เพราะอุดมการณ์ของวาทกรรม การตีตรา ความเป็นอาชญากร ยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ทั้งหมดล้วนส่งผลให้ความหวังที่จะใช้ชีวิตประจำวันให้ได้อย่างคนทั่วไปจึงยังถูกผลิตซ้ำและดำรงอยู่

สิงห์ได้ส่งผ่านความรู้สึกว่าแท้จริงแล้วการให้อภัยของสังคม ยังมีข้อจำกัดและไม่มีวันเป็นจริงได้ การยอมรับยังตั้งบนเงื่อนไข ในชีวิตนักกีฬาของสิงห์แม้ว่าจะเก่งเพียงใด หากคนอื่นที่มีความสามารถเท่าเทียมกับสิงห์ ย่อมทำให้สิงห์กลายเป็นรองทันที เพียงเพราะในอดีตของสิงห์ที่ไม่สวยงามเหมือนคนอื่น

ผมมีความสามารถด้านกีฬาอยู่แล้ว แต่ตอนที่เรียน ม.ปลายนั้น ผมซ้อมกีฬาเค้า และได้รู้จักกับเพื่อนที่เขาศศียา และได้แอบทดลองดู แต่ดันโชคร้ายตอนที่ทีมงานกีฬา เพราะว่ามีเรื่องทะเลาะ

วิวาทกับทีมอื่น ตอนนั้นจึงถูกจับตรวจปัสสาวะ และก็เจอสีม่วงเข้า ผมจึงถูกดำเนินคดีพร้อมกับเพื่อน และถูกส่งมาบำบัดตามขั้นตอนเยอะแยะมากมาย ผมไม่เคยหนีการติดตามและเข้ารับรายงานตัวทุกครั้ง เมื่อตรวจซ้ำก็ไม่เจอสีม่วง ทำให้ผมหลุดพ้นจากการควบคุมเร็วขึ้น ระหว่างนั้นผมเรียนกศน. และได้วุฒิมาสอบเรียนต่อครุฑ ในสถาบันผมก็ยังเล่นกีฬาอยู่ แต่มีคนในทีมรู้จักประวัติผม เขาจึงเอามาพูดต่อกัน แต่ผมก็ไม่สนใจอะไรนัก แต่ก็นึกน้อยใจว่า ยังมีการกระแนะกระแหนอยู่ตลอดเวลา เมื่อผมเหนื่อยๆ ก็ถูกมองว่า เล่นยามาหรือไงถึงไม่มีแรงซ้อม แต่ถ้าคนอื่นเหนื่อย จะถูกมองว่าไม่สบายหรือเปล่า เรียนหนักหรือเปล่า ผมว่ามันไม่ยุติธรรมครับ

ความพยายามของสิงห์ เป็นตัวอย่างที่สะท้อนความคิด ความหวัง ของนักศึกษาที่ต้องศึดยาเสพติดที่มีความต้องการที่จะทำตัว หรือแสดงออกซึ่งความสามารถทั้งนี้ก็เพราะต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม รวมทั้งยังมีความคาดหวังว่าหากกลับตัวกลับใจแล้วสังคมจะให้โอกาส แต่ยังพบว่ามึนักศึกษาที่ต้องศึดยาเสพติดจำนวนไม่น้อยที่มีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ ในชะตาชีวิตของตนเอง จนกระทั่งมีคำเรียกว่า เป็นเรื่องปกติอยู่แล้วที่กลุ่มคนเหล่านี้ต้องเจอเจอ ในห้วงเวลาของการแข่งขันเพื่อชิงความเป็นที่หนึ่งในด้านความสามารถ นักศึดยาเสพติดยังต้องพบกับคำว่า พ่ายแพ้ต่อกระบวนการติตรา และความผิดพลาดในอดีตที่ยังเฝ้าวนเวียนส่งผลมายังชีวิตปัจจุบันซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนหล่อหลอมให้กลายเป็นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมในที่สุด

เมื่อปีที่แล้วมีการคัดเลือกตัวแทนนักกีฬาเพื่อไปแข่งขันครับ ซึ่งในตอนนั้นมีการจัดการแข่งขันกันภายในทีมเพื่อทำการสรรหาตัวคน ซึ่งเพื่อนทุกคนในทีมรวมทั้งผมเองก็เชื่อมั่นว่าผมจะต้องได้รับเลือกเป็นตัวแทนอย่างแน่นอน แต่เมื่อถึงเวลาจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้น แม้ว่าผมจะมีความสามารถเป็นที่ประจักษ์โดดเด่น แต่ทว่าเพื่อนในทีมคนที่เป็นรองผมได้รับคัดเลือก เมื่อผมและเพื่อนคนอื่นไปถามโค้ช ท่านกลับตอบมาว่า เพื่อเป็นการรักษาภาพพจน์ของทีม เลยต้องให้เขาไปครับ

จากเหตุการณ์ชีวิตที่สะท้อนให้เชื่อได้ว่าในบางมิติกลุ่มคนเหล่านี้ยังต้องพบกับอุปสรรคในการดำเนินชีวิต กระบวนการติตราและการจับวางในตำแหน่งความเป็นชายขอบของสังคมยังมีปรากฏให้เห็นเสมอ แม้ว่าพวกเขาจะผ่านกระบวนการทางกฎหมายจนกระทั่งรับรองว่าเป็นบุคคลที่ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แต่นั่นก็คือเรื่องของเอกสารตามกฎหมาย แต่ในความเป็นจริงของชีวิตกลับไม่มีการรับรองได้ว่าพวกเขาจะได้โอกาส หรือความยุติธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมได้อย่างแท้จริง

ตัวอย่างที่ยกมาไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของ บอล และสิงห์ ซึ่งทั้งหมดนั้นได้ทำให้รู้ว่ นักศึดยาเสพติดนั้นมึอุปสรรคของวิถีชีวิตที่ทั้งคล้ายคลึง และแตกต่าง เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไปยังพบว่ามึนักศึกษาที่ต้องศึดยาเสพติดบางคนที่ไม่ยอมจำนนให้ตัวเองต้องอยู่ภายใต้

การควบคุมทางสังคม และน้อยเนื้อต่ำใจในการใช้ชีวิตเสมอ เรื่องราวชีวิตของบางคนเป็นที่น่าสนใจว่า มิติของการยอมรับได้ในสังคมนั้นเกิดขึ้นจริงในชีวิตหลังการถูกดำเนินคดีและผ่านกระบวนการบำบัด แม้ว่าเขาจะเกิดมาในครอบครัวที่ไม่อบอุ่น และในช่วงเวลาหนึ่งของชีวิตได้เข้าไปพัวพันกับยาเสพติด นอกจากนั้นยังมีคดีซ้ำซ้อนทั้งลักทรัพย์ วิวาท ค้ายาเสพติด และทะเลาะวิวาท แต่เมื่อได้รับโอกาสในการกฎหมายในการดูแลคดีของเด็กและเยาวชนแล้ว ความรู้ และสิ่งที่ได้รับจากกระบวนการเข้าค่ายบำบัด และการบวชสามเณรนั้น ได้ทำให้เขาหันกลับมาทบทวนตนเอง และตั้งใจประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันในด้านที่ตนเองถนัด จนสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และดูแลครอบครัว รวมทั้งกลายเป็นเสาหลักของการดูแลเพื่อนร่วมชะตากรรมเดียวกันได้

เรื่องราวชีวิตของธง เป็นตัวอย่างหนึ่งของผู้ที่เคยผ่านกระบวนการทางกฎหมายและการบำบัด ซ้ำยังเป็นผู้ที่เอาชนะวาทกรรมของการตีตรา สร้างสามารถแสวงหาพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเอง จนกระทั่งเป็นที่ยอมรับในสังคมวงกว้างได้อย่างแท้จริง

สมัยเด็กผมอาศัยอยู่กับปู่และย่าครับ เข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมรอบนอกของเขตเมือง ตอนนั้นยอมรับว่าเสพยาจริง ตอนแรกก็เริ่มมาจากการดมกาวก่อน จากนั้นก็กัญชา และตามมาด้วยยาบ้าครับ เมื่อไม่มีเงินพอจะซื้อยา ผมกับเพื่อนก็วางแผนหาเงินด้วยการโจรกรรม ลักขโมย ส่วนใหญ่ผมจะขโมยรถมอเตอร์ไซด์ตามหอพัก และตามลานจอดรถของห้าง มีพี่ที่รู้จักกันสอนให้ครับ หากเรารู้วิธีกลไกของรถก็ขโมยได้ไม่ยาก ผมใช้เวลาไม่ถึงสามนาทีกี่ได้รถมาแล้ว จากนั้นก็เอาไปส่งอยู่ที่รู้จักกันในการฆ่าหั่นขาย ได้เงินมาก็เอามาซื้อยา ต่อมาผมก็ส่งยาให้รุ่นพี่และก็ค้ายาไปในตัวด้วย ผมเอาไปส่งตามมอเตอร์ไซด์ที่เขาสั่งมา จากนั้นผมก็ถูกจับเพราะไปมีเรื่องชกต่อยกับกลุ่มวัยรุ่น เมื่อตำรวจจับตรวจก็ปรากฏว่ามีสารเสพติด จึงได้ถูกดำเนินคดีและดำเนินการตามกระบวนการที่ศาลสั่ง

ตลอดเวลาที่เข้าค่ายบำบัด หรือบวชเณร ปู่กับย่าเคยไปเยี่ยมครั้งเดียว ผมแอบรู้ว่าญาติพี่น้องเขาไม่ชอบผมที่ผมทำเสียชื่อเสียงตระกูล เลยปล่อยให้ปู่กับย่าร้างเกียดไปด้วย แต่ตอนที่อยู่ในค่ายบำบัดผมได้รู้จักกับท่านวิทยากรกระบวนการ ได้รู้จักตำรวจ ทหาร ที่เข้ามาให้ความรู้และอบรมสั่งสอน ผมไม่เคยเห็นการรายงานตัวเลขสักครั้ง เมื่อครบกำหนดที่กฎหมายกำหนดไว้ ผมก็ออกมาใช้ชีวิตตามปกติ ผมกลับไปหาปู่กับย่า และขอเงินก่อนหนึ่งมาเปิดร้านเล็กๆรับซ่อมรถมอเตอร์ไซด์ ก็อาศัยความรู้จากตอนที่เรียนขโมย ที่รุ่นพี่เขาสอนให้มาผนวกกับเคยไปเป็นลูกจ้างร้านรับซ่อมเลยทำให้ผมพอรู้เรื่องเครื่องยนต์กลไกบ้าง ลูกค้าที่วางใจเอารถมาให้ซ่อม ให้แต่ง ส่วนมากเป็นเพื่อนๆและน้องวัยรุ่นในหมู่บ้านครับ ทุกวันนี้กิจการเป็นไปได้ดี ทำให้มีรายได้มากขึ้นและผมก็ขยายร้านให้ใหญ่ขึ้น นอกจากนั้นผมยังเรียนต่อปริญญาตรี ภาควิชาศิลป ในมหาวิทยาลัยด้วยครับ ไปเรียนในเสาร์และอาทิตย์ ตอนนี้เรียนได้สองปีแล้ว เพื่อนในห้องเรียนก็ไม่มีใครรังเกียจผม แม้ว่าเขาจะรู้ประวัติผมก็ตาม ทุกวันนี้ที่ร้านผมมีน้องๆที่ผมจ้างไว้ช่วยงานเป็นน้องที่ผ่านค่ายบำบัด หรืออยู่ระหว่างการติดตาม มา

ทำงานด้วย ซึ่งท่านวิทยากรเอามาฝากไว้เพื่อให้เรียนรู้การซ่อมรถเผื่ออนาคตด้วยครับ ผมก็สอนน้องๆ ตามประสบการณ์ของตนเอง ในส่วนตัวผมมองว่าคนเราผิดพลาดกันได้ เมื่อพลาดก็รู้จักปรับตัวให้ดีขึ้น ผมจึงไม่รังเกียจน้องๆ ที่รับมาช่วยงาน แม้ผมจะรู้ว่าน้องบางคนนั้นยังแอบไปเล่นยาอยู่ หรือลักเล็กขโมยน้อยภายในอู่ก็ตาม ผมไม่เคยคิดแจ้งความดำเนินคดี แต่ผมจะเรียกมาสอน มาเตือนและให้โอกาส ซึ่งน้องๆ เขาก็รักผมและยินดีปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สิ่งที่ผมภาคภูมิใจที่สุดเลยคือ ผมได้อยู่ดูแลปู่กับย่า ให้ท่านมีกินมีใช้อย่างมีความสุข และผมยังเป็นเสาหลักให้กับตระกูล แม้ว่าในอดีตญาติพี่น้องจะเคยรังเกียจผมอย่างไร ผมก็ไม่โกรธเพราะผมมองว่าผมเองก็มีส่วนผิด ทุกวันนี้ครอบครัวเราอยู่อย่างมีความสุขและมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เดือดร้อนครับ (ฅง นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด วัย 28 ปี)

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้สรุปได้ว่า “วัฒนธรรมย่อยของการดำเนินชีวิต” ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นแต่ละคนมีความแตกต่างกันไปตามรูปแบบทัศนคติของการดำเนินชีวิต และประสบการณ์ที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแต่ละคนประสบมาแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าโดยสรุปแล้วการถูกตีตราทางสังคม ความหวาดระแวง และความไม่เชื่อใจที่มีต่อนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจะยังคงอยู่ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่ากลุ่มของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจะยอมจำนนต่อสภาพการณ์นั้นซะทีเดียว ยังพบว่ามีความพยายามที่จะแสวงหาพื้นที่ทางสังคม การสร้างโอกาสในการแสดงความรู้ความสามารถเพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ และเพื่อการยอมรับ แม้ว่าการให้โอกาสและการยอมรับนั้นจะยังมีเงื่อนไข และมีข้อจำกัดก็ตาม

กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมผ่านกระบวนการสร้างอัตลักษณ์หรือการนิยามตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้น ปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน คือ การนิยามตนเองของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในการต่อสู้ ต่อรองในเรื่องโอกาสทางสังคม สิทธิและความเท่าเทียม และเป็นการนิยามตนเองในระดับปัจเจกผ่านปฏิบัติการการใช้ชีวิตประจำวันของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด แต่หากจะมองถึงความเป็นอัตลักษณ์หรือตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดว่าเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นอาจจะทำให้เชื่อได้ว่าความเป็นตัวตนของอัตลักษณ์นั้นเป็นสิ่งที่ถูกปลูกสร้างผ่านความหมายที่สังคมและวัฒนธรรมมีส่วนกำหนดให้เกิดขึ้น ในการที่ตัวตนนั้นต้องถูกเผชิญหน้ากับคนอื่นที่มีตัวตนคล้ายคลึงกัน จึงอาจจะเป็นที่มาของการเกิดการเป็นพวกเดียวกัน การเป็นกลุ่มเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงการก่อรูปของตัวตนและอัตลักษณ์ที่อยู่ในรูปแบบของความคล้ายคลึงกัน การเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดเป็นความรู้สึกผูกพัน และเป็นจุดกำเนิดของสำนึกร่วมบางอย่างจนสร้างยุทธศาสตร์เพื่อการรวมตัวและเพื่อการตอบโต้ขึ้นมา

1.2 การสร้างตัวตนและการต่อรองของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

จากโจทย์วิจัยที่ระบุไว้ว่ากลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีกระบวนการในการสร้าง

อัตลักษณ์ สร้างพื้นที่ทางสังคมอย่างไร คำตอบที่ได้ต้องมาจากข้อมูลที่พบในมิติต่าง ๆ ที่บ่งชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดเป็นผู้ให้คำตอบว่าตัวตนที่แท้จริงของเขาเหล่านี้คืออะไร ซึ่งการมีตัวตนของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดนั้นย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่ภายในตัวนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติด และสิ่งที่อยู่รอบตัวของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติด ที่จะสามารถกำหนดรูปร่างของการเป็นนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดขึ้นมา การที่นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดจะมองตัวตนที่แท้จริงของตนเองออกมาอย่างไรนั้นจึงมีผลมาจากการที่นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในเวลานั้นในขณะนั้น ด้วยเหตุนี้การเป็นนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดจึงไม่ใช่แค่เพียงการรับรู้ การรู้จักตนเองของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดเท่านั้น แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการมอง การให้ความหมายจากบุคคลที่นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ด้วยเหตุนี้การที่นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดนิยามตัวตนของตนเองได้เหมือนกันกับที่คนอื่นนิยามนั้น จะกลายเป็นความหมายทางตัวตนของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดที่เป็นความหมายทั่วไป แต่ไม่ได้หมายความว่านักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดจะนิยามตนเองได้สอดคล้องกับคนอื่นนิยามเสมอไป เพราะนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดเองก็มีอิสระพอที่จะบอกได้ว่าตนเองแท้จริงแล้วเป็นอย่างไร และไม่จำเป็นต้องมีตัวตนเป็นไปตามที่บุคคลอื่นคาดหวัง และนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดเองก็มีอิสระในการกระทำที่ไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานของสังคมที่ได้รับรู้ว่าถูกต้อง ดิงามที่ได้พยายามครอบงำนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดตลอดเวลา

การต่อรองตัวตนของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดผ่านระบบความเชื่อด้านจิตวิเคราะห์ และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับประเด็นมิติทางด้านจิตวิทยา อารมณ์ และการแสดงออกของผู้เสพยา และนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดนั้น หลายครั้งที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นเรื่องปัญหาด้านจิตอันเกิดจากยาเสพติด ซึ่งนำไปสู่ปัญหาอาชญากร ความเชื่อของแนวคิดจิตวิเคราะห์ให้ความสำคัญกับยาเสพติดไว้ว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการทำงานไม่เหมาะสมของสภาวะจิตที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด สภาวะจิตแห่งการรับรู้ ความเข้าใจ การใช้เหตุผล และสภาวะจิตที่เกิดจากการเรียนรู้ แต่แนวคิดนี้ให้น้ำหนักไปที่สภาวะจิตที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดหรือที่เชื่อกันว่าเป็นสันดานดิบมากกว่าส่วนอื่น ทั้งนี้เป็นเพราะเชื่อว่ามนุษย์นั้นต้องการตอบสนองต่อการแสวงหาความสุขและความพึงพอใจของตนเอง แต่ในความต้องการนั้นยังต้องถูกจำกัดไปด้วยรูปแบบทางสังคมที่ได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม กฎหมาย จารีต ประเพณี

ความเชื่อแนวจิตวิเคราะห์หมองว่าการทำงานที่ไม่สมดุลของสภาวะจิตแต่ละคนจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์และการเลี้ยงดู นั่นคือการที่บุคคลเติบโตมาในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมจนไม่สามารถที่จะพัฒนาบุคลิกภาพและจิตใจได้อย่างเต็มที่ในวัยเด็ก จะส่งผลให้เป็นวัยรุ่นที่

มีปัญหา แนวคิดนี้มองภาวะของการพัฒนาจิตควบคู่ไปกับการพัฒนาบุคลิกภาพและเชื่อว่าบุคคลที่ได้รับ การเลี้ยงดูมาในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมจะไม่สามารถแสวงหาความเป็นตัวตนได้ นั่นคือจะเป็นผู้ที่ขาดความเชื่อมั่น และมีปัญหาด้านบุคลิกภาพ รวมทั้งรูปแบบปัญหาของการใช้ชีวิตในระยะยาว

ความเชื่อนี้ได้ถูกผนวกเข้าสู่ปัญหาเสพติด โดยมองว่าผู้ที่เสพยานั้นเป็นผู้ที่มีสภาพจิตใจอ่อนแอ ถูกชักจูงได้ง่าย ไม่มีตรรกะในการวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสียเมื่อถูกชักนำ ผู้ใช้ยาเสพติดเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอ และต้องการปลดปล่อยความต้องการด้านจิตใจให้เป็นพลังในการขับเคลื่อนการใช้สารเสพติดเมื่อร่างกายของผู้เสพได้รับความสุขและความพึงพอใจจากการเสพ สมองก็จะสั่งการให้มีความต้องการเสพในครั้งต่อไป อีกทั้งยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความกล้าให้สามารถกระทำการบางอย่างที่ไม่สามารถทำได้เมื่อไม่ได้เสพได้ นอกเหนือจากพฤติกรรมทางการเสพยาเสพติดแล้ว แนวคิดจิตวิเคราะห์หมองว่าบุคคลเมื่อเสพยาแล้วจะมีจิตใต้สำนึกที่ทำหน้าที่สั่งการ เช่น ในช่วงระยะที่ไม่ได้ใช้ยาเสพติด จิตใต้สำนึกเกิดความหวาดระแวงและเป็นกังวล มีความหวาดกลัวต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพสังคมที่อยู่รอบตัว ไม่สามารถควบคุมสัญชาตญาณได้ โดยความหวาดกลัวจะนำไปสู่กระบวนการทางร่างกาย ความเครียด กระวนกระวายใจ ซึ่งเป็นภาวะที่บีบคั้นให้ต้องแสวงหาวิธีการลดภาวะไม่พึงปรารถนาในรูปแบบของพฤติกรรมที่เป็นการปกป้องตนเอง แนวคิดจิตวิเคราะห์อธิบายไว้ว่าผู้เสพยาเสพติดจะพยายามหลีกเลี่ยงจากความจริง ปลีกตัว รวมทั้งมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การโกหก ลักขโมย กระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมและผิดกฎหมายต่อไป (ศุนย์วิชาการด้านยาเสพติด, 2549)

ที่กล่าวมาเป็นแนวคิดจิตวิเคราะห์ในเชิงทฤษฎี แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ล้วนแต่เคยผ่านการเสพมาแล้วนั้นไม่ได้มีสภาพจิตใจและบุคลิกภาพเป็นไปตามทฤษฎีเสมอ ยังมีบางคนที่พยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามสังคม กระแสหลักต้องการ โดยไม่ได้หมายความว่า จะควบคุมความต้องการภายในจิตใจของตนเองไม่ได้ ดังประสบการณ์ของ อ่าง นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด วัย 22 ปี

ผมมองว่ายาบ้าก็เหมือนยาทั่วไปนะครับ สำหรับผมจะใช้มันเมื่อเวลาต้องการเท่านั้น ไม่ได้เสพก็ไม่มีไร สำหรับผมแล้วยาบ้าก็เหมือนยาทั่วไป ใช้น้ำแต่พอติมันก็เกิดประโยชน์ ใช้น้ำมากไปก็เกิดโทษ บางทีสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนที่เสพยาไม่ได้เหมือนกันทุกคน ตามข่าวก็ชอบประโคมให้ดูราวว่าคนที่เสพยาบ้าจะต้องเป็นบ้าทุกคน ในส่วนตัวของผมเชื่อว่าผมคุมมันได้ และผมก็ยังใช้ชีวิตได้เหมือนคนทั่วไป เรียนหนังสือได้ ทำงานได้ ขับรถได้ ครับ

นอกจากความเชื่อในเรื่องของการต่อสู้กับแนวคิดจิตวิเคราะหฺแล้ว การต่อรองผ่านระบบของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม โดยความเชื่อนี้ว่าเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในบริบทของวัฒนธรรมที่รองรับและให้ความชอบธรรมแก่การใช้ความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงทางโครงสร้าง ความรุนแรงทางวัฒนธรรมมักจะปรากฏให้เห็นได้ในสังคมทั่วไปทั้งที่อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ ศาสนา และอุดมการณ์ รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา นอกจากนั้นแล้วยังพบว่าความเสื่อมโทรมของโครงสร้างสังคมอันเป็นผลมาจากความไม่สอดคล้องทางวัฒนธรรมและวิธีการได้มาซึ่งบทบาท พื้นที่ และการยอมรับ นั่นคือสังคมไทยหลงไหลในระบบของทุนนิยม และการบริโภคนิยม การมีวัฒนธรรมที่เชิดชูผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ความมีเกียรติและศักดิ์ศรีวางอยู่บนอำนาจทางเศรษฐกิจ ทำให้บุคคลต้องต่อสู้และดิ้นรนให้ได้มาซึ่งสิ่งนั้น ขบวนการค้ายาเสพติดก็เช่นเดียวกัน ในมิติบางมุมมองผู้ค้ายาที่มีเป้าหมายในการสร้างฐานะ สร้างรายได้ โดยตนเองนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสพเสมอไป ในการค้ารายย่อย กลุ่มของเด็กและเยาวชนยังนับว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงสร้างทางสังคมนี้เช่นเดียวกัน

เรื่องราวของ กบ เยาวชนผู้ต้องคดียาเสพติดวัย 20 ปี ซึ่งอาศัยอยู่กับยายและป้าที่พิการ ได้สะท้อนให้เห็นมุมมองของการใช้ชีวิต รวมทั้งการที่ตนเองต้องก้าวเข้ามาสู่วงจรของยาเสพติดไว้อย่างน่าสนใจว่า

ผมถูกจับตอนอายุ 17 ปี ตอนค้นตัวผมมียาจำนวนหนึ่งครับ แต่ตรวจปัสสาวะไม่มีผลอะไร เพราะผมไม่ได้เสพ ผมรู้ว่ายาเสพติดมันไม่ดี มันทำร้ายร่างกายและไม่ดีต่อสุขภาพ เริ่มแรกเขามาจ้างให้ผมเอาของไปส่งให้คนบางคน เขาให้ค่าเงินผมจำนวนหนึ่งซึ่งผมคิดว่ามันพอใช้จ่ายในครอบครัว เพราะยายก็แก่มากแล้ว ป้าเองก็ไม่ค่อยสบาย ผมจึงต้องดูแลครับ ก่อนหน้านั้นผมรับจ้างเขาเกี่ยวข้าวและดำนา แต่นั่นก็ทำเป็นฤดูกาล บางครั้งผมไปรับจ้างก่อสร้าง แต่ด้วยความที่ยังเด็กไม่มีฝีมือทางช่าง ผมก็ได้เป็นแค่ลูกมือ และได้ค่าจ้างนิดเดียว จากตรงที่ผมมารับจ้างก่อสร้างนี่ละครับที่ทำให้ผมมีโอกาเข้าสู่การค้า ตอนแรกเขามาชวนเสพโดยอ้างว่าจะสามารถทำงานได้หนักขึ้น แต่ผมกลัวติด และจะเป็นอันตราย ผมสงสารยายกับป้า เขาเลยจ้างให้ผมเดินยาให้ครับ แต่ละครึ่งก็เงินเป็นพัน บางครั้งได้หลายพัน ผมก็เอามาใช้จ่ายในครอบครัว เอาเงินให้ยายและเป็นค่ารักษาป้าด้วยครับ

ในมิติของกบที่เข้าสู่วงจรการค้ายาเสพติดด้วยความตั้งใจ แต่ความตั้งใจนั้นตั้งอยู่บนเงื่อนไขทางสังคมที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว แม้ว่าในสังคมกระแสหลักยังให้การเหยียดหยามผู้ค้ายาว่าเป็นอาชญากร เป็นความผิดขั้นรุนแรงที่สมควรได้รับโทษประหารชีวิต และเมื่อมีการประหารชีวิตผู้ค้ายาเสพติดแล้ว สังคมเองยังมีความสะใจและเชื่อว่าเป็นเรื่องปกติที่คนทำผิดสมควรจะได้รับปรากฏการณ์นี้เป็นความรุนแรงของความรู้สึกที่ถูกแทรกซึมโดยที่ไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นกับ

สังคมที่จะปฏิเสธไม่ได้ แต่เบื้องหลังของการเข้าสู่กระบวนการค้ายาเสพติดมักจะไม่มีการกล่าวถึง ไม่มีการสืบสาวหาความจริงเชิงเหตุผลว่าทำไมบุคคลเหล่านี้ต้องเข้าสู่วงจรการค้ายา เรื่องราวชีวิตของกบที่เป็นเยาวชนคนหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลของปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีในสังคม ความยากจน ความลำบาก และความขาดแคลน ล้วนแต่เป็นแรงผลักดันให้กบเข้าสู่วงจรการค้ายาเสพติด

ตอนที่ผมถูกจับ สิ่งแรกที่ผมคิดถึงคือ ยายและป้า ผมไม่ได้สนใจเลยว่าผมจะไปเจออะไร ต้องถูกตัดสินอย่างไร โชคดีที่ศาลท่านเมตตา เห็นผมเป็นเด็กเยาวชน ผมจึงไม่ต้องเข้าเรือนจำ แต่ต้องเข้ารับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และเข้าค่ายฝึกจิต ให้การเรียนรู้ด้านอาชีพต่าง ๆ ตลอดเวลาที่อยู่ในค่าย หรือตอนที่เขาให้บวชนั้น ยายไปเยี่ยมผมเป็นประจำ แต่ป้าไม่ได้ไปเพราะป้าไม่ค่อยแข็งแรง ผมให้สัญญากับยายว่าผมจะทำตัวดีให้เขาเมตตาและปล่อยผมออกมาไว ๆ ผมได้เรียนรู้วิธีการตัดผม และผมได้รับเงินมาก่อนหนึ่งไม่มากนักรวมทั้งได้อุปกรณ์การตัดผมมาด้วย ซึ่งเป็นความเมตตาจากผู้ใหญ่ครับ ผมได้มาเปิดร้านรับตัดผมได้ทุนบ้าน มีน้องๆนักเรียนประถมแถวบ้านมาอุดหนุน ผมคิดรายละ 10-20 บาท ของเด็กและของผู้ใหญ่ ส่วนยายก็ทำขนมขายหน้าร้านครับ บางทีผมก็นึกขอบคุณยาเสพติด ที่ทำให้ผมได้เข้าไปเรียนรู้วิถีของเยาวชนที่ต้องคดี และได้เรียนรู้การสร้างอาชีพ ผมอยากบอกกับสังคมว่า คนที่เสพยา ค้ายา หรือทำความผิดต่างๆ บางคนก็เป็นคนไม่ดี แต่บางคนนั้นมีความจำเป็นเบื้องหลังที่ซ่อนอยู่ ก่อนที่สังคมจะตัดสินว่าใครดี ไม่ดี ผมอยากให้เห็นใจตัวตนของเขาก่อนการตัดสินครับ

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับทั้งผู้เสพยาเสพติด ค้ายาเสพติด ทั้งที่เป็นนักศึกษา หรือเยาวชนทั่วไป มีความหลากหลายเกินจะตัดสินใจได้ว่าแท้จริงแล้วความเชื่อว่าการเป็นตัวตนและอัตลักษณ์ของตนเองนั้นมีที่มาที่ไปอย่างไร ด้วยเหตุนี้การเสนอแง่มุมต่าง ๆ ของตัวตนและอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด จึงมักแสดงให้เห็นถึงการให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบของคุณค่าที่อาจจะเหมือนหรือต่างกัน ซึ่งทำให้เชื่อได้ว่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นมีการกระทำตามความหมายที่เขารับเข้ามา และบ่อยครั้งที่การแสดงออกจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์รอบตัว

ตารางที่ 2 สรุปรายการต่อรองทางอัตลักษณ์และตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

รูปแบบการต่อรอง	ลักษณะของการต่อรอง
1. การต่อรองผ่าน ความเชื่อตามแนวคิด จิตวิเคราะห์	ความเชื่อของแนวคิดจิตวิเคราะห์ตามทฤษฎีมองว่าผู้ใช้ยาเสพติดเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอ และเมื่อเสพยาแล้วจะมีจิตใจสำนึกสั่งให้เกิดความหวาดระแวงและเป็นกังวล มีความหวาดกลัวต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพสังคมที่อยู่รอบตัว ไม่สามารถควบคุมสัญชาตญาณได้ และผู้เสพยา

รูปแบบการต่อรอง	ลักษณะของการต่อรอง
2. การต่อรองในชีวิตประจำวัน	<p>เสพติดจะพยายามหลีกเลี่ยงจากความจริง ปลีกตัว รวมทั้งมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่ถึงอย่างไรก็ตามนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดบางคนยังมีพฤติกรรมและจิตสำนึกที่ไม่เป็นไปตามทฤษฎี มีการปรับเปลี่ยน วางแผน ยุทธศาสตร์ใหม่ในการต่อรองกับสังคม โดยการสร้างพื้นที่ทางสังคม และสร้างตัวตนตามความรู้ ความสามารถที่มีให้เป็นที่ยอมรับ</p> <p>นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับความต้องการทางจารีต และวัฒนธรรมที่สังคมกระแสหลักกำหนด มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่ต้องประสงค์มากขึ้น โดยมีการซ่อนเร้นพฤติกรรมบางด้านเพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากการประทับตรา และรอดพ้นจากความแปลกแยก แต่ในขณะเดียวกัน นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีความพยายามเปิดเผยตัวตนเมื่อต้องการแสดงออกซึ่งบทบาททางตัวตนของตนเองตามโอกาส แต่ศักยภาพในการแสดงออกมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพื้นที่และเวลา</p>
3. การต่อรองตัวตนของผ่านโครงสร้างทางวัฒนธรรม	<p>ในบริบทของวัฒนธรรมที่รองรับและให้ความชอบธรรมแก่การใช้ความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงทางโครงสร้าง ความรุนแรงทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในรูปของสัญลักษณ์ ศาสนา และอุดมการณ์ โดยมองว่าระบบของทุนนิยม และการบริโภคนิยม เป็นตัวการในการสร้างอุดมการณ์ของวัฒนธรรมที่เชิดชูผู้มีฐานะร่ำรวย และผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ ทำให้บุคคลต้องต่อสู้และดิ้นรนให้ได้มาซึ่งสิ่งนั้น ซึ่งพบว่าแท้จริงแล้วยังมีผู้ต้องหาในคดียาเสพติดบางคนที่ต้องกระทำความผิดโดยที่ไม่ตั้งใจและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นอกจากนั้นยังมีความพยายามที่จะต่อต้านความเชื่อนี้ด้วยการพยายามสร้างฐานะ สร้างรายได้จากความสามารถที่มีอยู่ โดยไม่หันเข้าสู่กระบวนการค้ายาเสพติดอีก</p>

จากตารางที่ 2 ทำให้ทราบว่า การต่อรองทางอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีได้หลายรูปแบบ ซึ่งการต่อรองนั้นนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจะเลือกใช้รูปแบบใด ขึ้นอยู่กับว่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดผู้นั้นดำรงอยู่ในสถานภาพใด และมีศักยภาพของโอกาสในการแสดงออกซึ่งตัวตนของตนเองแค่ไหน นั่นคือนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดทุกคนมีความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสซึ่งส่งผลให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแต่ละคนมีรูปแบบของการต่อรอง และการดำเนินชีวิตประจำวันแตกต่างกันไป นอกจากนี้โอกาสในการต่อรองทางอัตลักษณ์ที่แตกต่างจะส่งผลต่อการ

สร้างพื้นที่ทางสังคมที่แตกต่าง ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในส่วนต่อไปภายใต้หัวข้อกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพ

2. กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องอาศัยสภาพ

เมื่อพูดถึงเรื่อง พื้นที่ (space) คนทั่วไปมักจะเข้าใจว่าเป็นเรื่องทางเรขาคณิต โดยมองพื้นที่ว่าประกอบขึ้นและวัดได้ด้วยมิติความกว้าง ความยาว และความลึก เป็นสิ่งถูกกำหนดมาในฐานะเป็นมิติของการมีอยู่ในโลกของสิ่งต่างๆ สสารทุกชนิดดำรงอยู่ในพื้นที่ ดังนั้นพื้นที่จึงเป็นความเป็นจริงและเงื่อนไขถูกกำหนดมาให้ ในแง่นี้พื้นที่ “ว่างเปล่า” คือปลอดพ้นจากการให้คุณค่า ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหรือรับใช้ผลประโยชน์ของใคร จึงปลอดจากอำนาจและการเมือง ความเป็นกลาง โดยธรรมชาติในสามัญสำนึกของคนทั่วไป (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2543)

แต่ในความเป็นจริงแล้วพื้นที่นั้นเป็นสนามของปฏิบัติการทางสังคมของการต่อสู้ แย่งชิงให้ได้มาเพื่ออำนาจ ท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายทั้งในเรื่องของชาติพันธุ์ โครงสร้างทางการเมือง ประเพณี และวัฒนธรรม ล้วนแต่เป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการของการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ ดังนั้นการทำความเข้าใจเรื่องพื้นที่ทางสังคมจะสามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้

Henri Lefebvre (1991) ได้ทำการศึกษาและแบ่งความสัมพันธ์ของบุคคลกับพื้นที่ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ spatial practice คือความสัมพันธ์ต่อพื้นที่ในเชิงวิพากษ์ ซึ่งความสัมพันธ์นี้เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน โดยแสดงออกให้เห็นได้จากพฤติกรรมของมนุษย์ต่อพื้นที่ต่างๆ อย่างที่เห็นและที่ “เป็น” เช่น การใช้พื้นที่ในชีวิตประจำวันจะมีส่วนสาธารณะกับส่วนตัว พื้นที่การทำงานกับพื้นที่พักผ่อน ซึ่งในแต่ละสังคม ก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป representations of space พื้นที่ในลักษณะนี้ เป็นพื้นที่แบบมโนทัศน์ (conceptualized space) ที่เป็นผลผลิตของ ศาสตร์และความเป็นเหตุเป็นผล เกิดจากกระบวนการคิดว่าพื้นที่ “คือ” อะไร และ representational space พื้นที่ในการแสดงผ่านความสัมพันธ์กับสัญลักษณ์และจินตนาการ เป็นพื้นที่ที่เป็นได้ทั้งของจริงและเป็นที่ถูกพรรณนาขึ้น เกิดจากการระลึกและความรู้สึก เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความหมายและปรับเปลี่ยนไปโดยการที่ผู้คนใช้ชีวิต “อยู่” ในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งทั้งสามส่วนนี้ จะมีความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ของความเป็น-อยู่-คือ (the triad of the perceived-lived-conceived space) ของกระบวนการผลิตพื้นที่ทางสังคม นั่นคือพื้นที่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน (everyday life) ที่แต่ละยุคแต่ละสมัยจะผลิตออกมาไม่เหมือนกัน ดังนั้นเมื่อพื้นที่ที่ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ถูกเชื่อมโยง และมองในลักษณะของความสัมพันธ์กับผลผลิตทางวัตถุอื่น ๆ โดยผ่านการกระทำเพื่อประสานรวม หรือแลกเปลี่ยนกันทางวัตถุในสังคมแล้ว (ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ, 2554)

ดังนั้น คำว่าพื้นที่ตามความหมายในความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้น และหากว่าผู้ที่สร้างขึ้นมานั้นเป็นกลุ่มคนที่สังคมเบียดขับและตีตราในแง่ลบ จึงมักจะเป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากสังคม เป็นพื้นที่ของความเป็นอื่น เป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีการพูดถึง เป็นพื้นที่

ของความขัดแย้ง หรือไม่ก็เป็นพื้นที่ที่เกิดจากความขัดแย้งต่าง ๆ มารวมอยู่ด้วยกัน อาจกล่าวได้ว่าพื้นที่ของนักศึกษาที่ต้องศีกษาเสพติดนั้นเป็นพื้นที่ชนิดพิเศษ โดยเป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ชนิดอื่น ๆ และการเข้าไปมีความสัมพันธ์ของพื้นที่ชนิดนี้กับพื้นที่ชนิดอื่น ๆ มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดการสงสัย การสร้างความมั่นคง หรือไม่ก็สลายความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมลง เป็นพื้นที่ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงพื้นที่อื่น ๆ เข้าด้วยกัน ในขณะที่เดียวกันก็ขัดแย้งกับบรรดาพื้นที่เหล่านี้ด้วยเช่นกัน

พื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องศีกษาเสพติด

การเปลี่ยนวิธีคิดจากการมองพื้นที่ตามมุมมองของภูมิศาสตร์ถึงประเภทของการมองพื้นที่ในเชิงนามธรรมว่าแท้จริงแล้วพื้นที่นั้นมีความเคลื่อนไหวและเลื่อนไหลไม่ได้ยึดติดตรึงอยู่กับที่ ถือว่าเป็นการทำลายต่อความคิดในแนวคิดของพื้นที่แบบเก่าที่เชื่อว่าพื้นที่นั้นมีความเป็นอยู่กับที่ ไม่เคลื่อนไหว มีความเป็นระบบระเบียบ สัมพันธ์กับเวลาในระนาบของเส้นตรง เปลี่ยนแปลงไม่ได้ซ้ำยังมีการหยุดนิ่งกับความเชื่อไว้ที่ประเพณีและค่านิยมทางสังคมของพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์ ปรากฏการณ์นี้เชื่อมโยงกับรูปแบบของวิธีคิดที่ผูกยึดวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของคนไว้กับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แบบหยุดนิ่งตายตัว เป็นการปกปิดทำให้มองไม่เห็นอัตลักษณ์และกลุ่มของวัฒนธรรมที่ไม่ได้มีพื้นฐานมาจากพื้นที่ทางชาติพันธุ์ ท้องถิ่น และรัฐชาติ ดังนั้นพื้นที่ในความหมายใหม่คือการทำลายแนวความคิดเดิม ซ้ำยังเป็นการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะของการก้าวข้ามพรมแดนของพื้นที่และวัฒนธรรมแบบเดิม

ด้วยเหตุนี้ในแต่ละยุคแต่ละสมัยจึงมีความเชื่อและการปฏิบัติที่แตกต่างกัน การให้ความหมายของมิติทางด้านคุณค่าของคำว่าพื้นที่จึงไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ นอกจากนั้นยังเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นซ้ำยังพบว่าการต่อสู้และช่วงชิงความหมายอยู่ตลอดเวลา ปฏิบัติการนี้เองที่ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ของกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้มีความคิดหรือปฏิบัติตนสอดคล้องกับมาตรฐานหลักที่สังคมกำหนดอีกทั้งยังมีมิติของการช่วงชิงหรือการต่อรองกับความหมายเหล่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ตนเองมีอิสระจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสังคมเช่นกัน ปรากฏการณ์นี้ปฏิเสธไม่ได้ว่าไม่มีอยู่จริง ดังนั้นความหมายของพื้นที่จึงขึ้นอยู่กับเวลาและมีความเฉพาะเจาะจงภายใต้สถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้น บุคคลจึงมีการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตนและเลือกนิยามความหมายให้เหมาะสมกับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในมิติของเวลาและพื้นที่ การเลือกที่จะกระทำหรือการนิยามความหมายอย่างหนึ่งอย่างใดนั้นจึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าเหล่านั้นไม่ว่าจะหยิบยกประสบการณ์เดิมมาใช้หรือการผสมผสานกับประสบการณ์ใหม่ หรือการเลือกจะนิยามความหมายขึ้นมาใหม่ก็ตาม ล้วนแต่ทำให้สิ่งเหล่านี้กลายเป็นความทรงจำ ในอีกด้านมุมหนึ่งของชีวิตทั้งสิ้น

... ทุกครั้งที่อยู่กับคนทั่วไปในสังคม ผมพยายามที่จะพูดหรือมีมารยาทอย่างที่ดีที่เขาทำกัน ยอมรับรับว่าอึดอัดมาก แต่เวลาที่อยู่ในกลุ่มเพื่อน ซึ่งเพื่อนนั้นไม่ได้สนใจความเป็นมาหรือภูมิหลัง

ของผมเลย ผมมีความสุขมาก เพื่อนให้โอกาสและเข้าใจ ดังนั้นเมื่ออยู่กับเพื่อน ผมจึงทำตามสบาย อยากรู้อะไร หรือจะทำอะไร หรือจะคุยเรื่องราวสมัยเล่นยา หรือตอนที่เพื่อนพวกหลักเล็กขโมยน้อย ผมก็สามารถทำได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเพื่อน ๆ ผมที่นี้เขาไม่มีประสบการณ์พวกนี้หรอกครับ แต่เขาก็รับฟังผม และสนุกกับเรื่องที่ผมเล่าให้ฟัง... (ป๋อง นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดด้วย 22 ปี)

จากเรื่องเล่าในประสบการณ์ของป๋อง ทำให้ทราบว่าพื้นที่และเวลาตามความหมายของ นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดไม่ได้เป็นเรื่องที่จะหยุดนิ่งตายตัวหรือเป็นไปตามธรรมชาติ นั่นคือการ ช่วงชิงความหมายของพื้นที่และเวลามีการเปลี่ยนแปลงไปตามตามลักษณะของกลุ่มบุคคลที่มี ปฏิสัมพันธ์ด้วยกันในขณะนั้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามขอบเขตของพื้นที่และเวลาไม่ได้มีขนาดเท่ากัน นั่นคือขอบเขตพื้นที่และเวลาของแต่ละบุคคลอาจจะมีขนาดแตกต่างกันได้ การปฏิบัติในวิถี ประจำวันของแต่ละบุคคลจึงเต็มไปด้วยความแตกต่าง หรืออาจมีความเหมือนกันกับคนอื่น

...ที่สถาบันไม่มีใครทราบเรื่องของผมเท่าไรนักครับ แต่จะมีบ้างก็เพื่อนโรงเรียนเก่าสมัยมัธยม แต่เขาก็ไม่ได้มาท้าวท้วงอะไร แต่ถึงอย่างไรผมก็ไม่อยากให้ใครรับรู้เรื่องราวต่างๆของผม เพราะผม มองว่าบางทีเขาอาจจะไม่เข้าใจและรังเกียจ เพื่อนใหม่ที่นี้รักใคร่กันดีแต่ก็ไม่มีหลักประกันได้ว่าหาก เขารู้อดีตผมเขาจะรู้สึกดีต่อผมเหมือนเดิมหรือไม่ ในส่วนของครอบครัวไม่มีปัญหาครับ ทุกคนรับรู้ และไม่มีใครอยากพูดถึง ดูราวกับว่าทุกอย่างมันตายไปแล้ว ในครอบครัวและญาติพี่น้อง ทุกคนไม่มีใคร รื้อฟื้นและไม่พูดถึงอีก ไม่มีการตอกย้ำและให้กำลังใจ นอกจากนั้นยังให้ความช่วยเหลือผมในชีวิต ใหม่ในทุกๆด้านครับ... (ชาย ศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ด้วย 21 ปี)

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ได้แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีพื้นที่ในการ แสดงออกซึ่งตัวตน และกล้าเปิดเผยอดีตของตนในบางมิติ บางพื้นที่ กับบางกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น ใน บางครั้งพวกเขาจำต้องปกปิดอดีตของตนเอง ทั้งนี้ก็เพราะความต้องการการยอมรับหรือต้องการชีวิต ที่ปกติเหมือนคนอื่นทั่วไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดก็ไม่ได้ถูกตรึงอยู่ในพื้นที่ แบบเดียวตลอดเวลา ความยืดหยุ่นและความเลื่อนไหลของเวลาและพื้นที่ถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้ ชีวิตของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดไม่ติดอยู่กับพื้นที่และเวลาเพียงแบบเดียว นั่นคือนักศึกษาที่ ต้องคดียาเสพติดสามารถเคลื่อนตัวไปสู่พื้นที่แบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางความคิดหรือภายในจิตใจของตนเอง และมิติเวลานั้นก็ไม่ได้เหมือนกันไปหมดและ ตายตัวอยู่อย่างนั้นตลอดไป แต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดที่จะให้คุณค่าของเวลาที่แตกต่างกัน

ในส่วนของพื้นที่ของการศึกษา การสร้างงาน สร้างรายได้ ยังเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการ ต่อสู้และช่วงชิงการสร้างควมหมายของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและ

เพื่อเอาชนะวาทกรรมของการเอาดีไม่ได้ที่สังคมได้ตราหน้าไว้ ความสามารถด้านการเรียน ก็หา งาน ข่าง และความสามารถในเชิงธุรกิจ จึงเป็นพื้นที่ที่เขาเหล่านี้ต้องการ ในการก้าวข้ามวาทกรรมของการ ตีตราและเพื่อลบล้างอดีตที่ไม่สวยงาม ทำให้ต้องต่อสู้และดิ้นรนแสวงหากว่าคนปกติทั่วไป ความ ทะเยอทะยานอย่างไม่ยอมแพ้ นอกจากนี้จะต้องเอาชนะวาทกรรมของสังคมกระแสหลักแล้ว นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดต้องเอาชนะตนเอง และพยายามพิสูจน์ตนเองให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตา ทุกคนว่าพวกเขาทำได้

ความรู้และความสามารถของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดก็ถือเป็นพื้นที่ชนิดหนึ่งที่มีองค์ ความรู้ ระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาชุดหนึ่งกำกับอยู่ และมีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์ อากาศทางสมอง และความรู้ทางจิต ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่คอยกำกับการแสดงออกและ ศักยภาพของสติปัญญาของผู้ที่เสพยาเสพติด ดังนั้นการต่อสู้ของคนเหล่านี้กับชุดความรู้ทาง วิทยาศาสตร์ที่สังคมกระแสหลักเชื่อ จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายและต้องการการพิสูจน์ ซึ่งในประเด็นนี้ นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดบางคนยอมรับและยอมจำนนกับชุดความรู้นี้ ในขณะที่บางคนนั้นไม่เชื่อ ว่ามีอยู่จริง ทุกอย่างสามารถสร้างขึ้นมาได้หากพวกเขาต้องการให้เกิดขึ้น ดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องราว ของ ธง นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ที่ได้นำเอาความรู้ในเรื่องเครื่องยนต์และประสบการณ์ในอดีต สมัยเด็กที่ตนเคยถูกสอนในเรื่องการลัทธิรถมอเตอร์ไซด์ มาเป็นองค์ความรู้ภายหลังที่กลับตัวกลับใจ หลังการถูกดำเนินคดี มาเป็นหลักประกันของชีวิตโดยการเปิดร้านรับซ่อมจนประสบความสำเร็จ และ ยังสามารถส่งตัวเองให้ศึกษาต่อในระดับสูงได้ อีกทั้งความรู้ความสามารถนี้ยังถูกนำมาแยกเป็น กรณีศึกษาของค่ายกิจกรรม และโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับยาเสพติดอยู่เรื่อยๆ ประสบการณ์ของธง เป็นต้นแบบของการใช้ชีวิตที่ไม่ยอมจำนนอยู่ภายใต้วาทกรรมของสังคม แต่มีความท้าทายและ พยายามช่วงชิงความหมาย นอกจากนั้นยังพยายามจะเอาชนะรูปแบบการใช้ชีวิตของบุคคลปกติทั่วไป อื่นๆ โดย ธง ใช้ความสามารถของการสร้างตนในเชิงธุรกิจ ยกกระดับทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้นจนสามารถ เป็นที่พึ่งของคนปกติและเป็นที่ยอมรับของสังคมวงกว้าง

แต่ถึงอย่างไรก็ตามจากข้อมูลที่พบบางครั้งนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเองก็มีพฤติกรรมใน แบบที่สังคมนิยาม ในบางสถานการณ์นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีอารมณ์ที่รุนแรงและทำอะไรที่ ขาดสติยั้งคิด เช่น ในเหตุการณ์ที่ ธง ลงไปต่อว่าบุคคลอื่นกลางถนน ด้วยสาเหตุที่รถที่ตนขับถูกปาด หน้า ธงใช้วาจาที่รุนแรงและหยาบคาย ซ้ำยังทำดีทำต่อกับคู่กรณี ทั้งที่ในความเป็นจริงรถยังไม่ได้ชน กันเสียหาย แต่ธงเพียงแค่อดใจและระงับอาการโกรธของตนเองไม่ได้ จะเห็นได้ว่าในสถานการณ์บาง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นพวกเขาเองก็ยอมรับตัวตนในแบบที่คนอื่นนิยาม การนำเสนอในประเด็นนี้ไม่ได้มี เจตนาจะตีตรานักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด และนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของพฤติกรรมไปผูกติดกับอัต ลักษณ์ในด้านไม่เหมาะสมเสียทั้งหมด แต่ต้องการชี้ให้เห็นว่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแม้จะมีการ นิยามตนเองไปในแบบที่ตนเองอยากให้เป็นแล้ว บางครั้งนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดก็ได้นำเอาวาท

กรรมที่สังคมผลิตขึ้นมาให้กับนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดมาใช้ นั่นคือในบางครั้งนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดก็มีพฤติกรรมอย่างี่สังคมนิยามให้เช่นกัน ถึงอย่างนั้นก็ตามไม่ได้หมายความว่าอตัลัษณ์ของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดจะไม่เหมาะสมทุกครั้ง เพราะในบางสถานการณ์แม้แต่คนทั่วไปในสังคมก็อาจเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้เช่นกัน ทั้งนี้ก็เพราะการนิยามในเรื่องของตัวตน และอตัลัษณ์นั้น เป็นเรื่องที่ไม่ม่ี่ที่สิ้นสุดและสามารถผลิตซ้ำ และสร้างใหม่ได้ตลอดเวลา

จากประเด็นในเรื่องของพฤติกรรมการแสดงออกแล้ว ในส่วนของการสร้างอตัลัษณ์ยังพบว่า นักศึษาที่ต้องศึยาเสพติดมีอตัลัษณ์ที่ไม่แน่นอน ทั้งที่นิยามโดยตนเองและเป็นไปตามที่สังคมกระเสห์หลักนิยาม ทั้งนี้ก็เพราะความเชื่อของการสร้างอตัลัษณ์มีผลการมาจากโครงสร้างของสังคม และปัจเจกชนยอมรับตามที่บรรทัดฐานสังคมส่วนใหญ่กำหนดไว้ อย่างเช่นตัวอย่างการกระทำพฤติกรรมรุนแรงของตัวนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดเองก็เป็นอตัลัษณ์ในส่วนระดับปัจเจกบุคคลที่ถูกตีตราจากสังคมส่วนใหญ่ว่าพฤติกรรมเหล่านี้มีอยู่จริง แม้แต่ในเรื่องภาพลัษณ์ที่สังคมสร้างขึ้นให้กับนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดเช่น ความก้าวร้าว ความไม่เชื่อมั่นในตนเอง พฤติกรรมการใช้ยาเกินตัว ฯลฯ ล้วนแต่เป็นภาพตัวแทนที่คนทั่วไปในสังคมสร้างขึ้นให้กับผู้่ที่ศึยาเสพติดและที่มีต่อนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติด ซ้ำแล้วสังคมยังนำภาพตัวแทนนี้ไปยึดโยงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่รัฐมีต่อยาเสพติดแล้วยิ่งทำให้เชื่อได้ว่ากระทำี่จะทำความเข้าใจอตัลัษณ์ที่แท้จริงของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดต้องเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อนักศึษาที่ต้องศึยาเสพติดให้ได้ก่อนเป็นอันดับแรก ทั้งนี้ก็เพราะในภาพตัวแทนที่มีต่อนักศึษาที่ต้องศึยาเสพติดนั้นเป็นภาพที่มีในระดับปัจเจกเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่านักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดหรือแม้แต่ผู้่เสพยาเสพติดเองจะมีภาพลัษณ์ตามที่สังคมกำหนดเสมอไป

3. บทสรุป

การสร้างพื้นที่ทางสังคม การช่วงชิง การสร้างความหมายและการให้คุณค่า นับเป็นปรากฏการณ์สังคมที่ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว แต่มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงได้ อีกทั้งพื้นที่ของความสัมพันธ์ไม่ได้ถูกจัดแบ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัวกับพื้นที่สาธารณะแบบขั้วตรงกันข้าม แต่ในพื้นที่แต่ละแบบเต็มไปด้วยความหลากหลายที่ทับซ้อน การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในพื้นที่จึงมีความเข้มข้นและผันแปรไปตามสถานการณ์เฉพาะ ทำให้นักศึษาที่ต้องศึยาเสพติดเลือกนิยามสถานการณ์ กำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตนเองและสร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง นั่นคือการแสดงออกในลักษณะที่ไม่ยอมถูกจำกัดตัวตนให้อยู่ในพื้นที่ที่สังคมกระเสห์หลักกำหนดให้ นอกจากนั้นยังมีความพยายามที่จะสร้างตัวตนให้หลุดไปจากพื้นที่แห่งอำนาจ และการตีตรา นั่นคือนักศึษาที่ต้องศึยาเสพติดไม่จำเป็นต้องแสดงออกซึ่งบทบาทที่สังคมต้องการตลอด การปรับเปลี่ยนตัวตนไปตามพื้นที่และต่างเวลา สะท้อนให้เห็นถึงการแสวงหาพื้นที่แห่งตัวตนนอกขอบเขตของอำนาจของสังคม โดยวิธีนี้จะทำให้

นักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดหรือแม้แต่ผู้เสพยาเสพติดเองสามารถมีชีวิตได้อย่างมีความสุขและเป็นหนทางหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวัน

การสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ รวมถึงการนิยามความหมายของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติด มีความหลากหลายไปตามลักษณะของปัจเจก นั่นคือไม่ได้หมายความว่าเหมือนกันทุกคน สิ่งทีก่อรูปขึ้นมาเป็นลักษณะผสมผสานระหว่างนิยามหลักของสังคม และการนิยามความหมายจากนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดเอง นั่นคือนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดเองมีความพยายามจะต่อรองกับสังคมว่าบุคคลทีเคยต้องศึยาเสพติดทั้งทีเป็นผู้ค้า หรือผู้เสพนั่น ไม่จำเป็นต้องมีสภาพทางตัวตนเหมือนกันทุกคน ทั้งนี้ในมิติของความทับซ้อนด้านตัวตนจะมีทั้งความเหมือนและความต่าง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม นักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดยังต้องมีการใช้ชีวิตตามที่สังคมกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของกฎหมายทีจำเป็นต้องปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะกระบวนการบำบัดรักษา การติดตามผลการฟื้นฟู และการเข้ารับรายงานตัวตามกำหนด หรือแม้แต่บางคนอยู่ในระหว่างการสู้คดีก็ตาม แต่ในบางครั้งพวกเขาก็ไม่ยอมจำนนตกอยู่ในสภาวะขายขอบหรือไร้ตัวตนเสมอไป ด้วยเหตุนี้ทางออกของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดจึงมักจะพยายามสร้างตัวตน หรือแสวงหาตัวตนผ่านความรู้ ความสามารถ หรือการปรับปรุงตัว ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความหมายบางอย่างเพื่อรองรับสถานะของตน ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เชื่อได้ว่าตัวตนและอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติด มีความหลากหลายไปตามประสบการณ์และโอกาสทางสังคมทีได้รับ ทำให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างอัตลักษณ์ทีสร้างขึ้นโดยสังคมวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทีสร้างขึ้นจากตัวของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดเอง อีกด้านมุมหนึ่งก็ทำให้เห็นว่าการติตราทางสังคม การสร้างความหมายใหม่จากสังคม จะมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติดไม่เท่ากัน แต่นั่นไม่ได้หมายความว่านักศึกษาที่ต้องศึยาเสพติด จะสามารถเป็นผู้สร้างตัวตน หรือสร้างพื้นที่ทางสังคมได้โดยอิสระเพราะสิ่งนี้เกี่ยวข้องกับโอกาสความสามารถ และพื้นฐานประสบการณ์และความเป็นมา รวมถึงศักยภาพทีมีในตัวบุคคลทีแตกต่างกัน และส่งผลให้แต่ละคนมีกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมทีแตกต่างกัน

บทที่ 7

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด เป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความพยายาม การแสวงหาพื้นที่ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่จะตอบโต้และต่อรองกับปรากฏการณ์การเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด โดยนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้มีการแสดงอัตลักษณ์ และสร้างตัวตนเพื่อต่อรองและเรียกร้องความเป็นธรรมจากสังคม ท่ามกลางความหลากหลายของสังคม และความซับซ้อนตามประสบการณ์ชีวิตของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด สามารถสรุปการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษากระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด
- 1.2 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

2. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาระบบการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยกรอบแนวคิดหลักคือ แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ แนวคิดกระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ และแนวคิดเรื่องพื้นที่ทางสังคม เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในฐานะผู้กระทำความเสียหายและคุณค่าให้กับตนเอง รวมทั้งการสร้างคามหมายจากบุคคลอื่นในสังคม และในฐานะของผู้ที่ต่อสู้อำนาจของสังคมกระแสหลัก และสถาบันการศึกษาของรัฐที่เปรียบเสมือนพื้นที่หลักของการเรียกร้องให้เกิดการยอมรับในตัวตน และรับรองเรื่องของศักยภาพในความรู้ ความสามารถ และการคุ้มครองสิทธิ ซึ่งนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วยนักศึกษาที่มีรายชื่อในนักศึกษากลุ่มเสี่ยงของกองพัฒนานักศึกษา และนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการสู้คดี และกลุ่มของนักศึกษาที่เคยผ่านการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดในอดีต รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในกลุ่มเพื่อนที่ต้องคดีและเพื่อนทั่วไป รวมถึงครอบครัว ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา แม้ว่าในความเป็นจริงของสังคมนั้นมีความหลากหลายเกินกว่าจะสรุปว่ากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจะมีรูปแบบที่เหมือนกัน แต่จากข้อมูลที่พบทำให้เชื่อว่ากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเป็นไปในระดับปัจเจก และมีความทับซ้อนกันในบางประเด็น นั่นคือมีบางส่วนที่ยอมรับและยอมจำนนต่ออาชกรรม การสร้างความหมายและการตีตรา

จากสังคม และในบางส่วนมีทั้งการยอมรับและการต่อต้าน นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดบางคนมีความคิด ความเชื่อ และมีอุดมการณ์ต่อวาทกรรมและการสร้างความหมายจากสังคมอย่างถนอกรอกถนอโคน ดังนั้นกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจึงอยู่ในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแต่ละคนมีความแตกต่างกันในเรื่องของระดับการถูกเบียดขับ การยอมรับ รวมถึงรูปแบบของการต่อสู้ที่ซับซ้อนตามประสบการณ์ รวมทั้งประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในนิยามของตนเองที่แตกต่าง

2.1 กระบวนการเบียดขับตัวตน ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

การนำแนวคิดของกระบวนการเบียดขับตัวตนมาร่วมวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการศึกษาครั้งนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการกระทำทางสังคมรวมทั้งการให้ความหมายในตัวตนเกี่ยวกับระบบคุณค่าที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนิยามตนเองและที่ผู้อื่นนิยาม แนวคิดนี้จะทำให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคม กระบวนการเบียดขับ การสร้างวาทกรรม และการตีตราทางสังคมที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจะประสบพบเจอ มักจะเกิดจากความสัมพันธ์และสถานการณ์ที่หลากหลาย ภายใต้เงื่อนไขที่มีมากมาย ดังเช่น นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดอาจจะได้รับการยอมรับอย่างสูงในด้านความสามารถบางเรื่อง และในขณะเดียวกันก็มีการกีดกันอย่างที่สุดในบางเรื่องเช่นเดียวกัน แต่จากประสบการณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในแต่ละคนนั้นจะแสดงตัวตนที่แท้จริงออกมาแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้ระบบความหมายและความเชื่อผสมกับประสบการณ์ตั้งแต่อดีต ทำให้ในแต่ละบริบทที่มีสถานการณ์ที่แตกต่างกันรูปแบบของการแสดงความเป็นตัวตนจึงแตกต่างออกไปตามสถานการณ์นั้นเช่นเดียวกัน

การถูกเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางสังคม ผนวกกับค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคม รวมทั้งรูปแบบของการดำเนินชีวิตท่ามกลางความหลากหลายซับซ้อนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในปัจจุบันยังไม่สามารถก้าวข้ามความเชื่อและทัศนคติทางสังคมได้ บ่อยครั้งที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดถูกมายาคติจากสังคมและถูกปฏิบัติในลักษณะของการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันทำให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น แม้ว่าในกระบวนการทางกฎหมายได้ทำการรับรองแล้วว่ากลุ่มของพวกเขาไม่เคยมี่ประวัติที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ในสถานการณ์ชีวิตจริงกลับไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้

กระบวนการเบียดขับมีปฏิบัติการที่แนบเนียนไปตามสถานการณ์และไม่รู้ตัว นั่นคือเริ่มตั้งแต่สถาบันหลัก เช่น สถาบันครอบครัว จากข้อมูลพบว่ามีครอบครัวของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจำนวนมากที่พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวไม่ยอมรับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ทำให้

นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดถูกกระทำจากคนในครอบครัวของตนเอง ไม่ได้ได้รับความยุติธรรมในการเลี้ยงดู ถูกตีตราว่าเป็นบ่อเกิดของความแตกแยกและเสื่อมเสียเกียรติยศของวงศ์ตระกูล อย่างไรก็ตามความแตกต่างของลักษณะส่วนบุคคล หรืออาชีพของพ่อ แม่ หรือผู้ปกครองก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูและระดับการยอมรับในตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด และสังคมไทยก็ยังมีทั้งครอบครัวที่ให้การยอมรับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดอยู่ไม่น้อย

แม้แต่ในการใช้ชีวิตในสถานศึกษา นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดก็ยังถูกกระทำจากนโยบายและกฎระเบียบซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อทางสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะสถาบันการศึกษามีระบบของการคัดกรองนักศึกษากลุ่มเสี่ยง และมีรายชื่อจากการถูกจับดำเนินคดี ซ้ำยังมีการเฝ้ามองและให้ความช่วยเหลือ แต่ในมิติของผู้หวังดีนั้นได้กลายเป็นวิถีของการเบียดขับและบังคับจิตใจที่มีต่อนักศึกษา ในบางครั้งนักศึกษากลุ่มนี้ยังถูกเป็นเป้าหมายของการให้ความช่วยเหลือ การรณรงค์ และการดำเนินโครงการกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดและปัญหาทางสังคมอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามการใช้ชีวิตในสถานศึกษาของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดบางคนไม่ได้พบเจอแต่เพียงเหตุการณ์ที่ทำให้ตนเองต้องเป็นอันหรือเป็นชายขอบในสังคมเท่านั้น ในหลายๆกรณีนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้มีโอกาสในการสร้างตัวตน และแสดงโอกาสของความสามารถที่ตนเองมีให้เป็นที่ประจักษ์ นั่นคือนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้มีโอกาสสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเอง ซึ่งในการรวมกลุ่มของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในสถานศึกษาได้ก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนที่จะเอาชนะวาทกรรมและการตีตราจากสังคม

นอกจากนี้ ในยุคที่สื่อมวลชนมีบทบาทในสังคมและมีอิทธิพลต่อชีวิตนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าเรื่องราวของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดถูกนำมาเปิดเผยอย่างกว้างขวาง ยิ่งสื่อมวลชนเผยแพร่ภาพและชีวิตของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมากเท่าใด ยิ่งทำให้เกิดการตีตราและเบียดขับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดให้ต้องกลายเป็นอันมากขึ้น หลายครั้งที่กระแสของสื่อมวลชนเหมือนเป็นการผลิตซ้ำภาพของความรุนแรงต่อนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด จนนำมาสู่การตีตราแบบเหมารวมถึงปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการใช้ยาเสพติด ทั้งปัญหาทางเพศ ปัญหาอาชญากรรมว่านักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเป็นกลุ่มเสื่อมเสียในสังคม เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีกับเยาวชน เป็นผู้ที่มีความรุนแรงทางด้านจิตใจและเป็นบ่อเกิดของปัญหาต่างๆ ซึ่งทั้งหมดนั้นล้วนแต่เป็นการสร้างภาพให้กับนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดอันทำให้นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดต้องกลายเป็นสินค้าของสื่อมวลชน และต้องสวมบทบาทที่สื่อมวลชนหยิบยื่นให้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นภาพสะท้อนของการอยู่แบบไร้ตัวตน และมีตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงอำนาจที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีอย่างไม่เท่าเทียมในการแสดงอัตลักษณ์ทางตัวตนของตนเองท่ามกลางสังคมกระแสหลัก ทำให้จำยอมต้องตกอยู่ในสภาวะชายขอบ แต่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดบางส่วนก็ไม่ยอมจำนนต่อสถานการณ์ที่

เกิดขึ้น และยังมีการเคลื่อนไหวปฏิบัติการในชีวิตประจำวันเพื่อต่อสู้กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการต่อรองกับวาทกรรมทางสังคม การต่อสู้กับความต้องการทางด้านร่างกาย อีกทั้งยังมีความพยายามที่จะตีความและให้ความหมายแก่ตนเอง พยายามแสวงหาทางออกของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคม แต่ถึงอย่างไรก็ตามการแสวงหาทางออกในประเด็นของการสร้างพื้นที่ทางสังคมยังมีข้อจำกัดบนความสามารถของแต่ละคน และโอกาสทางสังคมที่แต่ละคนได้รับ ดังนั้นกระบวนการต่อสู้ การสร้างตัวตน และการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดจึงมีความหลากหลายและเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจกเท่านั้น

2.2 การสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติด

พื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดเป็นพื้นที่ของการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมที่เหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และยิ่งรวมไปถึงนโยบาย กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรม การที่นักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดถูกกระบวนการทางสังคมกระทำให้เป็นชายขอบ การที่เป็นคนถูกเบียดขับถูกทำให้ด้อยอำนาจในการต่อรอง เป็นกลุ่มที่อยู่ในลำดับขั้นต่ำสุดในสังคม ซึ่งทำให้นักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดต้องเผชิญกับภาวะความเป็นคนชายขอบในมิติต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่นักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดนั้นได้พยายามดิ้นรนต่อรองต่อสถานะชายขอบและการถูกเบียดขับที่ตนเองเผชิญ เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเอง แต่การถูกเบียดขับนั้นส่งผลให้นักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดด้อยอำนาจในการต่อรอง และมีสถานภาพที่ไม่มั่นคง

ในการต่อรองทางด้านอัตลักษณ์สำหรับนักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดนั้น สิ่งที่คนทั่วไปมองเห็นได้ชัดเจนในสังคมคือ นักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดมีการปรับปรุงตัวเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เปรียบเหมือนการแสวงหาพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเอง สิ่งที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ของกระบวนการต่อสู้ ต่อรองและการจัดการกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดทำให้ทราบว่า นักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดแต่ละคนมีการสร้างพื้นที่ทางสังคม และการต่อสู้ในชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของการดำเนินชีวิต และประสบการณ์ที่นักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดแต่ละคนประสบมาแตกต่างกัน นั่นคือระบบการให้คุณค่าต่อพื้นที่ทางสังคมรวมทั้งการนิยามตัวตนของนักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดจึงต้องให้ความสำคัญกับประเด็นของพื้นที่ในฐานะเป็นปรากฏการณ์สังคมที่ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว แต่มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงได้ นั่นคือพื้นที่ของนักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดเป็นพื้นที่พิเศษ โดยนักศึกษาที่ต้องอาศัยเสพติดนั้นมีความพยายามที่จะไม่ยอมถูกจัดให้อยู่ในวาทกรรมและพื้นที่ที่สังคมกำหนดให้ การต่อสู้ ต่อรอง จึงถือเป็นวิธีการถ่ายเทพื้นที่ให้หลุดพ้นไปจากพื้นที่ของอำนาจและการกดขี่ และไม่จำเป็นต้องวางตัวหรือมีวิธีคิดแบบเดิม หรือแบบที่สังคมกำหนด เพราะการนิยามความหมายที่แน่ชัด การมีพื้นที่ทางสังคมในแบบของตนเอง อาจจะทำให้นักศึกษาที่

ต้องคดียาเสพติดกลายเป็นจุดเด่นและเป็นเป้าหมายของการจ้องมองชัดเจนจนกระทั่งก้าวพ้นจากวาทกรรมทางสังคม นั่นคือความจำเป็นต้องแสวงหาพื้นที่เพื่อความอยู่รอดของตนเอง นอกขอบเขตของอำนาจทางสังคม ซึ่งเป็นรูปแบบของการใช้ชีวิตประจำวันของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่จะได้ข้ามกลับไปกลับมาระหว่างพื้นที่หรือวาทกรรมแต่ละแบบ และเป็นอัตลักษณ์ที่มีความหลากหลายในการก่อรูปขึ้นมากกว่าเป็นเอกลักษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะและหยุดนิ่งตายตัว

3. อภิปรายผล

มิติในการศึกษาผู้เสพยาเสพติดนั้นมีความทับซ้อนอยู่บนการเมือง และวิถีของความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ทั้งหมดนั้นเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดต้องอยู่ในภาวะของความเป็นคนชายขอบ รวมทั้งถูกกระบวนการตีตราทางสังคม สร้างวาทกรรมให้ต้องกลายเป็นคนไม่ดี เป็นอาชญากร และเป็นต้นเหตุของปัญหาสังคมอื่นๆ

กระบวนการกลายเป็นชายขอบของผู้เสพยาเสพติดและผู้ต้องหาคดียาเสพติดถูกทำให้กลายเป็นภัยคุกคามที่ถูกนำเสนอในสังคมไทย การนำเสนอภาพของยาเสพติดที่ร้ายแรงและเป็นอันตรายอย่างสุดโต่ง เป็นการสร้างความชอบธรรมในกระบวนการปราบปราม การบำบัดและการรักษา พื้นที่ในทัศนะของความรุนแรงนี้ ปีแอร์ บูดีเยอร์ (2000) เชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นปรากฏการณ์ของความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ (symbolic violence) ที่มีปฏิบัติการแนบเนียน จนกระทั่งคนในสังคมคุ้นชินจนกลายเป็นวิถีชีวิตในวัฒนธรรมจนแยกไม่ออกและนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในรูปแบบนี้ต่อคนอื่น ทั้งแบบรู้ตัวและไม่รู้ตัว

การศึกษาของ Henry H. Brownstein (2000) สะท้อนให้เห็นว่านโยบายสาธารณะที่ผลักดันโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นต้นกำเนิดของการกระทำรุนแรง และเป็นข้อกล่าวอ้างที่สร้างผ่านการบอกเล่าโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักการเมือง สื่อสาธารณะ และภาคสังคมส่วนต่างๆ การนำเสนอพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับผู้กล่าวอ้าง สะท้อนให้เห็นถึงเจตนาตีตราของผู้กล่าวอ้างว่าต้องการทำเพื่อส่วนรวมในมิติของตนเอง หลักฐานชิ้นสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์ของยาเสพติดที่ระบาดนั้นมีความรุนแรงขึ้นกว่าในอดีต คือการใช้สถิติตัวเลขอาชญากรรมเป็นตัวบอกความรุนแรง แต่ในอีกมิติหนึ่งของตัวเลขทางสถิติที่นอกจากบอกว่ามีการระบาดอย่างรุนแรงแล้ว ยังบอกได้ถึงการขยับขึ้นของการกระทำรุนแรงในการปราบปรามที่เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงพยาน หลักฐาน ที่สนับสนุนการกระทำรุนแรงโดยหน่วยงานภาครัฐ สถิติของปัญหาอาชญากรรมถูกผูกโยงให้กับกับสถิติปัญหายาเสพติด ทั้งนี้เพราะหากมีการกล่าวถึงปัญหาในความรุนแรงแล้วจะต้องมีการสร้างผลกระทบจากความรุนแรงด้วย นั่นคือ วาทกรรมของสังคมที่ตีตราให้กับที่มาของอาชญากรรมว่าเกิดจากยาเสพติด ผู้ค้ายาเสพติดมักมีอาวุธสงครามในครอบครอง ผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย

และจิตใจ ขาดสติ ขาดการควบคุมตัวเองและเป็นผู้ต้องหาในคดีฆาตกรรม และลักทรัพย์ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วยังมีคดีความมากมายที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันแต่ไม่มีได้มีที่มาจากสถานการณ์ยาเสพติด แต่มักจะไม่ได้ถูกนำมากล่าวถึงมากนักในสังคม เช่นเดียวกับการศึกษาของสุชาติ ทวีสิทธิ์ (2555) ในมิติของการเป็นคนชายขอบของผู้เสพยาว่าเกิดจากการบังคับใช้กฎหมาย นโยบายเกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติดของรัฐ การปฏิบัติต่อคนใช้ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและผู้ให้บริการสุขภาพในบางกลุ่มบางพื้นที่ ได้จับวางคนใช้ยาเสพติดให้อยู่ในตำแหน่งคนชายขอบของสังคมไทย และกำลังเผชิญกับความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

นั่นคือ กระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดถูกสร้างขึ้นท่ามกลางความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสถาบันต่าง ๆ แต่ในความเป็นจริงภายใต้สังคมที่มีความซับซ้อนนี้ ได้ประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความหลากหลายมากไปกว่าที่สังคมได้กำหนดไว้ เช่น การเกิดขึ้นของอัตลักษณ์วัฒนธรรมย่อยของกลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ซึ่งแต่ละคนก็ดำเนินชีวิตไปตามครรลองที่แตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามพื้นที่ เวลา และโอกาสของแต่ละคนในลักษณะปัจเจก ดังนั้นการยอมรับได้ถึงตัวตนและอัตลักษณ์ รวมทั้งรูปแบบการสร้างพื้นที่ทางสังคมมิได้หลายลักษณะและระดับในการยอมรับได้ของสังคมกระแสหลักที่แตกต่างกัน

3.1 กระบวนการเบียดขับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

การปฏิเสธการมีอยู่ของบุคคลที่อยู่นอกเหนือมาตรฐานที่สังคมกำหนดนั้นจะพบว่าบุคคลที่ผิดแปลก หรือมีพฤติกรรมรวมทั้งมีการแสดงออกที่นอกเหนือไปจากที่สังคมกระแสหลักยอมรับ จะถูกจัดให้เป็นคนอื่นต้องถูกกระบวนการสร้างความหมาย การตีตรารวมทั้งต้องกลายเป็นคนชายขอบ ที่ถูกสร้างขึ้นท่ามกลางความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสถาบันต่าง ๆ สอดคล้องกับความเชื่อของ Goffman (1997), Foucault (1978) และ Bourdieu (1997) ที่มองว่าการเบียดขับและการตีตรานั้นเกิดมาจากโครงสร้างของความไม่เท่าเทียมที่มีบทบาทสำคัญในการส่งผลให้เกิดความแตกต่างในสังคมขึ้น ภายใต้โครงสร้างดังกล่าวกลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนี้จะถูกมองว่าเป็นคนไร้ค่าและมักจะถูกกีดกัน กลั่นแกล้ง และใส่ร้ายป้ายสี อีกทั้งระบบคิดและกระบวนการทางกฎหมายก็ได้เบียดขับให้กลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ไม่มีพื้นที่ทางสังคม และยังไม่มีการกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนของผู้เสพยาเสพติด ดังจะเห็นได้จากอคติและการปฏิบัติต่อผู้ใช้ยาเสพติดในสังคม ณ ปัจจุบัน ทั้งในระดับรัฐและระดับปัจเจกบุคคลในสังคมไทยยังอ่อนแอ หลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพบว่า รัฐและเจ้าหน้าที่รัฐไม่เคารพสิทธิมนุษยชนของผู้เสพยาเสพติด เพราะเข้าใจว่าตนเองเป็นผู้ให้บริการ ผู้หวังดี และต้องทำหน้าที่ปกป้องคนส่วนใหญ่ รวมทั้งยังมีความเชื่อเรื่องศีลธรรมแบบตายตัว และใช้ความเชื่อนั้นไปตัดสินคนอื่นว่าถูกหรือผิด ขาดความรู้ ใช้อคติ และสร้างภาพลักษณ์แบบเหมารวม จึงเกิดการเลือกปฏิบัติ รังเกียจ กีดกันแบ่งแยก สอดคล้องกับสุชาติ ทวีสิทธิ์ (2555) ที่มองว่าบุคคลที่ใช้สารเสพติด

มักเผชิญกับทุกข์ทางสังคมอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะพวกเขาถูกทำให้ดูด้อยคุณค่าผ่านกระบวนการตีตราทางสังคมและสังคมยังไปกำหนดภาพลักษณ์ด้านลบแบบตายตัวให้กับบุคคลหรือกลุ่ม โดยสังคมตัดสินจากพฤติกรรมที่สังคมเห็นว่าฝืนหรือไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่ควรจะเป็นของคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (Goffman, 1963; Link & Phelan, 2001) ทิศทางนโยบายของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับยาเสพติดในยุคสมัยใหม่ มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมท่าทีและทัศนคติของสมาชิกในสังคมที่มีต่อผู้ใช้ยาเสพติด ปัจจุบันพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน คนใช้ยาเสพติดเป็นทั้งคนป่วยและอาชญากรที่เป็นอันตรายต่อสังคม การรับรู้ภาพลักษณ์เชิงลบที่ตายตัวนี้ ส่งผลให้ผู้ใช้ยาเสพติดถูกรังเกียจและถูกเลือกปฏิบัติอย่างรุนแรง

แต่ถึงอย่างไรก็ตามในความเป็นจริงทางสังคมกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้ยอมจำนนกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง แต่ในทางตรงกันข้ามคนเหล่านี้ได้มีการต่อสู้ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้ในสังคมเฉกเช่นคนอื่นทั่วไป ซึ่งนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเองก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลของการกระทำทางสังคม และนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดนั้นได้มีการต่อรองในระดับปัจเจกผ่านปฏิบัติการของการใช้อัตลักษณ์ในการสร้างตัวตน สร้างอัตลักษณ์และสร้างพื้นที่ทางสังคม เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนยุทธวิธีของการเคลื่อนไหวทางสังคมในการต่อสู้ ต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น

3.2 การเคลื่อนไหวต่อรองทางอัตลักษณ์ และการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

กระบวนการในการสร้างอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ส่วนมากเกิดขึ้นจากการปะทะสังสรรค์ ระหว่างโครงสร้างสังคมกับการเป็นผู้กระทำการของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดในเรื่องต่าง ๆ และสัมพันธ์กับกลุ่มคนและบริษัท Woodward (1997) มองว่าอัตลักษณ์นั้นเป็นผลผลิตของสังคมที่อาศัยอยู่ รวมไปถึงรูปแบบในการมองตนเองกับคนอื่น และเป็นส่วนสำคัญของความเกี่ยวพันระหว่างตัวตนของสิ่งที่อยู่ภายในและสิ่งที่อยู่ภายนอก เป็นการกำหนดตำแหน่งที่ระลึกรู้ทางสังคม นั่นคือเป็นสิ่งที่คนอื่นรับรู้ด้วยไม่ใช่เพียงแค่นั่นที่รับรู้ และหากจะมองให้เชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดแล้วเชื่อว่า อัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเกี่ยวข้องกับการมองจากคนนอกและนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเอง รวมถึงวิถีชีวิตที่ปรากฏเป็นรูปธรรมและวิถีคิดที่เป็นเรื่องของนามธรรมอย่างสัมพันธ์กันและมีลักษณะที่ไม่คงที่ อาจจะไม่สอดคล้องหรือไม่ได้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม กระทั่งเป็นอัตลักษณ์ที่สังคมคาดหวัง อัตลักษณ์ที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดอยากจะเป็น และอัตลักษณ์ที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดเป็นได้ แต่จากการศึกษาพบว่ากระบวนการเหล่านี้เกิดจากการเจรจาต่อรองในชีวิตประจำวัน ดังนั้นอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดจึงมีลักษณะเป็นพหุอัตลักษณ์ ที่ได้รับการขัดเกลาจากครอบครัว สังคม วัฒนธรรม อีกทั้งการที่นักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดมีประสบการณ์ร่วม หรือมี

สำนักร่วมในการเป็นสมาชิกของสังคมที่ดี การเป็นนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดจึงมีคุณลักษณะบางประการร่วมกันนั้นเป็นพลังทางสังคมที่ทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

นอกเหนือจากการใช้กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ สร้างตัวตนแล้ว การสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดยังเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และมีการกระทำผ่านเครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการออกมาอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดประเภทอย่างชัดเจนว่ากิจกรรมใด พื้นที่ใดที่มีความเหมาะสม หรือไม่เหมาะสมกับการกระทำและการแสดงออกของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดในลักษณะต่าง ๆ นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดจึงมีความพยายามที่จะเสาะแสวงหาพื้นที่ทางสังคมของตนเอง ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์หลายอย่าง นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดมีการรวมตัวภายใต้กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านการเล่าเรื่อง ไม่ว่าจะเรื่องนั้นจะเกี่ยวข้องกับประเด็นสุขภาพ กฎหมาย การใช้ชีวิตประจำวัน แต่การรวมตัวของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดนี้ ไม่มีความเหมือนกันโดยที่เดียว จากข้อมูลที่ได้พบว่า นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดที่มาจากครอบครัวที่มีความพร้อมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม และนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดที่มีความสามารถพิเศษโดดเด่น จะมีโอกาสในการสร้างพื้นที่ทางสังคม และมีระดับในการยอมรับได้ของตัวตนที่มากกว่าคนอื่น

Certeau (1984) ได้นำเสนอวิธีในการสร้างความยอมรับได้เป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่สามารถกระทำผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการศึกษาระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดจึงเป็นรูปแบบของการสร้างเครื่องมือเพื่อค้นหาปฏิบัติทางทางสังคม ที่สะท้อนให้เห็นรูปแบบของการต่อรอง การขัดขืน และการสร้างสรรค์ของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดที่อาจจะช่วยในการเชิดชูตัวตนหรืออาจกดทับตัวตนของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดก็ได้ ด้วยเหตุนี้เอง ตัวตนของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดจึงเป็นการถูกสร้างมาเพื่อความอยู่รอด แต่ไม่ใช่เพื่อเป็นการเอาชนะ นั่นคือเป็นเพียงการพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อการใช้ชีวิตในสังคมแลกเปลี่ยนสมาชิกอื่น โดยไม่จำเป็นต้องเป็นปฏิบัติการเพื่อยึดครองพื้นที่หรือเพื่อปรับเปลี่ยนนโยบาย กฎหมาย และแนวทางการจัดระเบียบสังคมที่มีอยู่จริงในพื้นที่ปฏิบัติการ

การที่นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดไม่ยอมถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่ที่กำหนดให้ ถือเป็นวิธีการยกย้ายถ่ายเทพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในการแสดงตัวตน หรือเพื่อเป็นการก้าวข้ามจากพื้นที่เดิมไปสู่พื้นที่ใหม่ที่นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดเชื่อว่าสามารถทำให้ตนเองนั้นหลุดพ้นไปจากพื้นที่ของอำนาจและการกดขี่ และไม่จำเป็นต้องวางตัวหรือมีวิธีคิดแบบเดิม หรือแบบที่สังคมกำหนด เพราะการนิยามความหมายที่แน่ชัดอาจจะทำให้นักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติดกลายเป็นจุดเด่นและเป็นเป้าหมายของการจ้องมองชัดเจนจนกระทั่งก้าวพ้นจากการคิดแบบคู่ตรงกันข้าม นั่นคือความจำเป็นต้องแสวงหาพื้นที่นอกขอบเขตของอำนาจของสังคม ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งของในชีวิตประจำวันของนักศึกษาที่ต้องศรัทธาเสพติด ที่ได้ข้ามกลับไปกลับมาระหว่างพื้นที่หรือวาทกรรมแต่ละแบบ

และเป็นอัตลักษณ์ที่มีความหลากหลายในการก่อรูปขึ้นมากกว่าเป็นเอกลักษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะและหยุดนิ่งตายตัว

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

4.1.1 การศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ส่วนใหญ่พบว่าจะเป็นการศึกษาที่เน้นไปที่เรื่องของโทษภัยของยาเสพติด และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เสพยาเสพติด รวมทั้งการศึกษาทางด้านจิตวิทยา ซึ่งถ้าจะพิจารณาเพียงมิติเท่านั้นอาจจะทำให้มองไม่เห็นกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดที่ชัดเจน ดังนั้นเพื่อให้สามารถมองการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดได้ชัดเจนจะต้องให้ความสำคัญกับความแตกต่างด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาที่มีแตกต่างกันของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

4.1.2 การนำแนวคิดของกระบวนการเบียดขับทางสังคมมาใช้เพื่อศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ทำให้สามารถมองการศึกษามิติพื้นที่ทางสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะแนวคิดนี้ทำให้ทราบถึงความสำคัญของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับพื้นที่อันนำมาสู่การทำความเข้าใจพฤติกรรมของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดต่อพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงพื้นที่ในชีวิตประจำวันที่มีส่วนสำคัญในการพิจารณาถึงรูปแบบของการต่อสู้ ต่อรอง ผ่านความสัมพันธ์กับสัญลักษณ์และจินตนาการของนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดทั้งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม และสร้างขึ้นจากนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติดบนพื้นที่ที่มีความหลากหลาย

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4.2.1 รัฐควรจะต้องผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายไม่ให้เอาผิดผู้ติดยาเสพติดตาม พ.ร.บ. เสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับ พ.ร.บ.ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ที่ถือว่าผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ป่วย และสอดคล้องกับนโยบายและมาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดที่ประกาศไว้

4.2.2 รัฐควรให้ความสำคัญในมิติของการต่อสู้ด้านการรณรงค์ผ่านสื่อสาธารณะ รวมถึงสื่อมวลชน ในทุกช่องทาง เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องของสิทธิมนุษยชนที่มีต่อผู้ใช้ยาเสพติด เพื่อให้มวลชนทราบและตระหนักถึงประเด็นสำคัญในการตีตรา การสร้างวาทกรรม และการสร้างภาพลักษณ์ให้กับผู้เสพยา ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ของการสร้างสรรค์ความเข้าใจและลดการรังเกียจกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติด

4.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

4.3.1 ในการศึกษามิติทางด้านกระบวนการเบียดขับของกลุ่มนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ หรือ เชิงคุณภาพ จะต้องให้ความสำคัญกับความแตกต่างทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ของผู้ที่ถูกศึกษา ทั้งนี้เพราะประเด็นดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างตัวตน การยอมรับทางสังคม และระดับของความอดทนของสังคมที่มีต่อนักศึกษาที่ต้องคดียาเสพติด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). มิติชายหญิงด้านสื่อ. การศึกษาบทบาทหญิงชาย. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2547). เพศวิถี วันวาน วันนี้ และวันพรุ่งนี้จะไม่เหมือนเดิม. ใน กาญจนา แก้วเทพ, & พริศรา แซ่ก้วย (บรรณาธิการ). เพศวิถี วันวาน วันนี้ และวันพรุ่งนี้จะไม่เหมือนเดิม. (หน้า 2-12). เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2556). รายงานสถานการณ์ยาเสพติด 2556. เอกสารเผยแพร่.
- เชษฐา พวงหัตถ์. (2548). โครงสร้าง-ผู้กระทำการ (Structure - Agency). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2540). การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่: ขบวนการเคลื่อนไหวประชาคมในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- _____. (2540). การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่และนัยยะเชิงทฤษฎีต่อการพัฒนาประชาธิปไตย. ใน อนุชาติ พวงสำลี, & กฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ). ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. (หน้า 63-94). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2542). วาทกรรมการพัฒนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- _____. (2545). การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่. กรุงเทพฯ: วิชา.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2533). ทำทนายทางเลือก: ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ณัฐพงษ์ จิตรนิรัตน์. (2544). ชุมชนศึกษา: การศึกษาชุมชนในยุคหลังสมัยใหม่. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- _____. (2548). รหัสชุมชน (COMMUNITY CODE) พื้นที่ อัตลักษณ์ ภาพแทนความจริง และหลังสมัยใหม่. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ทวิช จตุรพถุภย์. (2541). เสียงจากคนชายขอบ: ศักดิ์ศรีความเป็นคนของชาวลีซอ. เชียงใหม่: เครือข่ายชาติพันธุ์ศึกษา ศูนย์ภูมิภาคเพื่อการศึกษา สังคมศาสตร์และการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2530). ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตน. ใน สมบัติ จันทรวงศ์, & ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ). อยู่เมืองไทย. (หน้า 129-182). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2546). แนวทางการเคลื่อนไหวต่อสู้และยุทธวิธีของขบวนการทางสังคม. ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2547). การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในวาทกรรม อัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปรีตดา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล. (2549). ชีวิต ตัวตน กับความหมาย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ. (2554). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มคนข้ามเพศ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____. (2556). ศักยภาพชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการปัญหาเสพยาเสพติดตามโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านเหล่าน้อย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2540). อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน).
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2543). วิธีชีวิต วิธีสู้ ขบวนการประชชนร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- _____. (2544). ทฤษฎีขบวนการทางสังคมสำหรับประเทศกำลังพัฒนา. ใน ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์ (บรรณาธิการ). ทฤษฎีและความรู้ในยุคโลกาภิวัตน์. (หน้า 83-125). กรุงเทพฯ: สถาบันวितิตทัศน์.
- ศูนย์ปฏิบัติการเมืองมหาสารคาม. (2557). ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดมหาสารคาม. กลุ่มงานสารสนเทศ และการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. เข้าถึงได้จาก <http://www.maharakham.go.th/mkweb/new-data/294> เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2557
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาโครงสร้างมูลฐานอย่างยั่งยืน. (2550). โครงสร้างพื้นฐานจังหวัด มหาสารคาม. ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด. (2549). ทำไมคนถึงติดยาเสพติด. เอกสารเผยแพร่ เดือนกันยายน. เข้าถึงได้จาก www.nccd.go.th/upload/news/sigmund.pdf. เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2557
- สิริพร สมบูรณ์บุรณะ. (2542). ปฏิบัติการทางสังคมบนพื้นที่ทางสังคม วิธีชีวิตชาวสวนใน กรุงเทพฯ และปริมณฑล. รัฐศาสตร์สาร, 21(2), 35-42
- สุชาติ ทวีสิทธิ์. (2543). จากวาทกรรมชนชั้นกลางถึงชีวิตของ “สาวโรงงาน”: การสร้างตัวตน ของผู้หญิงในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].
- _____. (2547). เพศภาวะ: การทำทนายร่าง การค้นหาตัวตน. ใน สุชาติ ทวีสิทธิ์ (บรรณาธิการ). เพศภาวะ : กระบวนทัศน์เพื่อโลกใบใหม่ที่เท่าเทียม. (หน้า 1-20). เชียงใหม่:

- ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2555). เสียงจากชายขอบ การเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชนเพื่อคนใช้ยาเสพติดในประเทศไทย. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประชากรและสังคม 2555. ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคม. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักมาตรฐานและประกันคุณภาพ. (2555). รายงานการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2555 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. เข้าถึงได้จาก <http://qa.rmu.ac.th/website/index.php/sar/sar-rmu/> เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2557.
- อภิัญญา เพ็ญฟูสกุล. (2543). พื้นที่ในทฤษฎีสังคมศาสตร์. สังคมศาสตร์, 12(1), 65-101.
- _____. (2546). อัตลักษณ์ (Identity) : การทบทวนทฤษฎีและกรอบคิด. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อนันท์ กาญจนพันธุ์. (2545). การต่อสู้เพื่อความเป็นชายขอบในสังคมไทย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุษณีย์ โฉนสุวรรณ. (2553). มายาคามรุนแรงเชิงวัฒนธรรม. ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ). ความรุนแรงซ่อน หา ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ :มติชน.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2545). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Benstein, M. (1997). Strategic Uses of Identity by the Lesbian and Gay Movement. *American Journal of Sociology*, 103(3), 55-62.
- _____. (2002). *The Contradictions of Gay Ethnicity : Forging Identity in Vermont, Social Movement: Identity Culture and the State.* Oxford: University Press.
- _____. (2003). *The Strategic Uses of Identity by the Lesbian and Gay Movement, The Social Movement Reader Cases and Concepts.* USA: Blackwell Publishing.
- Bourdieu, Pierre, et al. (2000). *Weight of the World: Social Suffering in Contemporary Society.* Standford, California: Standford University Press.
- David, B., Brinker, H., Lynn, K., & Ortega, H.T. (2005). *Essentials of Sociology.* USA: Thomson Learning.
- De, Certeau. (1984). *The Practice of every life.* Berkelay. Calif: University of California Press.
- During, S. (1999). *Space Power and Knowledge. The Cultural Studies Reader.*

- New York: Routledge.
- Foucault, Michel (1980). **Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972 - 1977**. C. Gordon (ed.). Brighton: Harvester.
- _____. (1991). Governmentality. in Graham Burchell, Colin Gordon, & Peter Miller (eds.). **The Foucault Effect: Studies in Governmentality**. (pp. 87 - 104). Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
- Goffman, E. (1963). **Stigma**. London: Penguin BOOKS.
- _____. (1997). **Stigma : Note on the manage of Spoiled Identity** . London: Penguin BOOKS.
- Gordon, Colin. (1991). Governmental rationality: an introduction, in: Graham Burchell, Colin Gordon, & Peter Miller(eds.). **The Foucault Effect: Studies in Governmentality**. (pp. 1 - 51). Hemel Hampstead: Harvester Wheatsheaf.
- Habermas, Jurgen. (1970). **Toward a rational society : student protest, science, and politics**. Boston: Eacon Print.
- Hall, Stuart. (2002). **The Work of Representation. Representation: cultural representations and signifying practices**. New York: Sage Publications.
- Henry H. Brownstein. (2000). **The Social Reliability of Violence and Violent Crime**. Boston: Allyn and Bacon.
- Johnston, Hank & Klandermans, Bert. (1995). **Social Movement and Culture**. London : UCL Press.
- Lefebvre, Henri. (1991). **The Production of Space**. Oxford: Blackwell.
- Link, B. G., & Phelan, J. C. (2001). Conceptualizing stigma. **Annual Review of Sociology**, 27(1), 363–385. Retrieve form <http://dx.doi.org>
- Parker, I. (1989). **Texts of Identity. Discourse and Power**. Edited by John Shotter and Kenneth J.Gergen. London: SAGE Publications Ltd.
- Paul Wehr. (1994). **Justice without Violence**. Edited by Heidi Burgess and Guy Burgess. Boulder Lynn Publishers.
- Philippa, P. (2001). **Constructing Models for Social Space**. Melbourne: University of Melbourne Press.
- Richard A. Krueger. (1994). **Focus Group. A Practical Guide for Applied Research**. USA: SAGE Publications.

- Sedgwick, E.K.(1999). **Key Concepts in Cultural Theory**. USA: Routledge.
- _____. (2006). **Axiomatic. The Cultural Studies Reader**. 6th ed.USA: Routledge.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). **Basics of qualitative research; Grounded theory procedures and techniques**. London: SAGE Publications.
- Whittier, N. (2002). **Meaning and Structure in Social Movement. Social Movements Identity, Culture and the State**. Oxford: University Press.
- Woodward, Kethryn. (1997). **Identity and Difference**. Sage in association with the Open University.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แนวทางการสัมภาษณ์ชุดที่ 1

แนวทางสัมภาษณ์ สำหรับการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่มกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง หรือรับผิดชอบโดยตรงกับการดำเนินงานยาเสพติดในเยาวชน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับ กระบวนการทำงาน และรูปแบบการดำเนินงานทางกฎหมายที่มีต่อเด็ก และเยาวชนรวมทั้งนักศึกษา ที่ต้องคดียาเสพติด เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้

ประวัติการทำงาน

คำถามหลัก ขอทราบรายละเอียดเกี่ยวกับตัวท่าน

1.1 ท่านรับราชการ/ทำงานอะไร อยู่ที่ใด

1.2 ท่านมีตำแหน่ง หน้าที่อย่างไร

1.3 ท่านมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับยาเสพติด หรือช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นผู้เสพหรือผู้เสพ มาเป็นเวลานานเท่าใด และอยู่ที่ใดมาบ้าง

1. กลุ่ม/เครือข่ายและการดำเนินกิจกรรมของกระบวนการค้ายาเสพติดที่สำคัญ

คำถามหลัก กระบวนการค้ายาเสพติดที่สำคัญใน ปัจจุบันมีผู้ใด/กลุ่ม หรือเครือข่ายใดบ้าง มีการดำเนินกิจกรรม และรูปแบบอย่างไร

กลุ่มหรือเครือข่ายที่ 1. ชื่อคน/กลุ่ม หรือเครือข่าย

1.1 เพศของผู้ค้าส่วนใหญ่

1.2 สัญชาติของผู้ค้าส่วนใหญ่

1.3 อาชีพของผู้ค้าส่วนใหญ่

1.4 เพศและอาชีพของผู้เสพส่วนใหญ่

1.5 รูปแบบการแสวงหาประโยชน์จากผู้เสพส่วนใหญ่

1.6 ประวัติการต้องโทษคดีอาญาของผู้ค้าส่วนใหญ่

1.7 ลักษณะการกระทำที่ผู้ค้ายาเสพติดส่วนใหญ่กระทำต่อผู้ที่เสพ คือ.....

(การจัดหา การซื้อ การขาย การจำหน่าย การขนส่ง การส่งต่อ ส่งไปยัง..... โดยผู้ค้าที่มีบทบาท .....เกี่ยวข้องกับผู้ที่ตกเป็นผู้เสพคือ.....

1.8 วิธีการในการควบคุมที่ผู้ค้ายาเสพติดส่วนใหญ่ใช้ควบคุมผู้เสพในกระบวนการค้ายาเสพติด คือ .....(การข่มขู่ การใช้กำลังบังคับ การหลอกลวง การใช้อำนาจโดยมิชอบ) ใน ขั้นตอน..... โดยผู้ค้าที่มีบทบาท.....เกี่ยวข้องกับผู้ที่ตกเป็นผู้เสพคือ.....

1.9 ภาครัฐมีการดำเนินกิจกรรมอย่างไร (ขั้นตอนการช่วยเหลือผู้เสพ และขั้นตอนการกระทำต่อผู้ค้ายาเสพติด)..... (เล่ารายละเอียดขั้นตอนการช่วยเหลือและกระทำต่อผู้ค้ายาเสพติด).

คำถามหลัก ผู้ค้ายาเสพติด ให้ข้อมูล/ชักชวนและกระทำ (กระทำ ควบคุม และแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ) ต่อผู้เสพ อย่างไร

- (1) จำนวนผู้ให้ข้อมูล/ชักชวน และกระทำต่อผู้เสพ
- (2) รายละเอียดของข้อมูล/การชักชวน
- (3) วิธีการและขั้นตอนให้ข้อมูล/ชักชวน (การให้ข้อมูลโดยอ้างประสบการณ์ หรือสร้างความคาดหวัง)
- (4) ผู้รับข้อมูล/ผู้ถูกชักชวน และผู้ถูกกระทำ (ผู้เสพโดยตรง หรือโดยอ้อม)
- (5) ความถี่และระยะเวลาของการให้ข้อมูล/ชักชวน และกระทำ (ต่อวัน/สัปดาห์/เดือน ทั้งระยะเวลาในแต่ละครั้ง)
- (6) ผลกระทบจากการให้ข้อมูล/ชักชวน และถูกกระทำ ควบคุม แสวงหาประโยชน์ เป็นอย่างไร (ผู้เสพ หรือบุคคลอื่น)
- (7) ผลประโยชน์ที่ได้รับในขั้นตอนการให้ข้อมูล/ชักชวน (เงิน หรืออื่น ๆ)
- (8) ปริมาณ/ขนาดของประโยชน์ที่ได้รับในขั้นตอนการให้ข้อมูล/ชักชวน
- (9) มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับอย่างไรในขั้นตอนการให้ข้อมูล/ชักชวน (ตามเงินที่ลงทุน ตามบทบาทหน้าที่) และผู้ใดที่มีอำนาจในการตัดสินใจแบ่งปันผลประโยชน์

2. รูปแบบของเครือข่ายชุมชนในการดำเนินงานด้านยาเสพติด

2.1 ลักษณะของการจัดการทางกฎหมายต่อเยาวชน

- 1) เด็กและเยาวชนที่ต้องคดีมีจำนวนเท่าใด (ทั้งที่ดำเนินคดีและอยู่ระหว่างการสู้คดี)
- 2) มีหลักเกณฑ์ใดเกี่ยวกับการตัดสินคดี (คุณลักษณะ/คุณลักษณะพิเศษ เช่น เพศ อายุ การเคยเป็นผู้เสพ ผู้ค้า การเคยเป็นสมาชิกเครือข่ายยาเสพติด หรือการกระทำความผิดด้านอื่นๆ มาก่อน)
- 3) มีการกำหนดตำแหน่ง/บทบาท/หน้าที่ของเจ้าหน้าที่อย่างไร (ตามนโยบายหน่วยงาน หรือตามความรู้ความสามารถ)
- 4) ในการดำเนินกิจกรรมด้านกฎหมายนั้นมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันอย่างไร
- 5) มีการตั้งกฎกติกา/ระเบียบ/เงื่อนไข ร่วมกันอย่างไร (เช่น กติกาเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ายาเสพติด กติกาในการบำบัดฟื้นฟู ติดตาม กติกาเกี่ยวกับการเก็บรักษาความลับในระหว่างปฏิบัติงาน)
- 6) ทุนหรือทรัพยากรที่นำมาใช้ในกระบวนการดำเนินงานมีอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด และได้มาจากใคร (การบริจาค/หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน)
- 7) ทุนได้มาในลักษณะใด

2.2 ลักษณะของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในสถานศึกษา

- 1) ผู้นำสถานศึกษาใช้วิธีการใดและสถานที่ใดในการถ่ายทอดข้อมูลและพบปะ/แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- 2) ผู้นำสถานศึกษาใช้บทบาทใดเป็นผู้ติดต่อประสานงานในการที่จะพบปะพูดคุย/ปรึกษาหารือ/แลกเปลี่ยนกันระหว่างนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดด้วยตนเอง หรือกับหน่วยงานภาครัฐ
- 3) ผู้นำสถานศึกษาใช้บทบาทใดจะใกล้ชิดกับนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดมากที่สุด
- 4) ผู้นำสถานศึกษาใช้บทบาทใดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจดำเนินคดีต่อเด็กและเยาวชนและนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดในสังกัด
- 5) มีการควบคุมสั่งการระหว่างดำเนินงานหรือไม่ และมีลำดับชั้นในการควบคุมสั่งการระหว่างกันอย่างไร

2.3 กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติด

- 1) นักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติด มีสาเหตุหรือที่มาในการรวมตัวกันและทำกิจกรรมร่วมกันอย่างไร
- 2) นักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติด มีขั้นตอนในการรวมตัวกันและทำกิจกรรมร่วมกันอย่างไร
- 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ให้ข้อมูลหรือชักชวนนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดในการทำกิจกรรมอย่างไร
- 4) ภาครัฐ (ผู้ประสานงาน/เจ้าหน้าที่รัฐ) ดำเนินการเรื่องเอกสารหรือช่วยเหลือนักศึกษาที่ต้องศตียาเสพติดอย่างไร

2.4 ผลงานของการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา

- 1) ผู้นำสถานศึกษามีวิธีการประสานงานกับคน/กลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้อง และต่อเรื่องต่าง ๆ อย่างไร
- 2) ผู้นำสถานศึกษามีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากดำเนินงานอย่างไร (ผู้ใดที่มีอำนาจสูงสุดในการแบ่งปัน และใช้หลักเกณฑ์ใดในการแบ่งปันผลประโยชน์)

แนวทางการสัมภาษณ์ชุดที่ 2

แนวทางการสัมภาษณ์ชุดนี้ สำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้สัมภาษณ์นักศึกษาที่ ต้องศศียาเสพติด เยาวชน และเด็ก เพื่อใช้ในการศึกษาถึงกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคม (ผู้วิจัยขอ สวชนชื่อใช้นามสมมติในการรายงานผลการวิจัย) ได้กำหนดประเด็นที่ศึกษา ไว้ดังนี้

คำถามหลัก ขอทราบรายละเอียดเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศชายหรือหญิง
2. ท่านมีอายุกี่ปี
3. ท่านเรียนสาขาอะไร (หรือไม่ได้เรียน หากไม่ได้เรียน ท่านกำลังประกอบอาชีพอะไร)
4. ท่านมีประสบการณ์ในการใช้สารเสพติด หรือการค้ายาเสพติด หรือไม่ อย่างไร
5. ท่านเคยได้รับการช่วยเหลือหรือไม่ (บำบัด/เข้าค่าย) หรือเคยต้องโทษหรือไม่ (ติดคุก/อยู่ระหว่าง หนีคดี)

กระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด และรูปแบบการช่วยเหลือ

1. ขั้นตอนการชักชวนหรือช่วยเหลือ
  - 1.1 การให้ข้อมูลและชักชวน
  - 1.2 การให้สัญญา
2. ขั้นตอนการกระทำ ควบคุม หรือช่วยเหลือ

ถูกระบุชื่อโดยคนในชุมชน หรือ ถูกจับโดยเจ้าหน้าที่รัฐ หลังจากนั้นโดยกระทำอย่างไร (เล่า ขั้นตอนและรายละเอียดตั้งแต่เริ่มและเข้าสู่ระบบการช่วยเหลือ)
3. ผลของการได้รับความช่วยเหลือ

คุณภาพชีวิต (ดีขึ้น/เลวลง) คนรอบข้างให้การยอมรับ อย่างไร หรือไม่ให้การยอมรับอย่างไร และผู้ที่เคยพัวพันหรือเครือข่ายค้ายาเสพติดกระทำต่อท่านอย่างไร/เจ้าหน้าที่รัฐ กระทำต่อท่าน หลังจากนั้นอย่างไร (เล่าได้ตามที่อยากบอก)
4. ผู้ที่มีบทบาทในการช่วยเหลือท่าน หรือท่านไว้วางใจใครมากที่สุด ผู้ที่ช่วยเหลือท่านกับท่านมี ความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันอย่างไร (เชิงวัฒนธรรมหรือเครือญาติ เชิงอำนาจหรืออุปถัมภ์ เชิง สถานภาพหรือบทบาท เชิงแลกเปลี่ยน) ในรูปแบบใด (ญาติ พี่น้อง คนในหมู่บ้าน หรืออื่นๆ) เกี่ยวข้องกันด้วยเหตุใด และเปลี่ยนไปอย่างไร
5. ผู้ที่มีบทบาทช่วยเหลือได้พบปะ/พูดคุยปรึกษาหารือ/แลกเปลี่ยนกับผู้ค้า หรือผู้เสพยาอื่นๆอยู่ หรือไม่/ ผู้ใดเป็นผู้ติดต่อ/ประสานงาน และประสานงานกันอย่างไร สถานที่ใด ส่วนใหญ่พูดคุยเรื่องใด บ่อยครั้งเพียงใด และแต่ละครั้งใช้เวลานานเท่าใด และบุคคลอื่นจะทราบเรื่องที่พูดคุยปรึกษานั้น หรือไม่ (วิธีการนัดแนะ/ผู้ที่ติดต่อ/ประสาน (บทบาทใด สัมพันธ์กับท่านอย่างไร)

6. ท่านมีความรู้สึกอย่างไรกับผู้เสพรายอื่น (ยินดีหรือผูกพัน/เป็นห่วง)
7. ท่านมีความรู้สึกอย่างไรกับผู้ที่มีบทบาทชักชวนหรือช่วยเหลือท่าน (ยินดีหรือผูกพัน/เป็นห่วง)
8. ท่านไว้วางใจผู้ที่มีบทบาทชักชวน/ช่วยเหลือ ที่มีบทบาทใดมากที่สุดในการขอความคิดเห็น
9. กระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขยาเสพติดในชุมชน ท่านได้รับบทบาทใด (การสร้าง/การดำเนินกิจกรรม /การพัฒนา /การขยายเครือข่าย)
10. ท่านและสมาชิกในชุมชนมีวิธีการต่อเรื่องต่าง ๆ กับหน่วยงานภาครัฐหรือกลุ่มอื่นภายนอกอย่างไร (การต่อเรื่องในเรื่องผลประโยชน์ หรือความผิด-ถูกกฎหมาย)
11. คนทั่วไปในชุมชนหรือนอกชุมชนมองท่านอย่างไร (ตามทัศนะของท่าน) เคยพูดจาถากถางท่านและครอบครัวหรือไม่อย่างไร
12. ในปัจจุบันท่านได้พัวพันกับยาเสพติดอีกหรือไม่ อย่างไร (ท่านมีสิทธิ์ที่จะตอบคำถามหรือไม่ก็ได้)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวปิยลักษณ์ โพธิวรรณ

ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 14 ซอยนครสวรรค์ 4/1 ถนนนครสวรรค์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม

การศึกษา

ปริญญาตรี (ปี พ.ศ. 2540-2544) ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปริญญาโท (ปี พ.ศ. 2545-2547) ภาควิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปริญญาเอก (ปี พ.ศ. 2548-2553) สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY